

T.C.

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADLİ KONTROLDE KARAR SÜRECİ

HALUK ÜNAL

KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üye. Esra ALAN AKCAN

İstanbul, 2019

ÖZET

Decision Process in Judicial Control

Adli kontrol, temel hak ve özgürlüklere ağır bir müdahalede bulunan tutuklamaya karşı alternatif bir koruma tedbiri türü olarak ortaya çıkmıştır. Adli kontrol bir koruma tedbiri olarak ceza muhakemesi sistemimize, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109-115. maddeleri arasında düzenlenmesiyle birlikte girmiştir.

Yetkili mercilerce adli kontrole; maddi gerçeğin ortaya çıkarılması, delillerin karartılmasının önlenmesi, şüpheli veya sanığın kaçmasının engellenmesi, mağdur, tanık ve diğer kişiler üzerinde baskı yapılmasının önlenmesi için başvurulur. Adli kontrolün içerdiği yükümlülükler ise kişinin temel hak ve özgürlüklerinden birine veya birkaçına müdahale etmektedir. Bu sebeple adli kontrol kararı verilirken hukuka ve kanuna uygun bir şekilde karar verilmelidir. Verilen karara karşı hukuk devleti ilkesi gereği kanun yolu açıktır. Ancak, adli kontrolün hukuka aykırı uygulanması neticesinde ortaya çıkan zararın tazmini konusu 5271 sayılı kanunda yer almamıştır.

Çalışmamızda, adli kontrol sürecinin talep ile başlamasından sona ermesine kadar olan konulara değinilmiştir. Ayrıca, verilen adli kontrol kararına karşı itiraz kanun yolu ve adli kontrolün hukuka aykırı uygulanmasından dolayı ortaya çıkan zararın tazmini hususları üzerinde de durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Adli Kontrol, Adli Kontrolde İtiraz Kanun Yolu, Adli Kontrolün Hukuka Aykırı Uygulanması, Alternatif Bir Koruma Tedbiri, Tazminat

ABSTRACT

Decision Process in Judicial Control

Judicial control has emerged as an alternative form of protection against arrest, which interferes heavily with fundamental rights and freedoms. Judicial control entered our criminal procedure system as a protection measure with the regulation of articles 109-115 of the Code of Criminal Procedure Law No 5271.

The competent authorities apply for judicial control to reveal the material truth, to prevent the obscuration of evidence, the escape of suspects or accused, the pressure on victims, witnesses, and other persons. The obligations of judicial control interfere with one or more of the fundamental rights and freedoms of the individual. For this reason, the decision of judicial control should be decided in accordance with the law and the law. In accordance with the principle of the rule of law, the remedy against the decision is open. However, the issue of compensation for the damage caused as a result of the unlawful implementation of judicial control was not included in the 5271 law.

In this study, the subjects about the processes from the beginning with the demand to the end of judicial control were discussed. In addition, the subjects about the way to appeal against the judicial control decision and the compensation of the damages arising from the unlawful application of judicial control were also discussed.

Key Words: An Alternative Protective Measure, Compensation, Illegal Implementation of Judicial Control, Judicial Control, the Law of Appeal in Judicial Control

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ADLİ KONTROL TEDBİRİNİN KAVRAMI, HUKUKİ OLARAK NİTELENDİRİLMESİ, AMACI, ÖZELLİKLERİ, MUKAYESELİ HUKUKTAKİ YERİ VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1. GENEL OLARAK.....	4
2. KAVRAM OLARAK ADLİ KONTROL	5
3. HUKUKİ NİTELİĞİ BAKIMINDAN ADLİ KONTROL.....	7
4. AMACI BAKIMINDAN ADLİ KONTROL	9
5. KORUMA TEDBİRİ OLARAK ÖZELLİKLERİ VE ÖNŞARTLARI BAKIMINDAN ADLİ KONTROL.....	10
5.1. Özellikleri Bakımından Adli Kontrol.....	10
5.1.1. Kanunda doğrudan düzenlenmiş olunması	11
5.1.2. Amaca ulaştıracak araç olması.....	11
5.1.3. Geçici olma	12
5.2. Ön Şartları Bakımından Adli Kontrol	13
5.2.1. Gecikmesinde tehlike bulunacak halin olması.....	13
5.2.2. Haklı bir gerekçeyle başvurulma-Görünüşte haklılık	13
5.2.3. Ölçülülük ilkesi	14
6. ADLİ KONTROLÜN MUKAYESELİ HUKUKTAKİ YERİ.....	15
6.1. Fransız Hukukunda Adli Kontrol Kurumu.....	15

6.2.	Alman Hukukunda Adli Kontrol Kurumu.....	16
6.3.	İtalyan ve Avusturya Hukukunda Adli Kontrol Kurumu	16
7.	ŞARTLARI BAKIMINDAN ADLİ KONTROL	17
7.1.	Genel Olarak.....	17
7.2.	Tutuklama Şartlarının Bulunması	17
7.2.1.	Kuvvetli Suç Şüphesinin Somut Delile Dayanması.....	18
7.2.2.	Tutuklama Nedenlerinin Olması	19
7.2.3.	Tutuklama nedeni varsayılan suç tipleri	22
7.3.	Ölçülülük İlkesinin Uygulanması.....	25
7.4.	Çocuk Koruma Kanunu Bakımından Adli Kontrol Koruma Tedbirinin Şartları	26
7.5.	Tutuklama Yasağı Öngörülen Durumları ile Tutuklu Yargılamanın Kaldırılması Durumları Bakımından Adli Kontrol Koruma Tedbiri	28
8.	YÜKÜMLÜLÜKLERİ BAKIMINDAN ADLİ KONTROL	29
8.1.	Genel Olarak.....	29
8.2.	CMK’da Düzenlenen Adli Kontrol Yükümlülükleri.....	31
8.2.1.	Yurt Dışına Çıkamamak.....	31
8.2.2.	Hakim Tarafından Belirlenecek Yerlere, Düzenli Olarak Belirli Süreler İçinde Başvurmak	32
8.2.3.	Hakim Tarafından Belirtilen Mercilerin veya Kişilerin Çağrılarına ve Kontrol Tedbirlerine Uymama.....	33
8.2.4.	Taşıt Kullanmamak ve Sürücü Belgesini Teslim Etmek	33
8.2.5.	Tedavi veya Muayene Tedbirlerine Tabi Olma	34
8.2.6.	Silah Bulunduramamak veya Taşıyamamak	35
8.2.7.	Hakim Tarafından Belirlenecek Konuttan Dışarı Çıkamamak	37
8.2.8.	Hakim Tarafından Belirlenecek Yerleşim Bölgesinden Ayrılamamak	38
8.2.9.	Hakim Tarafından Belirlenecek Yer veya Bölgelere Gitmemek	39

8.2.10. Güvence.....	40
8.3. ÇKK'da Düzenlenen Yükümlülükler	43
8.3.1. Genel Olarak	43
8.3.2. Hakim Tarafından Belirlenecek Çevre Sınırlarının Dışına Çıkamamak	44
8.3.3. Hakim Tarafından Belirlenecek Bazı Yerlere Gidememek veya Ancak Bazı Yerlere Gidebilmek	44
8.3.4. Hakim Tarafından Belirlenecek Kişi ve Kuruluşlarla İlişki Kuramamak.....	45

İKİNCİ BÖLÜM

ADLİ KONTROLDE KARAR VE KANUN YOLU

1. ADLİ KONTROL KORUMA TEDBİRİNİ TALEP EDEBİLECEK KİŞİLER	46
1.1. Genel Olarak.....	46
1.2. Cumhuriyet Savcısı	47
1.3. Şüpheli.....	50
1.4. Sanık.....	51
1.5. Mağdur, Müşteki, Katılan ve Bunların Vekilleri	52
2. ADLİ KONTROL KORUMA TEDBİRİNİ VERMEYE YETKİLİ KİŞİLER..	53
2.1. Genel Olarak.....	53
2.2. Soruşturma Evresi	53
2.3. Kovuşturma Evresi	57
3. VERİLEN ADLİ KONTROL KARARININ GEREKÇELİ OLMASI.....	59
4. ADLİ KONTROL YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN SÜRESİ VE İZLENMESİ.....	61
4.1. Adli Kontrol Yükümlülüklerinin Süresi.....	61
4.2. Adli Kontrol Yükümlülüklerinin İzlenmesi	62
5. VERİLEN ADLİ KONTROL YÜKÜMLÜLÜKLERİN DEĞİŞTİRİLMESİ... 65	

6. VERİLEN ADLİ KONTROL KARARINA UYMAMANIN YAPTIRIMI	66
7. VERİLEN ADLİ KONTROLÜN SONA ERMESİ	69
8. VERİLEN ADLİ KONTROL KARARI ALTINDA GEÇEN SÜRENİN MAHSUBU.....	71
8.1. Genel Olarak.....	71
8.2. Verilen Adli Kontrol Kararı Altında Geçen Sürenin Mahsubu.....	72
9. ADLİ KONTROLDE KANUN YOLU	74
9.1. Genel Olarak.....	74
9.2. İtiraza Yetkili Kişiler.....	77
9.3. İtirazın Süresi, Yapılış Yöntemi ve Etkisi.....	79
9.4. İtiraz Mercii	81
9.5. İtirazın İncelenmesi Usulü ve Kararları	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADLİ KONTROL TEDBİRİNİN HUKUKA AYKIRI UYGULANMASINDAN KAYNAKLANAN ZARARIN TAZMİNİ

1. GENEL OLARAK.....	85
2. KORUMA TEDBİRLERİNİN HUKUKA AYKIRI UYGULANMASINDAN KAYNAKLANAN ZARAR.....	88
2.1. Genel Olarak.....	88
2.2. Tazminat Nedenleri	89
2.3. Zararın Tazmininin İstemi, İstemın Kabulü ve Karar Verecek Mercii	91
3. ADLİ KONTROLÜN HUKUKA AYKIRI UYGULANMASINDAN KAYNAKLANAN ZARARIN TAZMİNİ.....	92
3.1. Genel Olarak.....	92
3.2. Yasal Dayanaklar	93
3.3. Zararın Tazmini	95

SONUÇ	98
KAYNAKÇA	101

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Anayasa	: Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
C.D.	: Ceza Dairesi
CMK	: 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMUK	: 1412 Sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanunu
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
E.	: Esas
K.	: Karar
m.	: Madde
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
T.	: Tarih
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi

GİRİŞ

01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile bir koruma tedbiri olarak ceza muhakemesi sistemimize giren adli kontrol, CMK'nın 109 ile 115. maddeleri arasındaki düzenlemeler ile kanundaki yerini almıştır. Bununla birlikte, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 20 ile 21. maddelerinde de çocuklara yönelik hükmedilebilecek adli kontrol yükümlülükleri belirlenmiştir.

Ceza muhakemesinin amacı, şüpheli veya sanık hakkında yürütülen yargılamada muhakeme usulüne uygun bir şekilde maddi gerçeği ortaya çıkararak hukuki barış ortamının tesis edilmesi, adaletin sağlanması, her ne pahasına olursa olsun maddi gerçeğe ulaşmaktan ziyade masumun da haklarının korunmasının sağlanması ve hukuk devleti ilkesinin gerçekleştirilmesidir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için birtakım araçlar kullanılmaktadır. Koruma tedbirleri bu araçlardan biridir.

Koruma tedbirlerinin amacı şüphelinin veya sanığın üzerine atılı suç eylemi bakımından kaçmasını engellemek, suçu aydınlatacak olan delilleri karartmasını önlemek ve suçun mağduru, tanığı veya diğer kişileri üzerinde ceza yargılamasının sıhhatini bozacak şekilde baskı yapmasının önüne geçmektir. Bu amacı yerine getirirken kullanılan koruma tedbirleri, şüpheli veya sanığın özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Özellikle ceza muhakemesi sistemimizdeki en ağır koruma tedbiri olan tutuklama tedbirine ancak zorunlu hallerde ve mümkün olduğunca nadiren başvurmak hukuk sistemimizde geçmişten bu yana hedeflenen durumlardan biridir. Tutuklamanın ağır sonuçlarını ortadan kaldıracak adli kontrol, tutuklamaya alternatif bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. Bu sayede, kişinin tutuklanarak tutukevine girmesi yerine, CMK'da veya ÇKK'da sayılı bir veya birkaç yükümlülük altına alınarak ceza muhakemesinin amacı gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Adli kontrol tedbirinin hedeflemiş olduğu amaç da koruma tedbirlerinde olduğu gibi şüphelinin veya sanığın üzerine atılı suç eylemi bakımından kaçmasını engellemek, suçu aydınlatacak olan delilleri karartmasını önlemek ve suçun

mağduru, tanığı veya diğer kişileri üzerinde ceza yargılamasının sıhhatini bozacak şekilde baskı yapmasının önüne geçmektir. Adli kontrol, Anayasamızda ve hukuk sistemimizde var olan ölçülülük ilkesinin yansımasıdır. Gerçekten de üzerine atılı suç sebebiyle hakkında tutuklama nedenleri oluşan bir kimsenin, tutukevine sokularak hareket serbestisinin tam olarak kısıtlanması yerine, adli kontrol tedbirleri ile özgürlüğü daha az kısıtlanarak muhakemenin amacının sağlanması hedeflenmektedir.

Adli kontrol kararları, bireyin hak ve özgürlüklerine müdahale içermektedir. Adli kontrole karar vermeye yetkili merciler, kişinin temel hak ve özgürlüğüne gelebilecek müdahaleyi düşünerek, gereken tüm azami dikkat ve özeni göstererek karar vermelidirler. Özellikle, tutuklama kararı bakımından adli kontrolün uygulanmama gerekçesi ve adli kontrole yönelik kararın gerekçesi doyurucu bir gerekçeyle açıklanmalıdır. Yetkili merciler bu kararı vermede ne kadar ehil olursa olsunlar, insan olmaları sebebiyle hata yapma ihtimalleri vardır. Bu sebeple, verilen adli kontrol kararına karşı itiraz kanun yolunun açık ve kararın haksız uygulanmasından kaynaklı oluşan zararın giderilebilir olması gerekmektedir.

Çalışmamızın konusu, adli kontrolde karar süreci ana başlığı altında, bu kararın nasıl ve ne şekilde alındığı, kararın alınması halinde yetkili olanların itiraz kanun yolunu kullanmaları ve kararın hukuka aykırı olarak uygulanmasından kaynaklı oluşan zararın giderilmesi hakkındadır. Bu sebeple, tezimiz üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmamız konusunun anlaşılır olabilmesi için adli kontrolün kavramı, hukuki olarak nitelendirilmesi, şartları ve yükümlülükleri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, adli kontrolün şüpheli veya sanık hakkında tatbik edilebilmesi için bu kararı talep etmeye ve vermeye yetkili yerler belirtilmiş, verilen kararın gerekçeli olması, süresi ve izlenmesine değinilmiştir. Aynı zamanda, takdir edilen adli kontrol yükümlülüklerinin değiştirilmesi, yükümlülüklere uymamanın yaptırımı, yükümlülükte geçen sürenin mahsubu, adli kontrol kararının sona ermesi ve verilen tedbir kararına karşı gidilebilecek kanun yolu konusu ele alınmıştır.

Son bölüm olan üçüncü bölümde, adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı uygulanmasından kaynaklanan zarar konusu, koruma tedbirlerinin hukuka aykırı uygulanmasından kaynaklanan zararın giderilmesinden yola çıkılarak ve kanuni dayanaklar gösterilerek incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ADLİ KONTROL TEDBİRİNİN KAVRAMI, HUKUKİ OLARAK NİTELENDİRİLMESİ, AMACI, ÖZELLİKLERİ, MUKAYESELİ HUKUKTAKİ YERİ VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1. GENEL OLARAK

Adli kontrol kurumu, Türk ceza sistemimizde yeni bir kurum olmakla birlikte, özellikle Fransız hukukundaki düzenlemeler başta olmak üzere, Alman ve İtalyan hukukundaki düzenlemeler de göz önüne alınarak CMK'nın 109 ile 115. maddelerinde düzenlenmiş ve ceza muhakemesi hukukumuzda girmiştir.¹ 1412 sayılı CMUK'un yürürlükte olduğu süreçte bu kurum, dağınık ve belli bir sistematikten uzak bir şekilde düzenlenmiş ve tutuklamanın yerine alternatif bir tedbir olarak CMK'da "*Adli Kontrol*" ana başlığı altında koruma tedbirlerinden biri olarak yer almıştır.²

1412 sayılı CMUK'un 104. maddesinde tutuklama kararı haksızlığa sebep olarsa veya diğer bir muhakeme aracı ile amaca varılabilecek ise tutuklama tedbirine hükmolunamayacağını içerir düzenleme var olsa da, madde ihtivasında tutuklama tedbiri yerine kullanılabilir tedbirlere yer verilmemiştir. CMUK'un 117. maddesindeki teminatla salıverme düzenlemesi ile tutuklama tedbirinin infazını geri bırakan bu kurum, bağımsız olmayan bir koruma tedbiri olarak yer almış, Pasaport Kanunu'nda yer alan yurt dışına çıkamama tedbiri ise tutuklama tedbiri yerine hükmolunabilecek bir tedbir olarak uygulanmıştır.³

Yalnızca tutuklama kararı verilebilecek bir kurumun olması, hakimi şüphelinin veya sanığın ya özgürlüğünden mahrum edilmesine ya da tamamıyla

¹ Şentuna, Mustafa Tarık, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Tutuklama ve Adli Kontrol, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2007, s.123.

² Centel, Nur; Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2018, s.426.

³ Yılmaz, Zekeriya, "Adli Kontrol", Ankara Barosu Dergisi, S.1, Ankara, Ocak, 2006, s.38.

serbest bırakılmasına zorunlu kılacağından adli kontrol tedbirini ile ilgili kişi özgürlüğünden yoksun bırakılmamakla birlikte bu kişinin gözlemlenmesi ve denetlenmesi sağlanmış, böylece ilgili kişinin kaçma riski azalırken hürriyetten yoksun bırakılmasının zararlı neticeleri de ortadan kalkmış, özgürlük ve kamu düzeninin işlerliği koruma altına alınmıştır.⁴ Bu sebeple hakim, ölçülülük ilkesi kapsamında tutuklama tedbirinden önce, adli kontrol koruma tedbirini dikkate almak ve tatbik etmek zorunluluğu altındadır.⁵

Adli kontrolde karar sürecine ana başlığımızın anlaşılabilmesi için bu bölümde adli kontrolün kavramı, hukuki olarak nitelendirilmesi, amacı, özellikleri, şartları, mukayeseli hukuktaki yeri ve yükümlülükleri üzerinde durulacaktır.

2. KAVRAM OLARAK ADLİ KONTROL

CMK'nın tanımlar başlıklı 2. maddesinde adli kontrol kurumunun ne anlama geldiği açıklanmamıştır. Mevzuatta; *“adli kontrol, şüpheli ve ya sanığın tutuklanması yerine bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutularak toplum içinde denetimini öngören bir koruma tedbiridir”* olarak tanımlanmıştır.⁶ Öğretide bulunan çeşitli tanımlamalar ile adli kontrolün tanımı daha farklı ve kapsamlı anlatımlarla ifade edilmektedir.

Öğretideki bir tanımda adli kontrol, şüphelinin veya sanığın eylemlerinin tutuklama nedenlerini oluşturması durumunda CMK'da sayılan bir veya birden çok yükümlülüğün bunlar hakkında uygulanmasıdır.⁷ Bir başka tanıma göre adli kontrol, suç işlediği hususunda kendi adına iddia olunan veya suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesi içerisinde bulunan kişinin hakim veya mahkeme kontrolü altında

⁴ Yaşar, Osman, Yeni İçtihatlarla Uygulamalı Ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, 7.Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s.1098.

⁵ Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2019, s.295.

⁶ Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği m. 55: *“Adli kontrol, şüpheli veya sanığın tutuklanması yerine bir veya birden fazla yükümlülüğe tâbi tutularak, toplum içinde denetimini öngören bir koruma tedbiridir.”*

⁷ Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Gezer, Özge Sırma/Saygılar, Yasemin F./Akcan, Esra Alan/Özaydın, Özdem/Tütüncü, Efser Erden/Villemın, Derya Altınok/Tok, Mehmet Can, Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.487.

olmasıdır.⁸ Diğer bir tanıma göre adli kontrol, tutuklama koruma tedbiri öncesinde uygulanan ve şüpheli veya sanığın kaçmasının veya delilleri karartmasının önüne geçilmesiyle tutuklanarak hürriyetinden yoksun kılınmasının önüne geçilmesine neden olan koruma tedbiridir.⁹ Daha kapsamlı bir tanıma göre adli kontrol, soruşturma veya kovuşturma evrelerinde başvurulup uygulanabilen, üzerine atılı suç bakımından tutuklama nedenlerinin üzerinde beliren şüpheli veya sanığın yargılama işlemlerinde ve infaz evresinde hazır bulunması, yargılama giderlerinin kendi üzerinden giderilmesinin sağlanması amacıyla belirli yükümlülükler yükletilerek hakim ve mahkemenin gözetimi, denetimi ve kontrolü altına alınmasıdır.¹⁰

Öğretideki tanımlamalardan yola çıkılarak adli kontrol, bir kimsenin işlemiş olduğu iddia edilen suç bakımından tutuklama sebeplerinin varlığı halinde ölçülülük ilkesinin gereği olarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılmak yerine, CMK’da yazılı bir veya birtakım yükümlülükler altına alınarak ve mahkeme yargılama masraflarını karşılatarak hakim veya mahkemenin gözetimi ve denetimi altına sokulmasıdır.

Adli kontrolün tanımını yapmakla birlikte hemen yukarıda açıklanan tanımların içeriğinde geçmekte olan tutuklama kurumunun tanımını yapmak, adli kontrol kurumunun anlaşılabilirliğini sağlayacaktır.

Tutuklama, işlemiş olduğu eylemden kaynaklı henüz mahkumiyeti kesinleşmemiş, ancak suç işlediğine dair kuvvetli suç şüphesi altın olan bir kimsenin kaçma ve delilleri karartma şüphesi altında olması sebebiyle hakim kararıyla geçici olarak hürriyetinden yoksun bırakılmasıdır.¹¹

Tutuklama kararı ile birlikte kişi hürriyetinden yoksun kalacağından tutuklama ile beklenen sonuca adli kontrol tedbiri yolu ile gidilmesi bu kurumun daha özgürlükçü ve kamu düzenini korumaya yönelik olduğundan bahsedilebilir.¹²

---

⁸ Soyaslan, Doğan, “Adli Kontrol”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 71, S. 1, İstanbul, Ocak, 2013, s. 1109.

⁹ Çulha, Rifat; Demirağ, Fahrettin; Nuhoğlu, Ayşe; Oktar, Salih; Tezcan, Durmuş, Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı, 3. Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2018, s.164.

¹⁰ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.295.

¹¹ Centel, Nur, “Tutuklama Uygulamasında Sorunlar”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 71, S. 1, İstanbul, Ocak, 2013, s. 193.

¹² Parlar, Ali, İstinaf Sistemi Ve Diğer Yeniliklere Göre CMK El Kitabı, 3. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2017, s.233.

3. HUKUKİ NİTELİĞİ BAKIMINDAN ADLİ KONTROL

Adli kontrol tedbirinin CMK'da koruma tedbirleri üst başlığı altında düzenlenmiş olduğunu yukarıda değinmiştik. Bu bakımdan koruma tedbirleri kavramını ve özelliklerini irdelemek faydalı olacaktır.

Ceza muhakemesinin tatbik edilmesini veya tatbik edilen muhakemenin neticesinde ortaya çıkan kararların kağıt üzerinde kalmamasını ve yargılama giderlerinin giderilmesini sağlamak maksadıyla, kural olarak, ceza muhakemesinde kanundan gelen karar verme yetkisine sahip yetkililer tarafından, gecikmesinde sakınca olan hallerde, geçici bir şekilde başvuru ve hükümden önce birtakım hak ve özgürlüklere müdahale etmeyi gerektiren önlemlere koruma tedbirleri denilmektedir.¹³

Türk öğretisinde koruma tedbiri, terim olarak ortak isimlendirmeden uzaktır. Usul tedbiri, ihtiyati tedbir, ceza yargılaması önlemi, zorlayıcı önlem, soruşturma tedbiri gibi terimlerle ifade edilmiştir. Çalışmamızın konusunu daha açıklayıcı ve anlaşılır kılabilmek adına adli kontrol kurumunu, kurumun CMK'da düzenlendiği yer de nazara alınarak bir koruma tedbiri olarak ele almış bulunmaktayız. Adli kontrol koruma tedbiri dışında da tutuklama koruma tedbiri, yakalama koruma tedbiri, el koyma koruma tedbiri, arama el koyma tedbiri gibi tedbirler mevcuttur.

Ceza muhakemesinde başvuru koruma tedbirlerinin amacı Anayasanın 36. ve AİHS'nin 6. maddesinde belirtilen adil yargılanma hakkı kapsamında bulunan yargılamanın makul sürede nihaytlendirilmesi, hükmün infaz edilmesi¹⁴, tedbir konusu vakıya ilişkin delilin sağlanması ve istenen bu delilin muhafaza edilmesidir.¹⁵

---

¹³ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin/Tok, s.435.

¹⁴ Çelik, İsa, Postada El Koyma, 2. Baskı, Ankara, Ajans Yayıncılık, 2016, s.12.

¹⁵ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.254.

Şüpheli veya sanığı bazı haklardan mahrum eden koruma tedbiri, tatbik edildiği anda haklılık durumunun var olması, isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi ve delili bulunmalıdır.¹⁶

Koruma tedbiri tanımını üzerinden bu tedbirlerin ortak özelliklerine kısaca bakacak olursak;

-Koruma tedbirlerinin temel hak ve özgürlükleri sınırlayacak olmaları sebebiyle kanuni bir düzenlemenin zorunlu olması,

-Koruma tedbiri ile muhakemenin yapılabilmesinin sağlanması, verilecek kararın kağıt üzerinde kalmasının önüne geçilmesi ve delilleri toplanması veya toplanan delillerin muhafaza edilmesi amacının güdülmesi,

-Koruma tedbirlerinin bir amaç değil araç olması hasebiyle koruma tedbirinden beklenen amaç gerçekleşmeyeceği anda sona ermesi, dolayısıyla geçici olması,

-Muhakemenin yapılamayacağı, hükmün infaz edilemeyeceği veya yargılama masraflarının giderilemeyeceği düzeyde gecikmede sakınca bulunan halin bulunması,

-Bir hakkın kullanımının tehlikede olması, bu sebeple suç şüphesinin belirli düzeyde var olması,

-Koruma tedbirinin araç olarak kullanılmasıyla hakkın ortaya çıkmasında ölçülülük olmasıdır.¹⁷

Koruma tedbirlerinin tanımını ve özelliklerine bakıldığında adli kontrol kurumunun CMK'daki koruma tedbirleri başlığı altında olmasından, koruma tedbirlerinden olan tutuklama koruma tedbiri kararı verilmeden önce kişinin kaçmasını ve delilleri karartmasının önünü kesecek şekilde uygulanmasından¹⁸, diğer bir deyişle tutuklama tedbirinin alternatifi olmasından¹⁹ ve koruma tedbirlerinin ortak

---

¹⁶ Soyaslan, s. 1109.

¹⁷ Albayrak, Mustafa, Notlu-Atıflı-Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu, 9. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014, s.191-192

¹⁸ Çulha/Demirağ/Nuhoğlu/Oktar/ Tezcan, s.164.

¹⁹ Centel/Zafer, s.425.

özelliklerini üzerinde taşımasından dolayı adli kontrol bir koruma tedbiridir. Adli kontrol, her ne kadar tutuklamaya alternatif bir tedbir olarak görülsede tutuklamanın infazını erteleyen bir tedbir değil, bağımsız bir koruma tedbiridir.²⁰

Adli kontrol koruma tedbirinin kanunumuza girmesiyle birlikte, tutuklama koruma tedbiri kararı istisnai hale getirilmiş, tutuklama kararı ile elde edilmesi beklenen maksat ve netice adli kontrol koruma tedbiri ile sağlanması amaçlanmış, ve böylelikle tutuklama yerine adli kontrol kararın verilmesi 5271 sayılı kanunun 109. maddesinin gerekçesinde²¹ belirtildiği üzere kişilerin özgürlüğünün ve kamu düzeninin korunma için elzem görülmüştür.²²

4. AMACI BAKIMINDAN ADLİ KONTROL

Ceza muhakemesi hukuku, hukuk devletinin asli nedeni ve görevi olan insan haklarına dayalı adil bir şekilde kamu düzenini tesis etmek ve bu düzeni sürekli olarak sürdürmek maksadıyla kullanılan araçlardan biridir.²³

Ceza Muhakemesinin amacı, sanık hakkında yapılan yargılamada muhakeme usulüne uygun bir şekilde maddi gerçeği ortaya çıkararak hukuki barış ortamının tesis edilmesi, adaletin sağlanması, her ne pahasına olursa olsun maddi gerçeğe

²⁰ Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Meraklı, Serkan/Başbüyük, İsa, Açıklamalı-Şematik Pratik Çalışma Kitabı -II- Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019, s.114.

²¹ CMK m. 109'un hükümet tasarısı gerekçesi: "Yalnız başına tutuklama, hakimi, şüpheli veya sanık hakkında ya bütünüyle hürriyetten yoksunluğa ya da tam serbest bırakmaya mecbur kılan bir tedbirdir; adı geçenler ya bir yere kapatılacaklar veya tam serbest kalacaklardır. Tasarı bu maddesi ile bu iki durum arasında adli kontrol kurumunu getirmiş bulunmaktadır. Söz konusu kurum tesis edilirken Alman, İtalyan ve özellikle Fransız hukuku göz önünde bulundurulmuştur. Kurum ilgiliyi özgürlüğünden yoksun kılmamakla birlikte gözlemeyi ve denetlemeyi olanaklı kılan tedbirlere tabi kılmaktadır; böylece kişinin kaçması şüphesi azaltılırken hürriyetten tamamen yoksun kılmanın zararları da ortadan kaldırılmış olmaktadır. Bu yeni kurumun hem özgürlükçü ve hem de kamu düzenini koruyucu nitelikte olduğu söylenebilir. Bu kurumdan sonra tutukluluk uygulaması istisnai hale gelmektedir. Kurum şüpheliyi hürriyetten yoksun hale getirmemekle birlikte, aynı sonuçların elde edilebileceği hallerde adli kontrole hükmetmek gerekecektir."

²² Yaşar, s.1099.

²³ Yılmaz, s.33.

ulaşmaktan ziyade masumun da haklarının korunmasının sağlanması ve hukuk devleti ilkesinin gerçekleştirilmesidir.²⁴

Adli kontrolün amacı, tutuklamaya seçenek bir tedbir olmakla birlikte tutuklama koruma tedbirinin amacında olduğu gibi şüpheli veya sanığın kaçmasını engellemek ve delilleri karartmasını önlemektir.²⁵ Aynı zamanda Ceza Muhakemesi sistemimizdeki en ağır koruma tedbiri olması hasebiyle tutuklama koruma tedbirine imkan dahilinde nadiren ve zorunlu durumlarda başvurmak hukuk sistemimizde geçmişten bu yana hedeflenen durumlardan biridir. Tutuklamanın ağır sonuçlarını ortadan kaldıracak adli kontrol, tutuklamaya alternatif bir kurum olarak ortaya çıkmaktadır.²⁶

Bununla birlikte adli kontrol tedbiri sadece tutuklama koruma tedbirinden beklenen amacı gerçekleştirme amacı gütmez. Aynı zamanda adli kontrolün, mağdurun ortaya çıkan zararını gidermek, muhakeme sürecinde ortaya çıkan masrafları tazmin etmek, hapisananenin kötü koşullarından veya işsizlik gibi geçinmeye engel olacak tarzda ortaya çıkacak etkilerden şüpheli veya sanığı korumak, bunların yeniden suç işlemesini veya suç mağduru olmasını engellemek gibi güvenlik tedbiri mahiyetinde amaçları da mevcuttur.²⁷

5. KORUMA TEDBİRİ OLARAK ÖZELLİKLERİ VE ÖNŞARTLARI BAKIMINDAN ADLİ KONTROL

5.1. Özellikleri Bakımından Adli Kontrol

Koruma tedbirlerinin her türü gibi adli kontrol de bireyin hak ve özgürlüklerine bir kısıtlama getirmektedir. Adli kontrol koruma tedbirinin, ceza muhakemesi sistemimize getirdiği ayrıcalıkların yanı sıra temel hak ve özgürlüklere

²⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.42.

²⁵ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemın/Tok, s.488.

²⁶ Ünver, Yener; Hakeri, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s.366.

²⁷ Soyaslan, Doğan, a.g.m., s. 1110.

yönelik yaptığı sınırlandırmalar veya kısıtlamalar da düşünüldüğünde, bu hassas teraziyi muhafaza edebilecek özelliklere vakıf olması zorunludur. Adli kontrolün koruma tedbiri olarak özellikleri hemen aşağıda sıralanmıştır.

5.1.1. Kanunda doğrudan düzenlenmiş olunması

Koruma tedbirleri, Anayasayla korunma altına alınan temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan tedbirleri ihtiva etmiş olduğundan kanunda düzenlenmiş olunması gerekmektedir.²⁸ Anayasanın “*Temel Hak ve Ödevler*” başlıklı 2. kısmının 1. bölümünde düzenlenen 13. maddesi gereği hak ve özgürlüklerin özlerine dokunulmadan Anayasada ilgili maddelerde geçen nedenlere dayalı olarak ancak kanunla sınırlandırılabilmesi²⁹ yer almaktadır.³⁰ Ayrıca koruma tedbirlerinin uygulanmasında rıza aranmayıp zorla uygulandığı³¹ dikkate alınarak temel hak ve özgürlüklere müdahale eden adli kontrolün uygulanmasında da ağır neticelerin ortaya çıkmaması için kanunla düzenlenmiş olunması gerekmektedir.

5.1.2. Amaca ulaştıracak araç olması

Koruma tedbirleri, ortaya çıkmış veya çıkacak delillerin bulunmasını veya muhafazasını sağlamak suretiyle yargılama neticesinde isabetli kararın verilmesini ve hükmün infazının ifa edilebilmesine imkan veren hüküm verme aracıdır.³² Adli kontrol de diğer koruma tedbirleri gibi ceza muhakemesinin amaçlarına hizmet eden, muhakemenin sıhhatli bir şekilde yapılmasını ve verilen kararın infazını sağlayan bir araçtır.

Koruma tedbiri araç olarak uygulandığında, uygulanan bireyin hak ve özgürlüklerine bir sınırlama gelecektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlama

---

²⁸ Toroslu, Nevzat/FeYZioğlu, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2018, s.251.

²⁹ Demirkol, Mustafa, “Kişi Hak ve Hürriyetlerinin Korunması Karşısında Anayasa Madde. 13, Bu Hükme Aykırı Yasal Düzenleme ve Faaliyetlerin Anayasa Madde 11 Açısından Değerlendirilmesi”, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, ICOMEP 2017 Özel Sayısı, Tekirdağ, Aralık, 2017, s.24.

³⁰ Özgüven, A. Duygu, “Ceza Muhakemesi Kanunu Çerçevesinde Adli Kontrol”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 81, Ankara, Mart, 2009, s.7.

³¹ Toroslu/FeYZioğlu, s.251.

³² Özbek/Doğan/Bacaksız, s.254.

geleceğinden bu araca başvurulmadan önce veya aracın kullanımı süresince suç politikası gereği, koruma tedbirine muhatap kalan kişinin onurunun her an korunması gerekliliği önem arz etmektedir.³³

5.1.3. Geçici olma

Hukukun üstünlüğünü gözeten bir hukuk devletinde koruma tedbirlerinin, temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahalesinden kaynaklı sınırları kanunlar ile belirlenmiştir ve koruma tedbirlerinin kural olarak değil, istisna olarak uygulanması zorunludur.³⁴ Koruma tedbirlerinin ceza muhakemesinin amacına hizmet eden araç oluşları nazara alınarak³⁵, esas olarak ceza yargılamasının zarar görme tehlikesi altına girmesi ve bu tehlikenin devam ettiği süreç boyunca uygulanır.³⁶ Koruma tedbirlerinin hüküm verilinceye kadar kişinin üzerinde uygulanmasına gerek olmayıp ceza yargılamasından beklenen amaç hasıl olduğu anda veya hasıl olmayacağı anlaşıldığı anda derhal uygulanmasından dönülmesi gerekmektedir.³⁷

Koruma tedbirleri, yaptırım niteliği taşımayan geçici nitelikte tedbirler olarak bir ceza değillerdir ve cezalandırma maksadıyla da kullanılamazlar.³⁸ Adli kontrol tedbiri de tam bu aşamada koruma tedbiri olarak nitelendirildiğinden tamamıyla ceza yargılamasında bir araç olarak kullanılır. Adli kontrol, ceza verme ve cezalandırma düşüncesinden uzak ve ceza yargılamasına gelebilecek zararlara yönelik tehlikenin var olduğu anlarda uygulanan geçici bir tedbirdir.

---

³³ Arslan, Onur Kahan, “İnsan Onuru Kavramı ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 28, S. 120, Ankara, Eylül, 2015, s.170.

³⁴ Yıldız, Ferhat, “Ceza Değil Koruma Tedbiri; Gözaltı-Arama-Elkoyma”, Ceza Hukuku Dergisi, S.13, 2010, s.198.

³⁵ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemın/Tok, s.438.

³⁶ Toroslu/Feyzioğlu, s.251.

³⁷ Çelik, s.12.

³⁸ Yıldız, s.198.

5.2. Ön Şartları Bakımından Adli Kontrol

Adli kontrol, diğer koruma tedbirlerinde de olduğu gibi Anayasada yer alan hak ve özgürlükleri kısıtlar durumunda olduğundan bu kurumun uygulanabilmesinde bazı ön şartların gerçekleşmiş olması gerekecektir. CMK'da her bir koruma tedbirinin gerçekleşme şartları teker teker ve ayrı ayrı belirtilmiştir.³⁹ Bu ön şartlar; gecikmede tehlike bulunacak halin olması, haklı bir gerekçeyle başvurulma-görünüşte haklılık ve ölçülülüktür. Hemen aşağıda bu ön şartlar sıralanmıştır.

5.2.1. Gecikmesinde tehlike bulunacak halin olması

Adli kontrol koruma tedbirinin hak ve özgürlüklere müdahale ettiği gözetilerek ancak zorunlu hallerde başvurulabilir ki, o zorunluluk ise bu tedbire başvurulmadığı zaman ceza yargılamasının bundan kaynaklı bir zarar görme durumudur. Ortaya çıkacak zarar ise ceza yargılaması neticesinde maddi gerçeğe ulaşamaması, delillerin elde edilememesi ve kararın infaz edilememesidir.⁴⁰ O halde denilebilir ki, tedbire başvurulmadığında veya geç başvurulduğunda yargılama yürütülemez, hükmün infazı sağlanamaz veya yargılama giderleri giderilemez hale sürüklenecek ise gecikmesinde tehlikenin varlığı ortaya çıkar.⁴¹

5.2.2. Haklı bir gerekçeyle başvurulma-Görünüşte haklılık

Esas itibariyle bir koruma tedbirine başvurulmasının haklı olup olunmadığı ancak muhakemenin neticesinde belli olmasına rağmen suçu işlediğine dair kanunun aradığı belli şüphe aralığından yola çıkılarak bir kimsenin suçu işlemiş olma ihtimali üzerinden bahisle görünüşte haklılık ile yetinilerek hareket edilmesi gerekmektedir.⁴² Şöyle ki, verilen adli kontrol koruma tedbirine yönelik görünüşte haklılığın daha iyi bir şekilde irdelenmesi, hukuki olması ve aynı zamanda mağduriyete sebebiyet verilmemesi için CMK'nın 111/2. maddesi uyarınca itiraz yolu açık bırakılmıştır.

³⁹ Centel/Zafer, s.425.

⁴⁰ Ünver/Hakeri, s.304.

⁴¹ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin/Tok s.438.

⁴² Centel/Zafer, s.358.

5.2.3. Ölçülülük ilkesi

Adli kontrol, diğer koruma tedbirlerinde olduğu gibi temel hak ve özgürlükleri kullanmada kısıtlandırıcı özelliğe sahiptir.⁴³

Anayasanın 13. maddesinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasının ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı düzenlenmiştir.⁴⁴ Bu kapsamda verilecek koruma tedbiri doğrultusunda beklenen fayda ile oluşacak muhtemel zarar arasında makul bir oran bulunmalıdır.⁴⁵

Bununla birlikte, beklenen bir yarar için araç olarak başvuru koruma tedbirinin kısıtladığı hak ve özgürlükten daha az kısıtlayabilecek başka bir araç var ise bu hafif olan tedbire başvurulmalıdır.⁴⁶

Adli kontrol tedbiri neticesinde hedeflenen fayda ile muhtemel zarar arasında ölçü olması zorunluluktur. Aksi takdirde temel hak ve özgürlüklere gelen müdahale hukuksuz olur. Aynı zamanda adli kontrol tedbiri ile müdahale edilen temel hak ve özgürlüğe yönelik daha hafif araçlar var ise o araçları kullanmak gerekecektir.

Adli kontrol koruma tedbirinin bir kimse üzerinde uygulanması neticesinde, o kimsenin hem altına alınan yükümlülükler itibari ile temel hak ve özgürlükleri kısıtlanacak hem de yüklenen yükümlülüklerin yerine getirilmesi sebebiyle dolaylı olarak bir diğer temel hak ve özgürlükleri de etkilenebilecektir.⁴⁷ Örneğin, yurt dışına çıkmaktan yasaklanma adli kontrolüne tabi tutulan bir kimsenin temel hak ve özgürlüklerinden olan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlandığı anlamına gelmekle birlikte yurt dışında bulunan ailesinin yanına gidememekten kaynaklı olarak da özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına kısıtlama gelmiş olur. Buradan anlaşılacağı üzere uygulanan adli kontrol tedbiri bir temel hak ve özgürlüğü dahi kısıtlamış olsa dahi ağır neticelere sebebiyet verebilir. Bu sebeple ölçülü bir şekilde ve ceza muhakemesinin amacı doğrultusunda adli kontrol kararının verilmesi elzemdir.

---

⁴³ Yıldız, Volkan, “5271 Sayılı CMK Kapsamında Adli Kontrol ve Şartları”, Ceza Hukuku Dergisi, S.15, Ankara, Nisan, 2015, s.141.

⁴⁴ Çiftçioğlu, Cengiz Topel, “Temel Hak ve Özgürlüklerin Kötüye Kullanılması Yasağı”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.2, İstanbul, Temmuz, 2012, s.186.

⁴⁵ Öztürk/Tezcan/Ertem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemın/Tok, s.439.

⁴⁶ Yılmaz, s.37.

⁴⁷ Göçmen, Özen Kaya, “Adli Kontrol Koruma Tedbirinin İnsan Hakları Işığında Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 65, Ankara, Aralık, 2016, s.1756.

6. ADLİ KONTROLÜN MUKAYESELİ HUKUKTAKİ YERİ

Avrupa Konseyi'nin, 09.04.1965 tarihinde almış olduğu karar ile tutuklama hususunda tavsiyelerde bulunurken, tutuklama tedbirine alternatif olarak başvurulabilecek tedbirleri de sıralamıştır: “*Sanığın ikametgâhında gözetlenmesi, hâkim izni olmadan belli bir yeri terk edememesi, belli makamlar önüne düzenli olarak çıkması, sanığa ait pasaport ve diğer kimlik belgelerinin geri alınması, sanıktan teminat istenmesi...*”. Ancak ülkemizde, 1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu ile anılan tavsiye kararına uymak üzere değişiklikler yapılmış olunsa da, bu değişiklikte adli kontrol tedbirine yönelik bir düzenlemeye yer verilmemiştir.⁴⁸

5271 sayılı CMK'nın 109-115. maddelerinde adli kontrol kurumuna yer verilmiştir ve aynı kanunun 109. maddesinin hükümet tasarısında bahsedildiği üzere adli kontrol kurumu düzenlenirken Alman, İtalyan ve hususiyetle Fransız hukukundan esinlendiği yazmaktadır.⁴⁹ Dolayısıyla mukayeseli hukukta adli kontrol hususunun genel hatlarıyla irdelenmesi faydalı olacaktır.

6.1. Fransız Hukukunda Adli Kontrol Kurumu

17 Temmuz 1970 tarihli Fransa Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu'nda adli kontrol tedbirine 137. ve devamı maddelerinde yer verilmiş, adli kontrol tedbirini sosyal bir koruma mekanizması olarak belirlemiş ve bu sebeple kişinin haklarını korumakla birlikte ona birtakım yükümlülükler yükleyerek onu denetim ve gözetim altında tutmak hedeflenmiştir.⁵⁰

Fransız hukukunda adli kontrol tedbirinin uygulanabilmesi için bir kimsenin işlediği iddia olunan suçun kabahat değil, kanunda suç olarak belirlenmesi ve hapis

---

⁴⁸ Güleç, Sesim Soyer, “Tutuklamaya İlişkin Temel Sorunlar Ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Güncel Kararları Çerçevesinde Adli Kontrol Konusunda Bazı Tespit Ve Değerlendirmeler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.98, 2012, s.32.

⁴⁹ Yaşar, s.1098.

⁵⁰ Yılmaz, s.41.

cezasını gerektirmesi durumu olduğunda hakimın resen veya tarafların veya savcının talebi üzerine karar vermesi hallerinin mevcut olması aranır.⁵¹

6.2. Alman Hukukunda Adli Kontrol Kurumu

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda adli kontrol kurumu yerini almakla birlikte hakim, bir kimsenin kaçma şüphesi veya delilleri karartma şüphesi altında olduğunu düşünerek tutuklama kararı verdikten sonra, elde edilmesi beklenen amaç ile orantılı olmak kaydıyla kanunda sayılı adli kontrol tedbirine hükmedebilir. Buradan anlaşılacağı üzere Alman hukukunda adli kontrol kurumu bağımsız değil, tutuklama sonrası öngörülen bir uygulamadır ve esasında tedbir değil tutuklama kararının infazının ertelenmesidir.⁵²

6.3. İtalyan ve Avusturya Hukukunda Adli Kontrol Kurumu

1989 tarihli İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu'nda adli kontrol koruma tedbiri “*önleyici tedbirler*” başlığı altında ve 1975 tarihli Avusturya Ceza Muhakemesi Kanunu'nun “*saniğin celbi, ihzarı, yakalanması, ve tutuklanması*” başlığı altında düzenlenmiş, tedbir olarak ele alınmış ve aynen diğer mukayeseli hukuklarda olduğu gibi ancak hakim kararı ile kanunda öngörülen bir veya birden fazla tedbirin yüklenilmesini öngörmüştür.⁵³

Anlaşılacağı üzere, Alman hukuk sistemine göre bir kimse hakkında önce tutuklama kararı verilip, akabinde daha hafif bir tedbir olarak adli kontrolün uygulanmasıyla tutuklama tedbirinin ertelenmesi yer alırken, İtalya, Avusturya ve Fransa hukuk sistemlerinde tutuklama tedbiri yerine adli kontrol tedbirinin verilmesi yer almaktadır.⁵⁴

---

⁵¹ Çolak, “Haluk, Fransız Hukukunda Adli Kontrol”, Adalet Dergisi, S. 10, Ankara, Ocak, 2002, s.7

⁵² Güleç, s.32-33.

⁵³ Yılmaz, s.44.

⁵⁴ Güleç, s.36.

7. ŞARTLARI BAKIMINDAN ADLİ KONTROL

7.1. Genel Olarak

Bir kişiye isnat edilen suç kapsamında adli kontrol kararı verilirken CMK'nın 100. maddesinde yazılı tutuklama nedenlerinin göz önünde bulundurulması şarttır ve denilebilir ki, suç konusu olay itibariyle şüpheli veya sanık hakkında tutuklama şartlarının gerçekleşmemesi, adli kontrolün şartlarının da gerçekleşmemiş olduğu anlamına gelmektedir.⁵⁵

6352 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce adli kontrol kararının verilebilmesi için suç konusunu oluşturan eylem bakımından tutuklama nedenlerinin gerçekleşmesinin yanı sıra *“üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren bir suç sebebiyle yürütülen soruşturma”* dolayısıyla uygulanması mümkündür.⁵⁶ 6352 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrasında ise adli kontrol kurumunun kişi üzerinde uygulanmasında isnat edilen soruşturma konusu suçun kanunda belirtilmiş cezasının nevi ve miktarı esas alınmaz, önemli değildir. Tüm şartların gerçekleşmesi halinde cezanın ne olduğuna bakılmaksızın adli kontrol kararı verilebilir.⁵⁷

7.2. Tutuklama Şartlarının Bulunması

CMK'da bulunan adli kontrol kurumunun uygulanabilmesi için ilk olarak tutuklama nedenlerinin oluşması ve adli kontrol sebebiyle tutuklamadan beklenen amacın gerçekleşmesi gerekmektedir. Tutuklama şartları bütünüyle gerçekleşmeden adli kontrol kurumuna başvurulamaz.⁵⁸ CMK'nın *“tutuklama nedenleri”* başlıklı 100. maddesine baktığımızda, tutuklama kararı verilebilmesi için öncelikle *“kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunması”* ile *“tutuklama*

---

⁵⁵ Yaşar, s.1099.

⁵⁶ Ünver/Hakeri, s.366.

⁵⁷ Toroslu/Feyzioğlu, s.268.

⁵⁸ Feyzioğlu, Metin, “5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.62, Ankara, Ocak, 2006, s.55.

nedeninin bulunması” ve bunun yanısıra *“işin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olması”* aranmaktadır.⁵⁹ Ayrıca CMK’nın 101/1. maddesinde tutuklama kararında adli kontrolün yetersiz kalacağına ilişkin hukuki ve fiili nedenlerin belirtilmesi gerektiği işaret edilmiştir. Anlaşılacağı üzere, tutuklama kararı ile elde edilmek istenen amaca hak ve özgürlükleri daha az kısıtlandıran adli kontrol tedbiri ile gidilebiliyorsa tutuklama yerine adli kontrolün uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır.

7.2.1. Kuvvetli Suç Şüphesinin Somut Delile Dayanması

Türk ceza muhakemesi hukukunda soruşturma şüphe⁶⁰ üzerine başlar ve soruşturmanın amacı, bu şüphenin aydınlatılarak gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için kamu davasının açılmasına gerek olup olmadığıdır.⁶¹

Türk ceza muhakemesinde şüphe durumlarının tanımını yapmak gerekirse: Basit şüphe; Şüphenin dayandığı delillerin suçun sübuta erip ermediği noktasında basit, yeterli olmayan veya sayıca az olan şüphe türüdür. Suçun işlenip işlenmediğine dair belirli delillere dayanmayan, tahminden öteye gitmeyen bu şüphe düzeyi ile soruşturmaya başlanmaz.⁶² Yeterli şüphe; somut deliller, şüpheli veya sanık hakkında yapılacak olan yargılamada şüphelinin veya sanığın mahkum olma ihtimalinin beraat alma ihtimalinden daha yüksek olduğunu gösteriyorsa o halde bu delillerin şüphe düzeyi yeterli şüphe seviyesindedir. CMK’nın 170/2. maddesinde kamu davası açılabilmesi için belirlenmiş şüphe düzeyidir.⁶³ Makul şüphe; somut olgulara dayanan, hayatın olağan akışına göre meydana gelen olaylar karşısında duyulan şüphedir.⁶⁴ Kuvvetli şüphe; mevcut delillere dayalı olarak yürütülecek muhakemede

⁵⁹ Aldemir, Hüsnü, “Tutuklama”, Terazi Hukuk Dergisi, S.100, Ankara, Aralık, 2014, s.442.

⁶⁰ “Şüphe” sözlükte: “Bir olguyla ilgili gerçeğin ne olduğunu kestirememekten doğan kararsızlık, kuruntu, işkil, kuşku, acaba, şek” şeklinde tanımlanmıştır. Türk Dil Kurumu Sözlük, (Erişim) <http://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi 14.07.2019.

⁶¹ Yayla, Mehmet, “Ceza Yargılamasında İspat İçin Yenilmesi Gereken Şüphe; Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Sistemlerinin İncelenmesi”, Ankara Barosu Dergisi, S.3, Ankara, Mayıs,2013, s.301.

⁶² Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Vıllemın/Tok, s.436.

⁶³ Balcı, Murat, “Delillerin, Suçun İşlendiği Hususunda Yeterli Şüphe Oluşturması”, Terazi Hukuk Dergisi, C.7, S.72, Ankara, Ağustos, 2012, s.11.

⁶⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.255.

şüphelinin veya sanığın mahkum olması kuvvetle muhtemel ise kuvvetli şüphenin varlığından bahsedebiliriz.⁶⁵

O halde adli kontrol tedbirinin şartlarında CMK'nın 100. maddesinde yazılı tutuklama nedenlerinin varlığı arandığından ve anılan madde kapsamında kuvvetli şüphe gerektiğinden dolayı şüpheli ve sanık hakkında adli kontrol kurumunun uygulanabilmesi için şüpheli veya sanığın eylemlerinin kuvvetli suç şüphesi düzeyinde olması gerekmektedir.

5271 Sayılı CMK'da yapılan değişiklikle “*olgu*” ibaresi yerine “*somut delil*” ibaresi getirilmiştir. Olgu, “*birtakım olayların dayandığı neden veya bu nedenlerin yol açtığı netice, olay, varlığı deneyle ispatlanmış şey olarak*” tanımlanmaktadır.⁶⁶ Olgunun, ispatın konusunu oluşturması, ceza muhakemesinin varlık sebebini oluşturduğundan ve ayrıca karine olarak değerlendirildiğinde de bilinmeyen olaylar bakımından varsayım üretmek anlamına gelmekle, ceza muhakemesinin varsayımla hareket edemeyeceği açık olduğundan olguya dayanarak tek başına koruma tedbirlerine hükmedilmesi yeterli olmaz. Olguya karşılık delil ise, bir vakıanın kanunda o vakıyla ilgili işaret edilen hale uyup uymadığını ortaya koyan araç olduğundan, yani ispat aracı olduğundan, kanunda olgu yerine somut delil tabirinin kullanılması daha uygun olmuştur.⁶⁷

7.2.2. Tutuklama Nedenlerinin Olması

CMK'nın 100. maddesi, tutuklama kararının verilebilmesi için somut delile dayalı kuvvetli suç şüphesinin yanında tutuklama nedenlerinin de olmasını şart tutmuştur. CMK'nın 100/2. maddesindeki düzenlemeye göre “*şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması*”, “*şüpheli veya sanığın davranışları delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme ile tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılmasına dair kuvvetli*

⁶⁵ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemın/Tok, s.437.

⁶⁶ Türk Dil Kurumu Sözlük, (Erişim) <http://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi 14.07.2019.

⁶⁷ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.275.

suç şüphesinin var olması” durumlarında tutuklama nedeni varsayılabilir.⁶⁸ Ayrıca yine CMK’nın 100. maddesinin 3. fıkrasında bulunan suçlar yönünden işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesi var ise şüpheli veya sanık hakkında yine tutuklama nedeni gerçekleşmiş olduğu varsayılabilir.⁶⁹ Kanun hükmü, içeriğinden anlaşılacağı üzere tutuklama nedenlerinin somut delile ve kuvvetli şüpheye dayanması hususlarını şart tutmakla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin içtihatlarına benzer düzenleme içermiş bulunmaktadır.⁷⁰

Tutuklama nedenleri her ne kadar CMK’nın 100/2. maddesinde geçmekte olsa da tutuklama nedenlerinin herhangi birinin bulunup bulunmadığına dayanarak somut deliller gösterilmemekte ve kanun maddesi işaret edilerek tutuklama veya tutuklamanın devamına dair karar alınmaktadır.⁷¹

Hemen yukarıda bahsini geçirmiş olduğumuz paragraftan yola çıkarak, tutuklama koruma tedbiri kişinin Anayasadan kaynaklı temel insan hak ve özgürlüklerine kısıtlama getireceği için bu kurumun sadece kanun maddesi işaret edilerek, gerekçe gösterilmeden ve özellikle adli kontrol koruma tedbiri değerlendirilmeden uygulanması bireyin hak ve özgürlüklerine adilane olmadan kısıtlama gelmesi anlamında olacaktır. Sonradan telafisi zor zararların oluşmaması için kişiye uygulanacak tutuklama kararında tutuklama nedenlerinin somut delillere dayanması ve adli kontrol koruma tedbirinin neden uygulanmaması gerektiği zabıtta yer almalıdır.

7.2.2.1. Kaçma Şüphesi Altında Olunması

Hemen yukarıda değinildiği üzere *“şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması”* tutuklama nedeni olarak sayılabilir.

---

⁶⁸ Şirin, Osman, “Türkiye’de Tutuklama Uygulamaları ve Tutuklamada Savunanın Rolü”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 125-126, İstanbul, Ocak-Şubat, 2015, s.142.

⁶⁹ Engin, Murat, “Tutuklama Tedbiri Üzerine Bir Deneme”, Bursa Barosu Dergisi, C. 34, S. 87, Bursa, Ekim, 2009, s.24.

⁷⁰ Centel, s. 194.

⁷¹ Centel, Nur, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklama Hukukuna Eleştirel Yaklaşım”, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 17, S. 1-2, İstanbul, Şubat, 2011, s.52.

Var olan somut birtakım deliller dolayısıyla şüpheli veya sanığın kaçacağı şüphesi doğuyorsa tutuklama nedeni gerçeklemiştir demektir.⁷² Şüpheli veya sanığın, üzerine isnat edilen suçta işaret edilen fiili akabinde suçun gerçekleştiği yeri ya da kaldığı konutu terk etmişse, yakalanmaması için izini kaybettirmişse, bulunabileceği adreslerden veya yerlerden arandığında bulunamamışsa kaçtığına veya saklandığına kanaat getirilmelidir.⁷³

Hem yurtdışında hem de yurt içinde bulunamayacak bir yere saklanma ve gitme anlamına gelen kaçma, şüpheli veya sanığın bu eyleminden kaynaklı diğer somut dillerle birlikte tutuklamanın somut delile uygun olarak yapılmasını gerçekleştirir. Uygulayacağımız somut olayda kaçma şüphesinin tatbikinde olayın gerçekleşmesindeki özellikler göz önüne alınır. Ayrıca şüpheli veya sanığın karakteri, malvarlığı, ahlaki seviyesi, mesleği, yurtiçi ve dışı bağlantıları birlikte değerlendirilerek tatbikat sağlanır.⁷⁴

Öğretide, konut ve işyerinin çok sık değiştirilmesi, kod adı veya sahte belgeler kullanılması, terör örgütüne üye olma veya daha önceden hakkında yürütülen bir yargılama sebebiyle kaçmış olunması hallerinde şüphelinin kaçma şüphesi altında olduğu ileri sürülmektedir.⁷⁵

7.2.2.2. Delilleri Karartma Şüphesi Altında Olunması

Hemen yukarıda değinildiği üzere “*şüpheli veya sanığın davranışları delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme ile tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılmasına dair kuvvetli suç şüphesinin var olması*” tutuklama nedeni olarak sayılabilir.

---

⁷² Ünver/Hakeri, s.342.

⁷³ Koparan, Mehmet Reşat, “Bir Koruma Tedbiri Olarak Tutuklama”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi”, S.65, Ankara, Mart, 2006, s.159

⁷⁴ Centel, s. 53.

⁷⁵ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin/Tok, s.465.

İlk olarak Şu durum dile getirilmelidir ki, üzerine isnat edilen suçu iŐilediĐine dair kuvvetli suÇ Şüphesi altında bulunan bir kimsenin, hakkında delilileri karartacağı hususunda da kuvvetli suÇ Şüphesi var ise o kişi için tutuklama kararı verilebilir.⁷⁶

Yargılamaya ışık tutacak delillerin yok edilmesini, değiştirilmesini, gizlenmesini, sahte delil hazırlanmasını, tanık, mağdur, suÇa iŐtirak edenler,⁷⁷ bilirkişi, mahkeme ile ilgili herkesin, mahkeme başkanı veya hakimi, avukatı üzerinde baskı yapılmasını iÇerir davranıŐ sergileme veya bunu ima edecek her türlü eylem delilleri karartma Şüphesini meydana getireceğinden tutuklama kararı verilebilir.⁷⁸

Şüpheli veya sanığın olayın tanığına aleyhte konuŐmaması için baskı yapması veya yalan beyan vermeye zorlaması, bilirkiŐiyi etki altında tutarak lehine rapor tanzim ettirmesi gibi somut olguların varlığı gereklidir. Ancak, soruşturmanın henüz bitmemiŐ olması, olayın aydınlatılması için dinlenecek önemli tanıkların dinlenilmemiŐ olması, suÇtan mağdur olan kişinin henüz bulunamamıŐ olması gibi durumlar henüz somut olgunun meydana gelmediğini gösterdiğinden tek başına tutuklamayı gerektirecek bir tutuklama nedeni sayılamaz.⁷⁹

7.2.3. Tutuklama nedeni varsayılan suÇ tipleri

CMK'nın 100/3. maddesinde sayılı suÇlar bakımından “...işlendiği hususunda kuvvetli Şüphe sebeplerinin varlığı halinde tutuklama nedeni varsayılabilir.” Şeklinde hüküm ihtiva etmektedir.

Her ne kadar kanun hükmünde “*kuvvetli Şüphe sebepleri*” ibaresi kullanılmıŐ olursa da bu durum kuvvetli Şüphe olarak anlaşılmalıdır. Yoksa CMK'nın 100/3. maddesinde belirtilen suÇ tipleri bakımından tutuklama kararı verilebilmesi için kuvvetli suÇ Şüphesinden daha hafif bir Şüphe seviyesinin arandığı Şeklinde anlaŐılmamalıdır. Tam tersine, kanun koyucunun burada iki ayrı değerlendirme yapma zaruriyeti getirdiği dile getirilebilir. İlk olarak CMK'nın 100/3. maddesinde

⁷⁶ Ünver/Hakeri, s.342

⁷⁷ Parlar, s.213.

⁷⁸ Toroslu/Feyzioğlu, s.256.

⁷⁹ Parlar, s.212.

yazılı suçların işlendiğini gösterir somut olguların varlığı, suçun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin olup olmadığı araştırılarak nihayetinde ortaya çıkan tüm sebepler, hakimi kuvvetli suç şüphesinin varlığına dair kanaate götürmelidir.⁸⁰ Hakimin elde edeceği tutuklama yönündeki kanaatinin ise ölçülülük ilkesine aykırı olmaması gerekmektedir.⁸¹

Bununla birlikte, CMK'nın 100/3. maddesinde yazılı suçların değerlendirilmesinde delilleri karartma ya da kaçma şüphesi altında olma hallerinin varlığı aranmamıştır. Söz konusu düzenleme, ihtiva ettiği hüküm itibariyle yer alan suçlar bakımından yürütülen yargılamada kategorik olarak tutuklama kararı verilmesi neticesini ortaya çıkarabilmekte ve sanki tutuklama kararının kural olarak uygulanması gerektiği anlaşıldığı izlenimi oluşabilmektedir.⁸² Ancak anılan düzenleme kapsamında hakime verilen yetki değerlendirildiğinde, tutuklama kararının verilebilmesi için kaçma ve delilleri karartma şüphesinin oluştuğu konusunda kanuni bir delil oluşmuştur ve hakim kuvvetli suç şüphesinin varlığını işaret eder somut olguların olması halinde ayrıca bir tutuklama nedenine bakmaksızın tutuklama kararı verebilir durumdadır.⁸³

Her ne kadar kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösterecek somut olgulara dayanarak tutuklama kararı verilebilecek olursa da bu durum uygulamada, araştırmada noksan kalındığında dahi tutuklama kararı verilebileceği düşüncesine sevk etmektedir. Bu yüzden kanunda her ne kadar aranması istenmese de diğer tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı, özellikle daha hafif bir tedbir olan adli kontrol koruma tedbirinin uygulanmasıyla amaca ulaşıp ulaşılmayacağı araştırılmalı ve bunun sonucuna göre karar verilmesi kanaatindeyiz.

CMK'nın 100/3. maddesinde yazılı aşağıda yazılı suçlar kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde tutuklama nedeni olarak varsayılabilir:

“a)5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

---

⁸⁰ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.276.

⁸¹ Şentuna, s.81.

⁸² Katoğlu, “Tuğrul, Tutuklama Tedbirine İlişkin Sorunlar”, Ankara Barosu Dergisi, S.4, Ankara, Temmuz, 2011, s.22

⁸³ Albayrak, s.219.

- Soykırım ve insanlığa karşı suçlar (madde 76, 77, 78),
- Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),
- Silahla işlenmiş kasten yaralama (madde 86, fıkra 3, bent e) ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama (madde 87),
- İşkence (madde 94, 95)
- Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102),
- Çocukların cinsel istismarı (madde 103),
- Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
- Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),
- Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),
- Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

b)10.7.1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

c)18.6.1999 tarihli ve 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu.

d)10.7.2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.

e)21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

f) 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 110 uncu maddesinin dört ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları.

g)6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 33 üncü maddesinde sayılan suçlar.

h)12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen suçlar".⁸⁴

7.3. Ölçülülük İlkesinin Uygulanması

Yukarıda, “Ön Şartları Bakımından Adli Kontrol” başlığı altında ölçülük ilkesini değerlendirmiştik. Koruma tedbirinin uygulanması sürecinin her aşamasında gündeme alınması zorunlu unsurdur.

Ölçülülük ilkesi, ulaşılmak istenen amaca erişebilmek için kullanılacak aracın oranlı olmasıdır. Bu ilke gereğince, hak ve özgürlüklere yapılan sınırlandırmalarda yalnızca elverişli ve gerekli, bir başka anlatımla hedeflenen amaca fayda getirecek ve en az yükümlülük getirecek yumuşak araçlar kullanılarak orantılı davranmak gerekmektedir.⁸⁵

Koruma tedbirleri temel hak ve özgürlükleri sınırlandırıcı etkiye sahip olduğundan ölçülülük ilkesinin uygulanması zorunludur. Nitekim, 5271 sayılı CMK'nın 100. maddesi “İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez” şeklindeki emredici hükmü ihtiva etmektedir.

Bununla birlikte, CMK'nın 100. maddesinde tutuklama kararı verilirken “adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukuki ve fiili nedenlere” yer verilmesi zorunlu tutulmuş, dolayısıyla da adli kontrol, ölçülülük ilkesinin uygulanabilir olması için tutuklamanın sıkı koşullarına bağlanmıştır⁸⁶.

---

⁸⁴ Parlar, s.214.

⁸⁵ Yüksel Metin, “Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke Midir?”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.1, Isparta, Aralık, 2017, s.6.

⁸⁶ Korkmaz, Fulya, “Adli Kontrol”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.6, S.3, Malatya, Temmuz, 2015, s.523-524.

Adli kontrol tedbiri, tutuklama tedbirine alternatif olabilecek, ölçülülük ilkesine hizmet edebilecek bir kurum olarak oluşturulduğu için AİHS'nin 6/2. maddesinde ve Anayasanın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının esas ilkelerinden birini teşkil eden masumiyet karinesinin bir gereği olarak tanzim edilmiştir.⁸⁷

Koruma tedbirlerine başvurularda hedeflenen menfaat ile şüpheli veya sanığın uğrayacağı zarar arasında orantının olması aranmalıdır.⁸⁸ Adli kontrol tedbiri de hak ve özgürlükleri sınırlandırıcı bir araç olması sebebiyle, tutuklama koruma tedbirini gerektirebilecek bir suçla yürütülen soruşturma veya kovuşturmada, mümkünse ilk olarak adli kontrol koruma tedbirinin uygulanmasıyla tutuklamanın amaçlarına ulaşılmaya çalışılması, hatta adli kontrol koruma tedbirinde yer alan yükümlülüklerden dahi daha hafif nitelikte olan tedbirlere öncelik verilmesi gerekmektedir.⁸⁹

7.4. Çocuk Koruma Kanunu Bakımından Adli Kontrol Koruma Tedbirinin Şartları

TCK'nın 6. maddesinde çocuk, *“henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi”* olarak, ÇKK'nın 3. maddesinde ise çocuk, *“daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi”* olarak tanımlanmaktadır. 1995 yılında ülkemizde uygulanmaya başlayan Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinde yer alan *“bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır”* düzenlemede çocuk tanımı yapılmıştır.

Bir kişinin yaşının küçüklüğünün isnat kabiliyetine doğrudan etkisi vardır. Fiili işlediği esnada henüz on sekiz yaşını doldurmamış olan çocuklarla ilgili,

---

⁸⁷ Korkmaz, s.524.

⁸⁸ Güleç, s.39-40.

⁸⁹ Özgüven, s.8.

TCK'da kademeli bir şekilde suçun isnat kabiliyetini kaldırıcı veya azaltıcı düzenlemeler bulunmaktadır.⁹⁰

Yukarıdaki paragraftan da anlaşılacağı üzere kanunlar çocuklara hassas yaklaşmaktadır. Zaten çocuk ceza muhakemesindeki amaç da toplumun en fazla korunma ihtiyacı hisseden kesimi olan çocukların yüksek menfaatinin korunmasıdır. Bu hassasiyetle hazırlanan ÇKK'nın 1. maddesinde de kanunun amacının çocukların korunmasına yönelik olduğu belirtilmiştir.⁹¹

Adli kontrol hususu bakımından ÇKK'nın 20. maddesinde *"suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma veya kovuşturma evrelerinde adli kontrol tedbiri olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesinde sayılanlar ile aşağıdaki tedbirlerden bir veya birkaçına karar verilebilir."*⁹² şeklinde hüküm ihtiva etmektedir. Madde hükmüne bakıldığında çocuklara ilişkin ayrı adli kontrol şartları getirilmemiş, sadece adli kontrol koruma tedbiri kararı verilen çocuklar üzerinde uygulanabilecek yükümlülükler artırılmıştır. Bu sebeple çocuklara yönelik olarak CMK'nın 109. maddesinde yazılı adli kontrole ilişkin şartlar uygulanacaktır. Ayrıca ÇKK'nın 20/2. maddesine göre de çocuklara yönelik uygulanacak adli kontrol yükümlülüklerinin neticesiz kalacağına anlaşılması ya da yükümlülükler uyulmadığının görülmesi hallerinde çocuk hakkında tutuklama kararı verilebilecektir. Bu durum hakime takdir hakkı tanımıştır.⁹³

ÇKK'nın 21. maddesinde ise *"onbeş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez."* şeklinde emredici düzenleme yer almaktadır. Bu hükümden anlaşılacağı üzere on beş yaşını doldurmuş çocuklar bakımından CMK'da düzenlenen tutuklama tedbirine yönelik şartlar geçerli olacaktır. Yine de yapılan

---

⁹⁰ Hakeri, Hakan, Ceza Hukuku, 18. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015, s.382-383.

⁹¹ ÇKK m. 1: *"Bu Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir."*

⁹² ÇKK m. 20/1'de: *"a) Belirlenen çevre sınırları dışına çıkamamak, b) Belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek, c) Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak."* şeklinde yükümlülükler düzenlenmiştir.

⁹³ Balo, Yusuf Solmaz, Teori ve Uygulamada Çocuk Ceza Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2005, s.392.

yargılamada ÇKK'nın 4. maddesinde yer alan en son çare ilkesi göz önünde tutulacaktır.⁹⁴

7.5. Tutuklama Yasağı Öngörülen Durumları ile Tutuklu Yargılamanın Kaldırılması Durumları Bakımından Adli Kontrol Koruma Tedbiri

Tutuklama koruma tedbirinde ölçülülük ilkesinin yansıması olarak tutuklama yasakları öngörülmüş, bu husus CMK'nın 100/4. fıkrası ile birtakım suçlara yönelik tutuklama kararı almak yasak hale getirilmiştir. Suça sürüklenen çocuklar bakımından da ÇKK'nın 21. maddesinde ayrıca bir tutuklama yasağı öngörülmüştür.

Tutuklama yasağını öngören CMK m.100/4. maddesi şu şekildedir: “*Sadece adli para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı bir yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez.*” ve bu düzenleme emredici mahiyettedir. ÇKK'da da tutuklama yasağına yönelik bir düzenleme yer edinmiş ve ÇKK m.21'e göre; “*On beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerden dolayı tutuklama kararı verilemez.*” şeklinde emredici hüküm düzenlenmiştir.⁹⁵

“*Bir yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından*” hakim veya mahkeme tutuklama kararı veremeyeceği için sadece adli kontrol tedbirini uygulayabilecektir. “*İki yıldan fazla üç yıldan az hapsi gerektiren suçlar bakımından*” da hakim veya mahkeme tutuklama kararı verebileceği gibi bunun yerine adli kontrol kararı da verebilecektir.⁹⁶

Tutuklama koruma tedbiri bakımından kanunda belirlenen süre bittikten sonra şüpheli veya sanığın serbest bırakılması durumunda da adli kontrol koruma tedbiri

---

⁹⁴ Akbulut, Berrin, “Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, 2013, s.569.

⁹⁵ İçten, Muhammet Polat, “Tutuklama ve Türkiye'deki Tutuklama Kararlarının Gereksizliği Sorunu”, Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi, C. 3, S. 5, Diyarbakır, Eylül, 2019, s.53.

⁹⁶ Soyaslan, Doğan, s.1113.

tatbik edilebilecektir.⁹⁷ Bu adli kontrol tedbirleri şüpheli veya sanığın kaçmasını engelleme amacını taşıyacaklar veya suç işlemlerini önlemek veya mağdurun zararını gidermek, mahkeme masraflarını karşılamak amacını da taşıyacaklardır. Mahkeme adli kontrol kararını tarafların talebi üzerine verebileceği gibi kendiliğinden de verebilir. Karar vermeden önce sanığın adli kontrole ilişkin savunmasını alması hukuk ilkelerine daha uygundur. Ancak, bu karar lehe bir karar olduğu için şüpheli veya sanığın yokluğunda da verilmesi mümkündür.⁹⁸

8. YÜKÜMLÜLÜKLERİ BAKIMINDAN ADLİ KONTROL

8.1. Genel Olarak

Adli kontrol, soruşturma veya kovuşturma evrelerinde başvurulup uygulanabilen, üzerine atılı suç bakımından tutuklama nedenlerinin üzerinde beliren şüphelinin veya sanığın yargılama işlemlerinde ve infaz evresinde hazırda bulunmasını, yargılama giderlerinin kendi üzerinden giderilmesinin sağlanması amacıyla belirli yükümlülükler yükletilerek hakim ve mahkemenin gözetimi, denetimi ve kontrolü altına alınmasıdır.⁹⁹ Adli kontrolün tanımında da yer aldığı gibi hakim veya mahkemenin gözetimi, kontrolü ve denetimi altında kalması durumu adli kontrolün yükümlülüklerinin infazı ile gerçekleşmektedir.

CMK'nın 109. maddesinde ve ÇKK'nın 20. maddesinde sayılı yükümlülüklerinden birinin veya birkaçının mahkeme veya hakim kararıyla şüpheli veya sanık hakkında uygulanmasına dair adli kontrol kararı verilebilir.¹⁰⁰

Kanunda yazılı yükümlülükler sınırlı sayıda düzenlenmiş olduğu için bu yükümlülükler dışında başka bir veya birkaç yükümlülüğe hükmedilemez.¹⁰¹ Bu

⁹⁷CMK'nın m. 109/7: "Kanunlarda öngörülen tutukluluk sürelerinin dolması nedeniyle salıverilenler hakkında (...) (2) adli kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir."

⁹⁸ Soyaslan, s.1113.

⁹⁹ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.296.

¹⁰⁰ Şentuna, Mustafa Tarık, Öğreti ve Yargı Kararları Işığında Ulusal ve Ulus Üstü İnsan Hakları, Anayasa ve Ceza Yargılaması Hukuku Açısından Tutuklama ve Adli Kontrol, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s.154.

sınırlı sayıda belirlenen yükümlülüklerin dışına çıkamamak gelecekte teknolojinin ilerlemesi sebebiyle problem oluşturabileceği ve kararın amaca hizmet edemeyecek seviyede kalabileceği ortaya konmuş, bu hususta hakime takdir hakkının verilmemiş olunmasının noksan kaldığı vurgulanmıştır.¹⁰² Bu hususta kişilerin temel hak ve özgürlüklerine müdahale söz konusu olduğundan kanun ile düzenleme yapılarak hakime taktir yetkisi verilmemelidir.¹⁰³

Bizce de temel hak ve özgürlüklere yapılacak bir müdahale Anayasanın çizdiği sınırlamalar doğrultusunda kanunla sınırlanacağından adli kontrole yönelik kanunla belirlenen yükümlülüklerin sınırlı sayıda uygulanması yerindedir. Ancak, gelişen dünya düzeninde adli kontrole ilişkin yükümlülüklerin çeşitlendirilmesinde durağan kalınması da doğru değildir. Bu sebeple, yeni bulunacak adli kontrol tedbirlerinin uygulamaya alınabilmesi için derhal kanunlaştırılması gerekmektedir.

Hakim veya mahkeme adli kontrol kararına hükmederken işlendiği iddia edilen suça en uygun, bu suçla orantılı ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına imkan tanıyan yükümlüğe karar vermesi gerekir. Bu sayede uygulanacak olan tedbirden beklenen amaç elde edilmiş olur.¹⁰⁴

Adli kontrol yükümlülüğü ölçülülük ilkesi doğrultusunda ve somut olayın özelliği nazara alınarak şüpheli veya sanığın ekonomik, sosyal ve şahsi hayatı açısından telafisi zor zararlara yol açacağı öngörülmesi halinde uygun adli kontrol tedbiri yükümlülüğüne hükmedilmelidir.¹⁰⁵ Örneğin, bir ayağı olmayan şüpheli veya sanığa hakkında her gün bulunduğu yer kolluk makamına giderek imza atma yükümlülüğü getirildiği takdirde bu kişi hakkında uygulanan tedbir, tedbir olmaktan ziyade bir ceza niteliğini taşıyabilir.

---

¹⁰¹ Aldemir Hüsni, Hürriyeti Kısıtlayan Koruma Tedbirleri Yakalama Gözaltına Alma Tutuklama ve Adli Kontrol, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s.254.

¹⁰² Centel, Nur, “Yeni Ceza Muhakemesi Yasası’nda Adli Kontrol-Tutuklama- Yakalama ve Haksızlıkların Tazminatla Giderilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Armağan Özel Sayısı İstanbul, Haziran 2006, s. 848.

¹⁰³ Gökçen, Ahmet; Balcı Murat; Alşahin, M. Emin; Çakır, Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s.412.

¹⁰⁴ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.411.

¹⁰⁵ Aldemir, s.254.

8.2. CMK’da Düzenlenen Adli Kontrol Yükümlülükleri

8.2.1. Yurt Dışına Çıkamamak

CMK’nın 109/3-a bendi uyarınca uygulanacak olan yurt dışına çıkamamak adli kontrol yükümlülüğü, şüpheli yahut sanığın ülke sınırları dışına çıkamamasını ifade eder. Böylece kişinin, ülke dışına kaçmak suretiyle yargılamayı yapılamaz kılması ya da hüküm verilir ise hükmün infazını mümkün kılamaması engellenmek istenir.¹⁰⁶

Yurt dışına çıkamama adli kontrol tedbiri, kişinin seyahat ve yerleşme özgürlüğünü sınırlandıran ve fiziki özgürlüğünü kısıtlayan bir tedbirdir. Bu tedbirin temel hak ve özgürlüklerle yakından ilgili olması nedeniyle özgürlüğün kural, özgürlükleri sınırlandırmaların ise istisna teşkil etmesi düşüncesi doğrultusunda değerlendirildiğinde hangi durumlarda yurt dışına çıkış yasağı konulabileceğinin kanunlarda açıkça belirtilmesi gerekmektedir.¹⁰⁷

Yurt dışına çıkma özgürlüğü, tarihsel bir süreç sonucunda gelişerek insanın temel hak ve özgürlüğü olarak kabullenilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinin 13. maddesinde *“herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı ile herkesin, kendi ülkesi de dahil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek...”* hakkına sahip olduğu; benzer şekilde Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi’nin 12. maddesinde *“herkesin kendi ülkesi de dahil, bir ülkeden ayrılmakta serbest olduğu”* düzenlemesinin yer aldığı; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin Ek 4. Numaralı Protokol’ün 2. maddesinde *“herkesin kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeyi terk etmekte serbest olduğu”* şeklinde madde hükmünün olduğu görülmekle uluslar arası metinlerin yurt dışına çıkma özgürlüğünü bireyin hak ve özgürlüğü olarak ele aldığını göstermektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.301.

¹⁰⁷ Keskin, İbrahim, “Yurt Dışına Çıkış Yasağı”, Adalet Dergisi, Mayıs, 2008, S.31, s.140.

¹⁰⁸ Yılmaz, İnan, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Adli Kontrol, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016, s.87.

Anayasanın 23/5. fıkrasında düzenlenen yurt dışına çıkma özgürlüğü, yalnızca suç soruşturması veya kovuşturması nedeniyle hakim kararına dayalı olarak sınırlandırılabilir. Söz konusu hüküm karşısında bir kişinin yurt dışına çıkması, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebine binaen verilecek adli kontrol yükümlülüğüyle sınırlandırılabilir ve bu karar idari mercilerce verilemez.¹⁰⁹

8.2.2. Hakim Tarafından Belirlenecek Yerlere, Düzenli Olarak Belirli Süreler İçinde Başvurmak

CMK'nın 109/3-b bendinde düzenlenen tedbir, şüphelinin veya sanığın hakim veya mahkeme kararı ile kararda belirlenen yerlere düzenli olarak belirlenecek zaman dilimlerinde başvurmasını kapsar.¹¹⁰ Yurt dışına çıkamama adli kontrolünde olduğu gibi burada da Anayasanın 23/1. fıkrası kapsamında güvence altına alınan seyahat özgürlüğü müdahale vardır.

Bu yükümlülükten beklenen amaç, şüpheli veya sanığın ceza muhakemesi işlemlerinin yapıldığı süreçte hazır bulunmasını sağlamaktır.¹¹¹ Şüphelinin kaçmasını engellemek olarak bir amaca sahip olduğunu düşünmüyoruz. Şöyle ki, haftanın bir günü belirli yerlere imza atma yükümlülüğü altına alınmış bir kimse, imza atmayacağı günlerde kaçma eylemine teşebbüs etme imkanına sahiptir.

Yükümlülüğe karar verilirken şüpheli veya sanığın ikamet ettiği yerdeki emniyet güçleri, karakollar, eğitim gördüğü yer gibi özel veya resmi kurumlar başvuru yeri olarak belirlenir ve başvuru zamanı hükümde açıkça gösterilerek belirlenir. Örneğin, şüphelinin haftanın Pazartesi günleri 08:00-17:00 saatleri arasında Beykoz İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne başvurarak imza atmak şeklinde karar verilebilir.

---

¹⁰⁹ Aldemir, s.255.

¹¹⁰ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.412.

¹¹¹ Yılmaz, s.91.

8.2.3. Hakim Tarafından Belirtilen Mercilerin veya Kişilerin Çağrılarına ve Kontrol Tedbirlerine Uymama

Söz konusu tedbir CMK'nın 109/3-c bendinde yer almakla birlikte, şüphelinin veya sanığın merci veya kişiye, kararda belirtilen usul ve esaslar doğrultusunda çağrılmasını ve bu kişiye veya mercie lüzum üzerine çalıştığı iş veya mesleki uğraşı bakımından ya da takip etmekte olduğu eğitimi bakımından bilgi vermesini ve bu konuda denetlenmesini ifade eden bir yükümlülüktür.¹¹²

Bununla birlikte bu tedbir, şüpheli veya sanığa bir iş öğretmek, yapmış olduğu mesleğin icrasının devamını ve bu kimselerin eğitilmesini amaçlamaktadır. Güvenlik tedbiri özelliğinde olan bir tedbirdir. İşsizlik, mesleksizlik ile suç arasında bir bağlantının var olduğu açıktır. Tutuklulukta bulunacağı cezaevinde işsiz geçecek süre yerine şüphelinin veya sanığın bir meslek öğrenmesi veya bir iş kurumunda çalışması daha isabetli olacaktır.¹¹³

8.2.4. Taşıt Kullanmamak ve Sürücü Belgesini Teslim Etmek

Yükümlülük, CMK'nın 109/3-d fıkrasında yer almakla birlikte, “*şüpheli veya sanığın her türlü taşıtı veya bazılarını kararda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde kullanamamasını ve kararda öngörülmüş ise sürücü belgesinin makbuz karşılığında alınmasını*” içerir.¹¹⁴

Bu tedbirin şüpheli veya sanık üzerinde uygulanmasıyla, bu kişilerin kaçmasını önlemek, araç ile bir daha suç işleminin önüne geçmek ve aracını daha dikkatli kullanmasını sağlamak amacı güdülür.¹¹⁵

Burada kanaatimizce, CMK'nın 109/3-d bendinde yazılı bu yükümlülük ile tedbir altına almadaki amacın şüpheli veya sanığın araç ile bir daha suç işleminin önüne geçmek ve aracını daha dikkatli kullanmasını sağlamak olsa da kaçmasını önleme gibi bir amacı taşımamaktadır. Zira şüpheli veya sanığın kaçma eylemi

¹¹² Özbek/Doğan/Bacaksız, s.301.

¹¹³ Soyaslan, s.1114.

¹¹⁴ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.413.

¹¹⁵ Aldemir, s.258.

yalnızca kendi kullanacağı araç ile gerçekleştirmeyeceği açıktır. Başkasının kullandığı araç ile ya da araç olmadan sair şekillerde de kaçma ihtimalinin olacağından söz konusu yükümlülük, şüpheli veya sanığın kaçmasını engellemek amacını taşımamaktadır.

Şüpheli veya sanığın, mesleki uğraşlarını ya da ailesinin veya kendisinin geçimini idame etmesi araç kullanmasına bağlıysa, bu yükümlülüğe karar verecek merci, şüphelinin veya sanığın mesleki uğraşlarında taşıt belgesini kullanmasına geçici ya da sürekli olarak izin verebilir ve bu durum merciin kararında ayrıntılı olarak açıklanmalıdır.¹¹⁶

8.2.5. Tedavi veya Muayene Tedbirlerine Tabi Olma

Yükümlülük CMK'nın 109/3-e bendinde yer almakla birlikte, "*özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tabi olma ve bunları kabul etme*" durumunda; şüpheli veya sanığın, kabul etmesi halinde kendisi hakkında bu maddelerden arınmak maksadıyla hakim veya mahkeme kararında belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde hastaneye yatmak da dahil olmak üzere, koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici tedbirlere tabi olması durumu vardır.¹¹⁷

Yükümlülükten beklenen amaç uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarıyla etkin mücadelede bulunulabilmek için suçun mağduru olan şüpheli veya sanığın kendisinin rehabilite edilmesi, topluma yeniden kazandırılmasıdır. Başka bir anlatımla bu yükümlülükteki amaç, şüpheli veya sanığı cezalandırmak değil, topluma yeniden kazandırmaktır.¹¹⁸

Söz konusu yükümlülüğün kişi üzerinde uygulanması ile birlikte kişinin beden ve fizik özgürlüğüne müdahale edilmektedir. Hareket serbestisinin

---

¹¹⁶ Yılmaz, s.91.

¹¹⁷ Şentuna, s.155.

¹¹⁸ Yılmaz, s.97.

engellenmesi ve özgürlüğünden yoksun bırakılması hakkın sınırlandırılması anlamına gelmektedir.¹¹⁹

Adli kontrol tedbiri kararında tedavi veya muayenenin yapılacağı kurum veya kuruluş olan yer ile süresi açıkça yazılmalıdır. Tabi bu tedbire hükmedilmeden önce şüpheli veya sanık hakkında gerekli tıbbi muayenelerin yapılmasına dair kararın alınması ve yapılan muayeneden sonra düzenlenen rapor doğrultusunda karar verilmesi gerekmektedir.¹²⁰

Adli kontrol tedbiri altında geçen süre özgürlükleri kısıtlama nedeni olarak görülerek mahsup edilmez¹²¹; ancak, şüpheli veya sanık hakkında tedavi ve muayene tedbiri uygulanmış ise diğer yükümlülüklerden farklı olarak adli kontrol tedbiri altında geçen süre şahsi özgürlükleri kısıtlama nedeni olarak görülerek cezadan mahsup edilir.¹²²

Öğretide, “*uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla hastaneye yatma dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tabi olma ve bunları kabul etme*” yükümlülüğünün, masumiyet karinesi ile çatışan bir tedbir olduğu ileri sürülmektedir.¹²³

8.2.6. Silah Bulunduramamak veya Taşıyamamak

Yükümlülük CMK'nın 109/3-g bendinde yer almakla birlikte, “*Silâh bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silâhları makbuz karşılığında adli emanete teslim etmek*” yükümlülüğü, şüpheli veya sanığın mahkeme veya hakim kararı ile silah taşımamasının veya bulundurmasının yasaklanması ile lüzum görüldüğünde sahip olduğu silahların Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı adli emanet memurluğuna teslimini ihtiva eder.¹²⁴

---

¹¹⁹ Yılmaz, s.96.

¹²⁰ Aldemir, s.258.

¹²¹ Aldemir, s.259.

¹²² Gökçen,/Balcı/Alşahin/Çakır, s.413.

¹²³ Centel/Zafer, s.427.

¹²⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.303.

Silah bulunduramamak veya taşıyamamak adli kontrol yükümlülüğünün amacı, şüpheli veya sanığın gerek silahı taşımasını gerek silahı kullanmasını engelleyerek yeniden suç işleminin önüne geçmektir.¹²⁵ Bu amacın gerçekleşmesi için yine ölçülülük ilkesi baz alınmalıdır. Ölçülük ilkesi çerçevesinde uygulanacak olan bu yükümlükte, amaca ulaşarak şüpheli veya sanığın delilleri karartma şüphesine bağlı olarak tanık, mağdur ya da suçla ilgili başka kişilerin üzerinde baskı yapması önlenmek istenir. Şüpheli veya sanığın başka bir suç işlemini önleme amacı güdülmez. Zira adli kontrol tedbiri tutuklamanın şartlarına haiz olduğundan ve tutuklama nedenleri arasında da suçun önlenme şartı olmadığından bu amaç aranmaz.

126

Dikkat edilmesi gerekir ki, silah bulunduramamak veya taşıyamamak adli kontrol tedbirindeki silah hususu olayda yani suçta kullanılan suçun delili ve aracı olan silah değildir. Bu silaha CMK'nın 126-132. maddeleri uyarınca el koyma kararı alınacaktır.¹²⁷ Yükümlülükte geçmekte olan silah, şüpheli veya sanığın suçta kullanmadığı, ancak muhakeme konusu işlemlere etki edecek tarzda eylemde bulunulacağından şüphe edilen silahtır.¹²⁸ Buradaki silah kavramını TCK'nın 6. maddesi çerçevesinde geniş yorumlamak gerekmektedir.¹²⁹

---

¹²⁵ Soyaslan, s.1115.

¹²⁶ Yılmaz, s.99.

¹²⁷ Dursun, İsmail, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Taşınmazlara, Hak ve Alacaklara Elkoyma", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.21, S.2, İstanbul, Ocak, 2016, s .539.

¹²⁸ Yılmaz, s.99.

¹²⁹ 5237 sayılı TCK'nın 6/1-f fıkrası:

"Silâh deyiminden;

1. Ateşli silâhlar,

2. Patlayıcı maddeler,

3. Saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet,

4. Saldırı ve savunma amacıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler,

5. Yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler

Anlaşılır."

8.2.7. Hakim Tarafından Belirlenecek Konuttan Dışarı Çıkamamak

Yükümlülük CMK'nın 109/3-j bendinde yer almakla birlikte, şüpheli veya sanığın hakim veya mahkeme tarafından belirlenecek ikametindeki konuttan mazeretsiz veya izni olmaksızın ayrılamayacağını ifade eder.¹³⁰

Konutu terk etmemek adli kontrol koruma tedbiri yükümlülüğü 6352 sayılı Kanun ile getirilmiş olup adli kontrol tedbirinin kapsamı ve uygulanabilirlik imkanının artırılması istenmiştir. Adli kontrolün bu yükümlülüğü, CGTİHK'da yer alan konut infaz kurumuna benzemekte olup bir nevi tutuklamanın konutta infazı olarak nitelenebilir. Bu uygulama ile tutukevlerindeki doluluk oranının azaltılması istenmiş olunabilir. Ancak bu tedbirin uygulanmasındaki güçlük nazara alınarak yükümlülüğün tatbikinde elektronik kelepçe yöntemi uygulanabilir.¹³¹

Konutu terk etmeme adli kontrol yükümlülüğüne hükmedilirken ölçülülük ilkesinin baz alınması şarttır. Diğer bir anlatımla şüpheli veya sanığın konutunu terk etmeme yükümlülüğüne hükmedilirken, şüpheli veya sanığın kişisel, sosyal, kültürel ve mali durumunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, adli kontrolden beklenen amaçta sapma, tedbirden ziyade ceza verme sonucunu doğuracak telafisi zor zararlar meydana gelebilir.¹³²

Hakim ya da mahkeme konutu terk etmemek adli kontrol koruma tedbirine hükmettiğinde şüpheli veya sanığın terk etmemekle yükümlü kılındığı konuta dair adresin açık olarak, duraksamaya yer vermeyecek bir şekilde kararda gösterilmesi gerekmektedir. Bu tedbire hükmedildikten sonra, şüphelinin veya sanığın kişisel ve sosyal yaşamında değişiklik olduğunda, diğer bir anlatımla koşullar değiştiğinde, şüpheli veya sanık yükümlendirildiği bu tedbirin kaldırılmasını veya değiştirilmesini CMK'nın 110 ve 111. maddeleri uyarınca talep edebilir.¹³³

---

¹³⁰ Gökçen/Balcı/Alışahin/Çakır, s.414.

¹³¹ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.304.

¹³² Aldemir, s.265.

¹³³ Yılmaz, s.100.

8.2.8. Hakim Tarafından Belirlenecek Yerleşim Bölgesinden Ayrılamamak

Yükümlülük CMK'nın 109/3-k bendinde yer almakla birlikte, şüpheli veya sanığın hakim veya mahkeme tarafından belirlenen ikameti olan yerleşim yerinden mazereti olmaksızın veya izin olmaksızın terk edemeyeceğini ifade eder.¹³⁴

Belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek adli kontrol koruma tedbiri yükümlülüğü, 6352 sayılı Kanun ile getirilmiş olup adli kontrol tedbirinin kapsamı ve uygulanabilirlik imkanının artırılması istenmiştir.¹³⁵

Bu yükümlülüğe hükmedilirken ölçülülük ilkesinin göz önünde tutulması şarttır. Diğer bir anlatımla şüpheli veya sanığın konutunu terk etmeme yükümlülüğüne hükmedilirken, şüpheli veya sanığın kişisel, sosyal, kültürel ve mali durumunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, adli kontrolden beklenen amaçta sapma, tedbirden ziyade ceza verme sonucunu doğuracak telafisi zor zararlar meydana gelebilir.¹³⁶

Hakim veya mahkeme belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek adli kontrol koruma tedbirine hükmettiğinde şüpheli veya sanığın terk etmemekle yükümlü kılındığı belirli bir yerleşim bölgesine dair adresin açık olarak, duraksamaya yer vermeyecek bir şekilde kararda gösterilmesi gerekmektedir. Bu tedbire hükmedildikten sonra, şüpheli veya sanığın kişisel ve sosyal yaşamında değişiklik olduğunda, diğer bir anlatımla koşullar değiştiğinde, şüpheli veya sanık yükümlendirildiği bu tedbirin kaldırılmasını veya değiştirilmesini CMK'nın 110 ve 111. maddeleri uyarınca talep edebilir.¹³⁷

---

¹³⁴ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.414.

¹³⁵ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.304.

¹³⁶ Aldemir, s.265.

¹³⁷ Yılmaz, s.102.

8.2.9. Hakim Tarafından Belirlenecek Yer veya Bölgelere Gitmemek

Yükümlülük CMK'nın 109/3-1 bendinde yer almakla birlikte, şüpheli veya sanığın hakim veya mahkeme tarafından belirlenen yere veya yerleşim bölgesine mazereti olmaksızın veya izin olmaksızın terk edemeyeceğini ifade eder.¹³⁸

Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek adli kontrol koruma tedbiri yükümlülüğü, 6352 sayılı Kanun ile getirilmiş olup adli kontrol tedbirinin kapsamı ve uygulanabilirlik imkanının artırılması istenmiştir.¹³⁹

Bu yükümlülüğe hükmedilirken ölçülülük ilkesinin göz önünde tutulması şarttır. Diğer bir anlatımla şüpheli veya sanığın konutunu terk etmeme yükümlülüğüne hükmedilirken, şüpheli veya sanığın kişisel, sosyal, kültürel ve mali durumunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, adli kontrolden beklenen amaçta sapma, tedbirden ziyade ceza verme sonucunu doğuracak telafisi zor zararlar meydana gelebilir.¹⁴⁰

Hakim ya da mahkeme belirlenen yer veya bölgelere gitmemek adli kontrol koruma tedbirine hükmettiğinde şüpheli veya sanığın terk etmemekle yükümlü kılındığı yere veya bölgelere dair adresin açık olarak, tereddüde mahal vermeyecek bir şekilde kararda belirtilmesi gerekmektedir. Bu yükümlülüğe karar verildikten sonra, şüpheli veya sanığın kişisel ve sosyal yaşamında değişiklik olduğunda, diğer bir anlatımla koşullar değiştiğinde, şüpheli veya sanık yükümlendirildiği bu yükümlülüğün kaldırılmasını veya değiştirilmesini CMK'nın 110 ve 111. maddeleri uyarınca talep edebilir.¹⁴¹

---

¹³⁸ Gökçen/Balcı/Alışahin/Çakır, s.414.

¹³⁹ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.304.

¹⁴⁰ Aldemir, s.266.

¹⁴¹ Yılmaz, s.103.

8.2.10. Güvence

8.2.10.1. Genel Olarak

Tutuklama koruma tedbiri altında bulunan şüpheli veya sanığın belirli bir bedel karşılığında serbest bırakılması veya güvence karşılığında tutuklanmaması Anayasanın 19/7. fıkrası, CMK'nın 109/3-f,h,i bentleri ve AİHS'nin 5/3. fıkrasında düzenlenmiştir. Güvence karşılığında salıverilme, tutuklamaya alternatif bir tedbirdir.

Şüpheli veya sanığın ileride yapılacak bir usul işlemine gelmesini sağlamak ile mağdurun zararının giderilmesini sağlamak amaçlarına hizmet eden güvence kurumu¹⁴², Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hakim tarafından şüpheli veya sanığın ekonomik durumu göz önüne alınarak güvence miktarı ve ödeme süreleri tespit edilir.¹⁴³

CMK'nın 109. maddesinde geçmekte olan güvence terimi, bir miktar paranın yatırılmasını ihtiva eden kefalet olarak adlandırılırken, aynı terim birtakım teminatlar verilmesi anlamında da kullanılmaktadır. Aynı terimin birbirinden farklı terimlerle ifade edilmesi karışıklığa sebebiyet verecek olmasından dolayı bu farklı tabirlerin aynı terim ile ifade edilmesi isabetli değildir.¹⁴⁴

Güvence tedbiri, CMUK'ta yer alan teminatla salıverilme tedbirine benzemektedir; ancak, 5271 sayılı CMK'da ise daha geniş ve kapsamlı bir şekilde yer almıştır. Bununla birlikte, 1412 sayılı Kanunda düzenlenen teminatla salıverme, tutuklama koruma tedbiriyle ulaşılmak istenen amaca teminat vasıtasıyla ulaşmanın mümkün olduğu durumlarda, tutuklama hükmünün infazının şarta bağlı olarak geri bırakılması sonucunu doğururken, CMK'da düzenlenen güvence yatırma, tutuklama

---

¹⁴² Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.340.

¹⁴³ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.422.

¹⁴⁴ Ünver/Hakeri, s.370.

kararı verilmeden önce de adli kontrol çerçevesinde uygulanarak tutuklamaya alternatif bir tedbir olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁴⁵

CMK'nın 109/3. fıkrasında güvence yükümlülüğüne ilişkin düzenlemeler yer almış, CMK'nın 113. maddesinde ise güvence başlığı altında bu yükümlülüklerle ilişkin ortak hükümler düzenlenmiştir.

Şüpheli veya sanık tarafından verilecek güvence, şüphelinin veya sanığın tüm usul işlemlerinde, hükmün infazında veya yükümlendirileceği diğer yükümlülükleri yerine getirmek için hazır bulunması; ayrıca sırasıyla, katılanın yaptığı masraflar, suçun neden olduğu zararların giderilmesi ve eski hale getirme, eğer şüpheli veya sanık nafaka borçlarını ödeyememe sebebine dayanarak kovuşturuluyorsa nafaka borçları, kamusal giderler ve son olarak da para cezalarının ödenmesi hususlarının yerine getirilmesini sağlar.¹⁴⁶

Güvence miktarının, tek seferde mi yoksa taksitler halinde mi ödeneceği, taksitlerin sayısı ve ödeme süreleri hususları şüphelinin veya sanığın ekonomik hali gözetilerek yargı makamlarınca belirlenir.¹⁴⁷

8.2.10.2. Önceden Ödetme

CMK'nın 114. maddesinde düzenlenen önceden ödeme kurumu, güvence başlığını taşıyan CMK'nın 113. maddesinin devamı niteliğindedir. Ondaki farkı ise mağdurun hakları ve nafaka alacağına özgü bir düzenleme içeriğini ihtiva etmesidir.¹⁴⁸

Mağdurun suç sebebiyle ortaya çıkan zararlarını karşılamayı (veya nafaka borcunu ödetmeyi) hedefleyen önceden ödetme, mağdurun kendi zararlarının giderilmesine yönelik istemiyle ve şüphelinin veya sanığın rızasıyla olur.¹⁴⁹ Soruşturma evresinde hakim veya Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde mahkeme, güvencenin mağdurun haklarını veya nafaka borcu miktarını karşılayan

¹⁴⁵ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.309.

¹⁴⁶ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin/Tok, s.489.

¹⁴⁷ Toroslu/Feyzioğlu, s.273.

¹⁴⁸ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.309.

¹⁴⁹ Yenisey/Nuhoğlu, s.342.

kısının mağdura veya nafaka alacaklılarına verilmesine karar verebilir. Soruşturma veya kovuşturmanın ihtivasını teşkil eden suça ilişkin olaylar sebebiyle bu kişiler lehine bir yargı kararı verilmiş ise şüpheli veya sanığın rızası aranmaz. Burada geçmekte olan yargı kararı, güvence parasının yatırıldığı muhakeme dışında verilen bir yargı kararıdır.¹⁵⁰

8.2.10.3. Güvencenin İade Edilmesi

CMK'nın 115. maddesi kapsamında şüpheli ve sanık bütün usul işlemlerinde, hükmün infazında veya yükümlendirilebileceği diğer adli kontrol yükümlülüklerini yerine getirmek için hazır bulunmuş ise bunları sağlamaya yönelik kararda gösterilen güvence kendisine iade edilir.¹⁵¹

Şüpheli veya sanığın hakkında beraat kararı verilmesi veya kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi halinde de mağdura veya nafaka alacaklısına verilmemiş olan kısım şüpheliye veya mağdura iade edilir.¹⁵²

Hükümlülük durumunda güvence olarak yatırılan miktar katılanın yaptığı masraflara, suçtan kaynaklı ortaya çıkan zararların giderilmesine ve eski hale getirme; nafaka borçlarına, kamusal giderlere veya para cezalarına ilişkin olarak kullanılır ve kalan miktarın fazlası geri verilir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında ise güvencenin ne olacağı hususu bakımından kanunda açıklık bulunmadığından uygulamada beş yıllık deneme süresinin sonuna kadar güvencenin iade edilmemesi gerektiği ileri sürülmektedir.¹⁵³

---

¹⁵⁰ Toroslu/Feyzioğlu, s.273.

¹⁵¹ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.310.

¹⁵² Ünver/Hakeri, s.371.

¹⁵³ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.310.

8.3. ÇKK'da Düzenlenen Yükümlülükler

8.3.1. Genel Olarak

ÇKK, “korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunma altına alınmasına, haklarının ve huzurlarının güvence altına alınmasına yönelik usul ve esasları” içermektedir. Suça sürüklenen çocuklara yönelik CMK'nın 109. maddesinde yazılı yükümlülükler uygulanabileceği gibi ÇKK'nın 20. maddesinde yazılı yükümlülükler de uygulanabilir. Suça sürüklenen çocuklar için yeni yükümlülükler getirilmesindeki amaç tutuklama koruma tedbirinden beklenen amaç olmayıp çocukların ıslah olmalarına ve yeniden suç işlemelerini önlemeye ilişkindir.¹⁵⁴

5395 sayılı ÇKK'nın tanımlar başlıklı 2. maddesinde çocuk: “*Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda, a-Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu, b-Suçta sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade eder*” şeklinde tanımlanmıştır.

Hakim veya mahkeme suça sürüklenen çocuklar hakkında ÇKK'nın 20. maddesinde yer alan tedbirler ile CMK'nın 109. maddesinde yer alan tedbirlerden birinin veya birkaçının uygulanmasına karar verebilir. Bu hususta hakime takdir yetkisi tanınmıştır. ÇKK'nın 20. maddesinde yer alan tedbirler, “*belirlenen çevre sınırları dışına çıkamamak, belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek ve belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kuramamak*” şeklinde belirtilmiştir.¹⁵⁵ Bu tedbirlerden sonuç alınmadığı takdirde tutuklama kararı verilebileceği ÇKK'nın 20/2. fıkrasında düzenlenmiştir.

---

¹⁵⁴ Yılmaz, s.117.

¹⁵⁵ Balo, s.392.

8.3.2. Hakim Tarafından Belirlenecek Çevre Sınırlarının Dışına Çıkamamak

ÇKK'nın 20/1-a bendinde yer alan “*belirlenen çevre sınırları dışında çıkamamak*” şeklindeki yükümlülük, suça sürüklenen çocuklara yönelik olarak düzenlenmiştir ve bu yükümlülük “*mahkeme hükmünde belirlenecek usul ve esaslar kapsamında suça sürüklenen çocuğun belirlenen çevre dışına çıkmasının yasaklanmasını*” ifade eder.¹⁵⁶

Suçta sürüklenen çocuğun tutuklanmasıyla bedensel ve ruhsal sağlığı üzerinde telafisi zor zararlar meydana gelecekken tutuklanmayarak hakkında verilecek belirlenen çevre sınırlarına çıkamamak adli kontrol yükümlülüğü sayesinde tutuklama koruma tedbirinden beklenen amaç gerçekleşmiş olacaktır. Suça sürüklenen çocuğun kaçma şüphesinin ortaya çıktığı hallerde bu yükümlülüğe başvurmak isabetli olacaktır.¹⁵⁷

8.3.3. Hakim Tarafından Belirlenecek Bazı Yerlere Gidememek veya Ancak Bazı Yerlere Gidebilmek

ÇKK'nın 20/1-a bendinde yer alan “*belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek*” şeklindeki yükümlülük suça sürüklenen çocuklara yönelik olarak düzenlenmiştir ve bu yükümlülük “*mahkeme hükmünde belirlenen usul ve esaslar kapsamında suça sürüklenen çocuğun geçerli bir mazereti veya izni olmadan belirlenen çevre dışına çıkmasının yasaklanmasını*” ifade eder.¹⁵⁸

Bu yükümlülüğe karar verirken hakim, geniş takdir yetkisine sahip olmakla birlikte suça sürüklenen çocuğun barınma, eğitim, sağlık ve benzeri durumlarını göz önüne almak zorundadır. Hakim bu yükümlülük çerçevesinde, ilk olarak, suça sürüklenen çocuğun gitmemesi istenen yerleri belirleyecek (suça sürüklenen çocuğun suç işlemesine müsait olan yerler, stadyum, kıraathane, bilardo salonu gibi); ikinci

¹⁵⁶ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.414.

¹⁵⁷ Yılmaz, s.118.

¹⁵⁸Yenisey/Nuhoğlu, s.343.

olarak, suça sürüklenen çocuğun gitmesi gereken bazı yerleri belirleyecek (evden okula, evden kütüphaneye gibi) ve buna göre karar verecektir.¹⁵⁹

8.3.4. Hakim Tarafından Belirlenecek Kişi ve Kuruluşlarla İlişki Kuramamak

ÇKK'nın 20/1-a bendinde yer alan "*belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kuramamak*" şeklindeki yükümlülük suça sürüklenen çocuklara yönelik olarak düzenlenmiştir ve bu yükümlülük "*mahkeme hükmünde belirlenen usul ve esaslar kapsamında suça sürüklenen çocuğun belirlenen çevre dışına çıkmasının yasaklanmasını*" ifade eder.¹⁶⁰

Suçta sürüklenen çocuğun kimlerle ilişki tesis edemeyeceği kanunla düzenlenmiş olunmamakla birlikte, hakim bu yükümlülüğe hükmederken geniş takdir yetkisi içerisinde çocuğun ruhsal ve beden sağlığının korunmasını, bakım, eğitim gereksinimlerini dikkate alarak sosyal gelişimine engel olabilecek kişi ve kurumlarla olan ilişkisini yasaklayabilir. Suça azmettirdiği kişiler, tanıklar, mağdurlar veya diğer kişilerle dahi ilişki tesisi yasaklanabilir.¹⁶¹

---

¹⁵⁹ Yılmaz, s.119.

¹⁶⁰ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.414.

¹⁶¹ Yılmaz, s.120.

İKİNCİ BÖLÜM

ADLİ KONTROLDE KARAR VE KANUN YOLU

1. ADLİ KONTROL KORUMA TEDBİRİNİ TALEP EDEBİLECEK KİŞİLER

1.1. Genel Olarak

5271 sayılı CMK'nın "Adli kontrol kararı ve hükmedecek merciiler" başlıklı 110. maddesinde, "(1) Şüpheli, Cumhuriyet savcısının istemi ve sulh ceza hâkiminin kararı ile soruşturma evresinin her aşamasında adli kontrol altına alınabilir. (2) Hâkim, Cumhuriyet savcısının istemiyle, adli kontrol uygulamasında şüpheliyi bir veya birden çok yeni yükümlülük altına koyabilir; kontrolün içeriğini oluşturan yükümlülükleri bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheliyi bunlardan bazılarına uymaktan geçici olarak muaf tutabilir. 109 uncu madde ile bu madde hükümleri, gerekli görüldüğünde, görevli ve yetkili diğer yargı mercileri tarafından da, kovuşturma evresinin her aşamasında uygulanır." şeklindeki düzenleme doğrultusunda şüpheli, Cumhuriyet savcısı adli kontrol tedbiri isteminde bulunabileceklerdir.¹⁶² Yine kanunda açıkça hüküm olmasa da uygulamada var olduğu şekilde mağdur, müşteki, katılan ve vekilleri de Cumhuriyet savcısından talep etmek kaydıyla adli kontrol tedbiri isteminde bulunabilirler.

Anılan maddedeki düzenlemenin hükümet tasarısı gerekçesinde, adli kontrol tedbiri kararının soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının talebi ile sulh ceza hakimi, kovuşturma evresinde ise görevli ve yetkili yargı mercii tarafından

---

¹⁶² Gezer, Özge Sırma/Kırıt, Yasemin F. Saygılar, "Adli Kontrol", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 1-2, İstanbul, Şubat, 2016, s.713.

hükmolunacağı belirtilmiş; böylelikle, amaca yönelik olarak tam bir esneklik sağlanarak insancılık ilkesinin vurgulandığı ileri sürülmüştür.¹⁶³

1.2. Cumhuriyet Savcısı

CMK'nın 110. maddesi kapsamında soruşturma evresinde, Cumhuriyet savcısının talebi ile sulh ceza hakimi tarafından adli kontrol kararı verilebilir.¹⁶⁴ Cumhuriyet savcısı adli kontrol yükümlülüklerinden birine veya birkaçına karar verilmesini isteyebilir ve ayrıca verilen yükümlülükler azaltılabilir, değiştirilebilir veya ortadan kaldırılabilir. Adli kontrol tedbirine yönelik talebin gerekçeli olması gerekmektedir.¹⁶⁵

Burada dikkat edilmesi gereken husus, Cumhuriyet savcısının yalnızca adli kontrol tedbirine yönelik istemde bulunabileceğidir; yoksa, doğrudan adli kontrol kararı verme yetkisi yoktur.¹⁶⁶ Hatta gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda, hakim kararı olmasa dahi, Cumhuriyet savcısına arama, el koyma gibi bir takım koruma tedbirlerine yönelik karar verme yetkisi tanınmasına rağmen, ağır ve telafisi güç zararlar meydana getirebilecek olan adli kontrol tedbiri bakımından bu yetki tanınmamıştır.¹⁶⁷

5271 sayılı CMK'nın 110. maddesinde, CMK'nın 101. maddesindeki gibi gerekçe gösterilmesi zorunluluğunu içeren bir düzenleme yapılmamışsa da¹⁶⁸,

---

¹⁶³ CMK m. 109'un hükümet tasarı gerekçesi, (tasarı m. 113): “Madde, adli kontrol kararının soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi ile sulh ceza hâkimi, kovuşturma evresinde ise görevli ve yetkili yargı mercii tarafından hükmolunacağını belirtmektedir. Hâkim veya mahkeme 112 nci maddede belirtilen yükümlülükleri madde hükmünü göz önünde bulundurarak belirleyecektir. Cumhuriyet savcısının istemi hâlinde bu yükümlülükleri azaltabilecek, çoğaltılabilecek veya bütünü ile kaldırabilecektir. Böylece, amaca yönelik olarak tam bir esneklik sağlanarak insancılık ilkesi vurgulanmıştır.”

¹⁶⁴ Gökçen/Balcı/Alışahin/Çakır, s.416.

¹⁶⁵ Şentuna, s.160.

¹⁶⁶ Ercan, İsmail, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Kocaeli, Kuram Kitap, 2018, s.196.

¹⁶⁷ Aldemir, s.267.

¹⁶⁸ Özgüven, s.27.

CMK'nın 101. maddesinden yola çıkarak Cumhuriyet savcısının adli kontrol tedbirine yönelik taleplerinin de gerekçeli olması zorunludur.¹⁶⁹

Soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı isteme konu eylemi, tutuklama nedenlerinin nasıl vuku bulduğunu, nedenlerden hangilerinin vuku bulan olayda oluştuğunu açıklayarak tutuklama isteminde bulunabileceği gibi¹⁷⁰ CMK'nın 103. maddesi¹⁷¹ uyarınca şüphelinin tutukluluk halinin kaldırılarak adli kontrol altına alınmasını da talep edebilecektir.¹⁷²

Tutuklanması talep edilen bir kimse hakkında sulh ceza hakimliğince adli kontrol kararının verilir verilemeyeceği hususunda kanunda açıkça bir düzenleme olmadığından Cumhuriyet savcısının açıkça talebinin aranması öğretide ve uygulamada tartışmalıdır.¹⁷³ İlk görüşe göre, Cumhuriyet savcısının açıkça talebinin olması gerektiği ileri sürülmektedir. Cumhuriyet savcısının istemi olmadan soruşturma evresinde sulh ceza hakimince adli kontrol tedbirine hükmedilemeyecektir.¹⁷⁴ Bu görüşün dayanağı CMK'nın 110/1. madde içeriğidir ve Cumhuriyet savcısının açıkça adli kontrol talebi olmalıdır. İkinci görüşe göre ise, Cumhuriyet savcısının tutuklamaya dair talebinin yanı sıra adli kontrol talebinin olması aranmamaktadır. Sulh ceza hakimi tutuklama talebi ile gelen isteme yönelik yapacağı incelemede tutuklama yerine adli kontrol tedbirine hükmedebilmektedir. Tutuklama koruma tedbiri talebinin, adli kontrol koruma tedbiri talebini içinde ihtiva ettiği ileri sürülür ve burada çoğun içinde azın da var olacağı ilkesinden hareket edilir.¹⁷⁵

---

¹⁶⁹ CMK m. 101: “Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.”

¹⁷⁰ Koparan, Mehmet Reşat, “Bir Koruma Tedbiri Olarak Tutuklama”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.65, Ankara, Temmuz, 2006, s.162.

¹⁷¹ CMK m. 103: “Cumhuriyet savcısı, şüphelinin adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını sulh ceza hâkiminden isteyebilir. Hakkında tutuklama kararı verilmiş şüpheli ve müdafii de aynı istemde bulunabilirler.”

¹⁷² Centel/Zafer, s.428.

¹⁷³ Gökçen,/Balcı/Alşahin/Çakır, s.417.

¹⁷⁴ Şentuna, s.130.

¹⁷⁵ Benzer konuda bkz. Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.417., Yenisey/Nuhoğlu, s.343., Centel/Zafer, s.428., Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin/Tok, s.492.

Kanaatimizce, ilk görüş olarak anlatmış olduğumuz husus CMK'nın 110. maddesini dayanak aldığından kanunun lafzına daha uygun düşse de ikinci görüş daha adilane ve yerindedir. Cumhuriyet savcısı her ne kadar ceza muhakemesinin amacına tutuklama tedbiri ile ulaşabileceğini düşünüp tutuklama isteminde bulunsa da, sulh ceza hakiminin bu amaca adli kontrol ile ulaşabileceğine kanaat getirmesi halinde, ayıca adli kontrol talebi olmaksızın, adli kontrole karar verebilmesi gerekmektedir. Çoğun içinde az kuralının bu durumda işlerliği hukuki olacaktır.

Ayrıca uygulamada nadir de olsa, Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin tutuklanmasına veya hakimlik aksi kanaatteyse adli kontrol tedbirine hükmedilmesine yönelik talep edildiği görülmektedir. Öncelikle böyle terditli talep yönünden kanunda açıkça bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak bu terditli talebi de yerinde görmüyoruz. Çünkü, Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme şüpheli veya sanığın tutuklanmasıyla beklenen amaca adli kontrol tedbiri ile erişebilecekse, adli kontrol noktasında yoğunlaşmalıdırlar. Ancak böyle ikili talepte, Cumhuriyet savcısınca adli kontrol ile ulaşılacak bir amaç yolu kanaati uyanmıştır ve adli kontrol tedbiri talebinde bulunmalıdır. Eğer Cumhuriyet savcısı koruma tedbirinden beklenen amaca ulaşmak noktasında tutuklama koruma tedbiri veya adli kontrol tedbiri arasında kalmış ise bu durumda da sanık lehine düşünerek özgürlüklere daha az müdahale eden adli kontrol koruma tedbirini talep etmelidir.

Soruşturma evresinde adli kontrol koruma tedbiri kararı verilebilmesi için lüzumu olan Cumhuriyet savcısının isteminin ihtivasında adli kontrol koruma tedbiri yükümlülüklerinden hangisinin talep edildiğinin lafız olarak bulunması zorunlu değildir.¹⁷⁶ Uygulamada da, sulh ceza hâkimlerince, Cumhuriyet savcılarının adli kontrol tedbiri yönündeki talepleri incelenirken suçun işleniş şekli, şüphelinin ekonomik durumu gibi koşullar gözetilerek, adli kontrol tedbirindeki yükümlülüklerden birine veya birkaçına hükmedilebilmektedir.

Kovuşturma aşamasında görevli ve yetkili yargı mercii gerek Cumhuriyet savcısının adli kontrol talebine binaen, gerek ise resen adli kontrol koruma tedbirine karar verebilir.¹⁷⁷ Dolayısıyla mahkeme adli kontrol tedbirine kanaat getirmiş ise,

---

¹⁷⁶ Özgüven, s.28.

¹⁷⁷ Yılmaz, s.72.

Cumhuriyet savcısının talebi aranmaksızın, sanık hakkında adli kontrol tedbirini uygulayabilir.

1.3. Şüpheli

CMK'nın 103/1. maddesi gereğince, şüpheliye verilmiş tutuklama kararı hakkında Cumhuriyet savcısı, şüphelinin bizzat kendisi ve müdafii şüphelinin tutukluluğun kaldırılarak adli kontrol tedbiri ile serbest bırakılmasını talep edebilirler.¹⁷⁸ Burada, özgürlüğü tutuklama kararı neticesinde ciddi oranda kısıtlanan şüphelinin, kendi hakkında verilen tutuklama kararının kaldırılarak özgürlüğünü daha az kısıtlayacak adli kontrol tedbirine karar verilmesini isteyebileceği hususu söz konusudur. Ayrıca adli kontrol tedbiri, tutuklama tedbirine karşı özgürlüğü daha az sınırlandırmasından dolayı kanunda geçen salıverilme lafzı da gayet uygun olmuştur.

Tutuklamanın şartlarından olan ölçülük ilkesi yalnızca tutuklama kararı verilirken değil, tutukluluk süresince de değerlendirilir. Ölçülülük ilkesi doğrultusunda verilen tutuklama kararı, sonrasında ölçüsüz bir tedbir haline gelmiş olabilir. Bu durumda adli kontrolün şartları mevcut ise tutuklama koruma tedbirinin adli kontrol koruma tedbirine dönüştürülmesi ölçülü olacaktır.¹⁷⁹

CMK'nın 104/1. maddesi gereğince şüpheli soruşturma evresinin her safhasında serbest bırakılmasını talep edebilir.¹⁸⁰ Anılan madde ile CMK'nın 105. maddesi ¹⁸¹ birlikte yorumlandığında tutuklamanın kaldırılarak adli kontrol yükümlülüğü uygulanmak üzere serbest bırakılmayı şüphelinin kendisinin talep edebileceği anlaşılmaktadır.

¹⁷⁸ Bıçak, Vahit, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.638.

¹⁷⁹ Yılmaz, s.73.

¹⁸⁰ CMK m. 104/1: "Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir."

¹⁸¹ CMK m. 105: "103 ve 104 üncü maddeler uyarınca yapılan istem üzerine, mercüince Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alındıktan sonra, üç gün içinde istemin kabulüne, reddine veya adli kontrol uygulanmasına karar verilir.103 üncü maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi uyarınca yapılan istemler hariç olmak üzere örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından bu süre yedi gün olarak uygulanır. (Ek cümle: 11/4/2013-6459/15 md.) Duruşma dışında bu karar verilirken Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alınmaz. Bu kararlara itiraz edilebilir."

Müdafii, soruşturma evresini ve kovuşturma evresini bütünüyle içine alan ceza yargılamasında savunma görevi yapan ve şüpheli veya sanığa hukuki yardımda bulunan kişidir.¹⁸² Bununla birlikte müdafii, yargılamanın kanunlara ve hukukun genel ilkeleriyle paralel gitmesi için en üst çabayı göstermek hususunda yetki ve görev sahibi olan bir sanık yardımcısıdır. Bu sebeple, müdafilik kurumunun, hem şüphelinin veya sanığın menfaatinin korunması hem de suçun/suçluluğun sağlıklı bir şekilde ortaya çıkması sürecinde kamunun ortak menfaatlerinin korunmasında fonksiyon üstlendiği ortadadır.¹⁸³ Bu sebeple şüpheli müdafininin soruşturma aşamasında şüpheli hakkında verilen tutuklama kararının kaldırılarak adli kontrol tedbiri ile serbest bırakılmasını isteyebilir

1.4. Sanık

Şüphelilerin adli kontrol koruma tedbirine yönelik yapacakları talepler sanıklar için de aynen geçerlidir. Yani tutuklu olarak yargılanan sanıklar, kovuşturma evresinin her aşamasında CMK'nın 103/1. maddesi uyarınca adli kontrol tedbiri altına alınarak serbest bırakılmasını, yargılanmış olduğu mahkemeden talep edebileceklerdir.¹⁸⁴

Müdafii, soruşturma evresini ve kovuşturma evresini bütünüyle içine alan ceza yargılamasında savunma görevi yapan kişidir.¹⁸⁵ Müdafii yargılamanın kanunlara ve hukukun genel ilkeleriyle paralel gitmesi için en üst çabayı göstermek hususunda yetki ve görev sahibi olan bir sanık yardımcısıdır. Bu sebeple, müdafilik kurumunun, hem şüphelinin veya sanığın menfaatinin korunması hem de suçun/suçluluğun sağlıklı bir şekilde ortaya çıkması sürecinde kamunun ortak

---

¹⁸² Bilgilioğlu, Özlem, "Müdafinin ve Vekilin Hukuki Yardımı, Sınırları ile Uygulamada Karşılaşılan Sorunların AİHM İçtihatları Işığında Değerlendirilmesi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 20, S. 69, Ankara, Mart, 2007, s.212-213.

¹⁸³ Başbüyük, İsa, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m.6/3-c) Kapsamında Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkı", Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, C.19, S.2, Aralık, 2013, s.1341.

¹⁸⁴ Yılmaz, s.75.

¹⁸⁵ Çulha, Rıfat, "Müdafinin İnsan Haklarını Koruma Görevi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 14, S. 1, Ankara, Ocak, 2002, s.136.

menfaatlerinin korunmasında fonksiyon üstlendiği ortadadır.¹⁸⁶ Bu sebeple aynen şüpheli müdafii gibi sanık müdafinin de kovuşturma aşamasında sanık hakkında verilen tutuklama kararının kaldırılarak adli kontrol tedbiri ile serbest bırakılmasını isteyebilir.

1.5. Mağdur, Müşteki, Katılan ve Bunların Vekilleri

Mağdur, müşteki, katılan ve bu kişilerin vekillerinin soruşturma ve kovuşturma aşamalarında şüpheli veya sanık hakkında adli kontrol koruma tedbirinin uygulanmasını isteyip isteyemeyecekleri konusunda CMK'da açık bir hüküm yoktur. Hatta mağdur ve şikayetçilerin haklarının yer aldığı CMK'nın 234. maddesinde dahi şüpheli veya sanığın adli kontrol koruma tedbiri altına alınmasına yönelik bir hakkı olduğundan söz edilmemiştir. Uygulamada, mağdur, müşteki, katılan ve bu kişilerin vekillerinin yargılamanın her aşamasında şüpheli veya sanık hakkında adli kontrol kararına yönelik istemde bulunabilecekleri kabul edilmektedir.

Soruşturma evresinde, mağdur, müşteki ve bunların vekilleri şüphelinin adli kontrol tedbiri altına girebilmesini doğrudan sulh ceza hakiminden isteyememekle birlikte, bu taleplerini Cumhuriyet savcısına bildirmek şeklinde yapabilirler. Cumhuriyet savcısı kendisine getirilen talebe kanaat getirdiği takdirde sulh ceza hakiminden şüpheli hakkında adli kontrol tedbiri talebinde bulunabilir. Kovuşturma aşamasında ise katılan ve vekili sanığın adli kontrol tedbiri altına alınmasını mahkemeden doğrudan talep edebilir. Burada Cumhuriyet savcısının talebi olmaksızın adli kontrol talebi incelenir.¹⁸⁷

---

¹⁸⁶ Başbüyük, s.1341.

¹⁸⁷ Yılmaz, s.75.

2. ADLİ KONTROL KORUMA TEDBİRİNİ VERMEYE YETKİLİ KİŞİLER

2.1. Genel Olarak

5271 sayılı CMK'nın "Adli kontrol kararı ve hükmedecek merciiler" başlıklı 110. maddesindeki düzenleme doğrultusunda adli kontrol kararını şüpheli hakkında soruşturma evresinde sulh ceza hakimliği, sanık hakkında kovuşturma evresinde davaya bakmaya görevli ve yetkili hakim veya mahkeme hükmedecektir.¹⁸⁸

Anılan maddedeki düzenlemenin hükümet tasarısı gerekçesinde, adli kontrol tedbiri kararının soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının talebi ile sulh ceza hakimi, kovuşturma evresinde ise görevli ve yetkili yargı merciice hükmolunacağı belirtilmiş; böylelikle, amaca yönelik olarak tam bir esneklik sağlanarak insancılık ilkesinin vurgulandığı ileri sürülmüştür.

2.2. Soruşturma Evresi

5271 sayılı CMK'nın 2. maddesinde¹⁸⁹ tanımlaması yapılmış soruşturma evresi, suç şüphesinden haberdar olunmasından iddianamenin kabulüne kadar geçen zamanı ifade eder.¹⁹⁰ CMK'nın 110. maddesi uyarınca soruşturma evresinde adli kontrol kararı, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hakimince verilir.¹⁹¹

Soruşturma evresinde adli kontrole karar verebilmek için Cumhuriyet savcısının buna ilişkin isteminin olması şarttır. Sulh ceza hakimi de talebe istinaden adli kontrole karar verebilir; ancak, resen adli kontrol yükümlülüklerine karar veremez.¹⁹² Bununla birlikte, Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya sulh ceza hakiminden adli kontrol koruma tedbirinin şüpheli hakkında uygulanmasını talep

¹⁸⁸ Gökçen,/Balcı/Alşahin/Çakır, s.416.

¹⁸⁹CMK m. 2/1-e: "Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi ifade eder."

¹⁹⁰ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.188.

¹⁹¹ Toroslu/Feyzioğlu, s.269.

¹⁹² Ünver/Hakeri, s.368.

edebileceği gibi tutuklu olan şüphelinin adli kontrol koruma tedbiri altına alınarak salıverilmesini de isteyebilir.¹⁹³

Soruşturma evresinde sulh ceza hakiminin zorunlu savcılık görevini ifa ettiği durumlarda adli kontrole, istem olmaksızın resen karar verebilir şeklindeki görüş öğretide savunulmaktadır.¹⁹⁴ Nitekim CMK'nın 163. maddesine göre “*Suçüstü hâli ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, Cumhuriyet savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibarıyla Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşıyorsa, sulh ceza hâkimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir.*” düzenlemesi mevcuttur. Bu düzenlemeden yola çıkarak zorunlu savcılık görevini yapan sulh ceza hakimi, soruşturma işlemi neticesinde hakimliğin tarafsızlık ve bağımsızlık özelliği doğrultusunda talep olmaksızın resen adli kontrol tedbiri kararı alabilmelidir.

Soruşturma aşamasında adli kontrol uygulamasında, sulh ceza hakimi adli kontrol kararında şüpheliyi bir veya birden fazla yükümlülük altına alabilir, kontrolün konusunu oluşturan yükümlülüklerin tamamını veya bir kısmını kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheliyi bunlardan bazılarını uymaktan geçici olarak muaf tutabilir. CMK'nın 109. maddesine göre belirlenecek adli kontrol yükümlülükleri sulh ceza hakimliğinin kararında açıkça belirtilmelidir.¹⁹⁵

Cumhuriyet savcısının şüpheli hakkındaki tutuklamaya dair talebinde, adli kontrol koruma tedbiri uygulanması ile ceza muhakemesinin amacının gerçekleşmesinin kafi olmayacağını gösterir sebepleri belirtmesi gerektiği hususu CMK'da düzenlendiğine göre, Sulh ceza hakiminin de tutuklamaya dair kararı verirken adli kontrol kararının yetersiz kalacağını gösterir sebepleri gerekçeli olarak değerlendirmesi gerekir.¹⁹⁶

Bununla birlikte, resen adli kontrol kararı veremeyen sulh ceza hakimi, Cumhuriyet savcısı tarafından tutuklamaya yönelik talep bulunmuş olsa dahi adli kontrol kararı verip veremeyeceği hususu yukarıda tartışılmıştı. Burada da tartışmak gerekirse, İlk görüşe göre, Cumhuriyet savcısının açıkça talebinin olması gerektiği

¹⁹³ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemın/Tok, s.492.

¹⁹⁴ Centel/Zafer, s.428.

¹⁹⁵ Şahin, Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku I, 8. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s.311.

¹⁹⁶ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemın/Tok, s.492.

ileri sürülmektedir. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi olmadan, sulh ceza hakimince adli kontrol tedbirine hükmedilemeyecektir.¹⁹⁷ Bu görüşün dayanağı CMK'nın 110/1. madde içeriğidir ve Cumhuriyet savcısının açıkça adli kontrol talebi olmalıdır. İkinci görüş ise, Cumhuriyet savcısının tutuklamaya dair talebinin yanında adli kontrol talebinin olması aramamaktadır. Sulh ceza hakimi tutuklama talebi ile gelen isteme yönelik yapacağı incelemede tutuklama yerine adli kontrol tedbirine hükmedebilmektedir. Tutuklama koruma tedbiri talebinin, adli kontrol koruma tedbiri talebini içinde ihtiva ettiği ileri sürülür ve burada çoğun içinde azın da var olacağı ilkesinden hareket edilir.¹⁹⁸

Kanaatimizce, ilk görüş olarak anlatmış olduğumuz husus CMK'nın 110. maddesini dayanak aldığından kanunun lafzına daha uygun düşse de ikinci görüş daha adilane ve yerindedir. Cumhuriyet savcısı her ne kadar ceza muhakemesinin amacına tutuklama tedbiri ile ulaşabileceğini düşünüp tutuklama isteminde bulunsa da, sulh ceza hakiminin bu amaca adli kontrol ile ulaşabileceğine kanaat getirmesi halinde, ayrıca adli kontrol talebi olmaksızın, adli kontrole karar verebilmesi gerekmektedir. Çoğun içinde az kuralının bu durumda işlerliği hukuki olacaktır.

Cumhuriyet savcısının doğrudan adli kontrol koruma tedbiri talep ettiği durumda, istek dışı karar verememe ilkesi kapsamında sulh ceza hakimliğince şüpheli hakkında tutuklama kararı verilemeyeceği gibi ya adli kontrol tedbirine hükmedilir ya da serbest bırakılmasına hükmedilir.¹⁹⁹

CMK'nın 110/2. maddesinde Cumhuriyet savcısının adli kontrol koruma tedbiri yükümlülüklerinden birinin veya birkaçının uygulanmasını talep hakkına sahip olup olmadığı açıkça belirtilmemiştir. Kanunda bu konuda açıklık olmadığından Cumhuriyet savcısının da talep etme hakkının olduğuna ulaşılabilir. Ancak, CMK'nın 110/2. maddesinde sulh ceza hakiminin Cumhuriyet savcısının talebinde belirttiği yükümlülükler ile bağlı olduğu konusunda da açık bir düzenleme

---

¹⁹⁷ Şentuna, s.130.

¹⁹⁸ Benzer konuda bkz., Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.417., Yenisey/Nuhoğlu, s.343., Centel/Zafer, s.428., Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin/Tok, s.492.

¹⁹⁹ Yenisey/Nuhoğlu, s.343.

olmadığından sulh ceza hakimi bu talep ile bağlı değildir ve ilk defa karar verirken, talepte yer almayan yükümlülüklerle karar verebilir.²⁰⁰

CMUK'tan farklı olarak CMK, gıyapta tutuklama hususuna istisna bırakmak şartıyla yer vermemiştir.²⁰¹ Bununla birlikte, şüpheli hakkında gıyabında adli kontrol kararı verilip verilemeyeceği hususu ise öğretide tartışmalıdır ve bu konu bakımından kanunda açık bir hüküm bulunmamaktadır. İlk görüşe göre; CMK'nın 110. maddesine göre, adli kontrol tedbiri kararı verilmesi için Cumhuriyet savcısının talebi ve mahkemenin kararı kafi olacağından, şüphelinin veya sanığın gıyabında adli kontrol koruma tedbiri kararı alınabilmesini engelleyecek bir hal yoktur.²⁰² Ayrıca, tutuklama koruma tedbirindeki özgürlüğün sınırlandırılması, adli kontrolde olmadığı²⁰³ yahut daha az olduğu düşünülerek adli kontrolün uygulanmasını güçleştirmemek ve itiraz edilebilir olduğu için gıyapta adli kontrol kararı alınabilir.²⁰⁴ İkinci görüşe göre ise, tutuklama şartlarının meydana geldiği bir durumda, adli kontrolün tutuklama yerine tatbik edilebilecek bir koruma tedbiri olması nedeniyle, adli kontrole karar verilirken de şüpheliye veya sanığa savunma hakkının tanınması, bir başka deyişle, şüpheli veya sanığın huzurda hazır olması gerekmektedir.²⁰⁵ CMK'da adli kontrol kararı verilirken şüphelinin veya sanığın savunmasının alınması gerektiğine yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. O halde gıyapta verilebilecek bir adli kontrol kararının varlığından bahsedilebilir. Ancak isabetli olan, savunma hakkının verilerek karara hükmedilmesidir.²⁰⁶

Kanaatimizce, sulh ceza hakimliğince gıyapta adli kontrol kararının alınması doğru olmaz. Şüpheli hakkında hangi yükümlülük belirlenirse belirlensin, belirlenen yükümlülük şüphelinin özgürlüğüne yönelik bir kısıtlama getirecektir. Masumiyet karinesi, özgürlüğün kısıtlanmasıyla birlikte değerlendirildiğinde şüphelinin savunmasının alınması önem arz etmektedir. Şüpheliye ulaşamadığı takdirde, gecikmesinde sakınca veya zor durumların olduğu hallerde koruma tedbirleri olarak

---

²⁰⁰ Özen, Mustafa, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017, s.587.

²⁰¹ Fezyioğlu, s.53.

²⁰² Güleç, s.64.

²⁰³ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.306.

²⁰⁴ Şahin, s.312.

²⁰⁵ Özgüven, s.29.

²⁰⁶ Soyaslan, s.1112.

uygulanabilecek diğer koruma tedbirlerinden olan zorla getirme ve yakalama müesseseleri kullanılarak şüphelinin beyanı alınabilir. Bu sebeple savunma hakkının önemi çerçevesinde düşünerek gıyapta adli kontrol tedbiri kararı alınmasını isabetli bulmuyoruz.

ÇKK çerçevesinde suça sürüklenen çocuklara yönelik yargılama çocuk mahkemelerince yapılır. Soruşturma evresinde suça sürüklenen çocuğa yönelik adli kontrol koruma tedbiri talebi çocuk mahkemelerine değil, sulh ceza hakimliğine yapılmalıdır. Kanunda açık bir hüküm olmamasına karşın Yargıtayın bu konuyla ilgili birçok kararı bulunmaktadır.²⁰⁷

Uygulamada, şüpheli kolluk marifetiyle Cumhuriyet savcılığında hazır edilmekte ve Cumhuriyet savcısınca ifadesi alındıktan sonra savcının adli kontrol talebi olacak ise savcı tarafından şüphelinin sulh ceza hakimliğine sevki sağlanmaktadır. Sulh ceza hakimliğine sevki sağlanan şüphelinin adli kontrol altına alınmasına dair talebe yönelik karar, sulh ceza hakimliğinin değişik iş defterine kaydedilir.

2.3. Kovuşturma Evresi

CMK'nın 2. maddesinde²⁰⁸ tanımlaması yapılmış kovuşturma evresi, iddianamenin kabul kararı ile başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen zamanı ifade eder.²⁰⁹ CMK'nın 110/3. maddesi²¹⁰ uyarınca kovuşturma evresinin her

²⁰⁷ Yargıtay 3. C.D., 19.04.2007 T., 2007/4265 E., 2007/3641 K. numaralı ilamı, UYAP: "ÇKK'da tutuklama kararının hangi mahkeme tarafından verileceği konusunda açık bir hüküm bulunmamaktadır; ancak, ÇKK 42. maddesinde <bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır> amir hükmü nazara alındığında Çocuk Koruma Kanunu'nda suça sürüklenen çocuklar hakkında koruyucu destekleyici tedbir kararlarına çocuk hakimi tarafından karar verilebileceği halde adli kontrol ve tutuklama kararına hangi merciin karar verebileceğini belirtilmediğinden bir ceza muhakemesi tedbiri olan tutuklama kararı Çocuk Koruma Kanunu'nda bir düzenleme bulunmadığından anılan Kanunun 42/1. maddesi delaletiyle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun <Tutuklama Kararı> başlıklı 101/1. maddesi uyarınca çocuk hakkında soruşturma evresinde tutuklama kararını sulh ceza hakiminin vermesi gerektiği".

²⁰⁸ CMK m. 2/1-f: "Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade eder."

²⁰⁹ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.514.

²¹⁰ CMK m. 110/3: "109 uncu madde ile bu madde hükümleri, gerekli görüldüğünde, görevli ve yetkili diğer yargı mercileri tarafından da, kovuşturma evresinin her aşamasında uygulanır."

aşamasında, talep üzerine veya lüzumu halinde resen görevli ve yetkili yargı merciince adli kontrol kararı verilebilir.²¹¹

CMK'nın 110/3. maddesinde geçen görevli ve yetkili diğer yargı mercileri ifadesinden hakim veya mahkeme şeklinde anlaşılması gerekmektedir.²¹² Kovuşturma evresi, istinaf kanun yolu ve temyiz kanun yolunu da kapsadığı için bölge adliye mahkemeleri ve Yargıtay da adli kontrol kararı verebilecek görevli ve yetkili yargı mercilerindedir.²¹³

Kovuşturma evresinde de hakim veya mahkeme vereceği adli kontrol kararı ile sanığı bir veya birden fazla yükümlülük ile yükümlendirebilir, kontrolün konusunu ihtiva eden yükümlülüklerin tamamını veya bir kısmını kaldırabilir, değiştirebilir veya sanığın bunlardan bazılarını uymaktan geçici olarak muaf tutabilir. CMK'nın 109. maddesine göre belirlenecek adli kontrol yükümlülükleri hakim veya mahkemenin kararında açıkça belirtilmelidir.²¹⁴

Kovuşturma evresinde de sanık hakkında gıyabında adli kontrol kararı verilip verilemeyeceği hususu öğretide tartışmalıdır ve bu konu bakımından kanunda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Yukarıda izahatta bulunduğumuz üzere ilk görüşe göre, sanık hakkında alınacak adli kontrol yükümlülüklerinin uygulamasının güç duruma düşürülmemesi, kararın itiraz edilebilir olması²¹⁵, özgürlükleri tutuklama tedbiri gibi kısıtlamaması²¹⁶, Cumhuriyet savcısının talebinin ve mahkemenin kararının yeterli olması²¹⁷ sebepleri ile gıyapta adli kontrol kararı alınabilir. Diğer görüşe göre ise sanığın savunmasının alınmasının daha isabetli olacağıdır.²¹⁸

Kovuşturma evresinde de yetkili ve görevli yargı merciince gıyapta adli kontrol kararının alınmasının doğru olmadığı kanaatindeyiz. Sanık hakkında hangi yükümlülük belirlenirse belirlensin, belirlenen yükümlülük sanığın özgürlüğüne yönelik bir kısıtlama getirecektir. Masumiyet karinesi, özgürlüğün kısıtlanmasıyla

---

²¹¹ Yenisey, Feridun; Nuhoğlu, Ayşe, a.g.e., s.344.

²¹² Özen, s.587.

²¹³ Şahin, s.311.

²¹⁴ Şahin, s.311.

²¹⁵ Şahin, s.312.

²¹⁶ Özbek, Veli Özer; Kanbur, Mehmet Nihat; Doğan, Koray; Bacaksız, Pınar; Tepe, İlker,a.g.e., s.352.

²¹⁷ Güleç, s.64.

²¹⁸ Benzer konuda bkz, Soyaslan, s.1112, Özgüven, s.29.

birlikte değerlendirildiğinde şüphelinin savunmasının alınması önem arz etmektedir. Şüpheliye ulaşılmadığı takdirde, gecikmesinde sakınca veya zor durumların olduğu hallerde koruma tedbirleri olarak uygulanabilecek diğer koruma tedbirlerinden olan zorla getirme ve yakalama müesseseleri kullanılarak şüphelinin beyanı alınabilir. Bu sebeple savunma hakkının önemi çerçevesinde düşünerek gıyapta adli kontrol tedbiri kararı alınmasını isabetli bulmuyoruz.

3. VERİLEN ADLİ KONTROL KARARININ GEREKÇELİ OLMASI

Günümüz hukuk anlayışında büyük öneme sahip olan gerekçe, en yalın haliyle, bir yargı kararının, o karara nasıl ulaştığını gösteren unsur olarak tanımlayabiliriz. İnsan haklarını esas alan ve önem veren ceza muhakemesi hukukunda gerekçe, kararın meşru dayanağını teşkil etmekte ve adil yargılanma hakkının feragat edilmez bir ögesi olarak görülmektedir.²¹⁹

AİHS'in 6. maddesinde adil yargılanma hakkı içerisinde düzenlenmiş olan gerekçeli karar hakkı, hem ceza hem de hukuk davalarında mahkemelerin vermiş oldukları kararların dayanaklarını gösterir gerekçelerini göstermesi ile bağlantılıdır. Mahkeme kararının gerekçelendirilmesi bir yandan hukukun gerçekten uygulanıp uygulanmadığı veya kararın adilane olup olmadığı²²⁰ hususunda tarafların denetlemesine²²¹, bunu anlamasına imkân sağlarken diğer yandan da verilen karara karşı üst mahkemeye, temyiz veya istinaf konun yolları gibi²²², başvurma hakkı varsa bu imkânın etkili bir şekilde kullanılmasına olanak verir.²²³ Yargı kararlarının

²¹⁹ Bekri, Nedim, "Gerekçeli Karar Hakkı", Ankara Barosu Dergisi, S. 3, Ankara, Mayıs, 2014, s.208.

²²⁰ Yıldırım, Akif, "Gerekçeli Karar Tarafına Tebliğ Edilmeden Dosyanın Üst Yargı Mercilerine Gönderilmesi, Hak İhlallerine Neden Olabilir mi?", Terazi Hukuk Dergisi, C. 12, S. 136, Ankara, Aralık, 2017, s.104.

²²¹ Öncü, Mehmet, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Tutuklama: 'Gerekçeli Karar Hakkı'", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 131-132, İstanbul, Temmuz-Ağustos, 2015, s.84.

²²² Tan, İbrahim, "Adil Yargılanma Hakkı ve Adil Yargılanma Hakkının İhlali Halinde Gidilebilecek Yasal Yollar", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, İstanbul, Aralık, 2018, s.139.

²²³ Bayraktar, Tuğba; Koyuncu, Nuran, "Adil Yargılanma Hakkı", 2 nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS),19-22 Mayıs, 2017, s.171.

gerekçeli olarak yazılması yargı organları için bir yükümlülüktür ve bu durum birey açısından korunması gereken önemli bir haktır.²²⁴

Anayasanın 141/3. fıkrası gereğince “*bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.*” düzenlemesi mevcuttur. Bununla birlikte CMK’nın 34/1. fıkrasında “*hakim ve mahkemelerin her türlü kararı, karşı oy dahil, gerekçeli olarak yazılır.*” hükmünü ihtiva etmektedir. Dolayısıyla, Türk hukukunda gerekçeli karar hakkı Anayasayla ve kanun ile koruma altına alınmıştır.²²⁵

Bu açıklamalardan yola çıkarak, şüpheli veya sanık hakkında adli kontrol kararına hükmedilirken hakim veya mahkemece adli kontrol tedbirini vermeye yönelik gerekçe gösterilmelidir. Bu gerekçe şüpheli veya sanığın kişiliği ve adli kontrol şartlarının gerçekleştiği ile bağlantılı bilgi ve belgelerin doğru değerlendirildiğini belirtir şekilde kanuni ve yeterli olmalıdır.²²⁶ Gerekçeli karar sayesinde, kararı veren yargı merciin amacı ortaya konulmuş olur ve kararın tarafların ve itiraz merciin denetimine elverişli olmasına imkan tanır.²²⁷

Hakim veya mahkemelerce verilecek adli kontrol tedbirine ilişkin kararlar nasıl gerekçeli olacaksa, Cumhuriyet savcısınca adli kontrole yönelik yapılan

---

²²⁴ Sunay, Zühal Aysun, “Gerekçeli Karar Hakkı ve Temel İlkeleri”, Danıştay Dergisi, S. 143, Ankara, 2016, s.8-9.

²²⁵ AYM’nin 31.01.2015 T. ve 2014/2388 başvuru numaralı bireysel başvuru kararı: “*Mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının unsurlarından birisi olmakla beraber, bu hak yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi şeklinde anlaşılabilir. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Bununla birlikte başvurucağın ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddialarının cevapsız bırakılmış olması bir hak ihlaline neden olacaktır. Gerekçenin ayrıntısı davanın niteliğine göre değişmekle birlikte kararın hüküm kısmına dayanak oluşturacak hukuki bir gerekçenin kısa ve özet de olsa bulunmasının zorunlu olduğu açıktır. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi, tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hale getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez. AİHM’e göre mahkemeler ve yargı mercileri verdikleri kararlarda yeterli gerekçe göstermelidirler. Gerekçe gösterme yükümlülüğünün kapsamı, kararın niteliğine göre değişir ve davaya konu olayın içinde bulunduğu şartlar ışığında değerlendirilerek belirlenir. Kanun yolu mahkemelerince verilen karar gerekçelerinin ayrıntılı olmaması, ilk derece mahkemesi kararlarında yer verilen gerekçelerin onama kararlarında kabul edilmiş olduğu şekilde yorumlanmakla beraber başvurucağın dile getirmesine rağmen ilk derece mahkemesinin de tartışmadığı esaslı hususlara ilişkin temyiz başvurularıyla başvurucağın usuli haklarının ihlal edildiğine yönelik somut şikâyetlerinin temyiz incelemesinde tartışılmaması veya yargı mercileri tarafından resen dikkate alınması gereken hükümlerin gerekçesi açıklanmaksızın uygulanmaması gerekçeli karar hakkının ihlali olarak görülebilir.*”

²²⁶ Aldemir, s.275.

²²⁷ Yılmaz, s.82.

taleplerin de gerekçeli olması gerekmektedir. Gereksiz bir şekilde yapılan adli kontrol tedbiri talebinin, usulüne uygun olmayacağından bahisle reddine karar verilmesi gerekmektedir.²²⁸

Uygulamada, Cumhuriyet savcılarının adli kontrole ilişkin talepleri ile hakim veya mahkemelerin adli kontrol kararları somut olaya uygun olmayacak ve dosya içerisindeki delillere dayanmayacak şekilde şablon gerekçelerin yazılmakta olduğu görülmektedir. “Şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, kuvvetli suç şüphesinin varlığı, kaçma şüphesi ve delilleri karartma şüphesi altında olduğu” gibi gerekçelerle yapılan talep ve bu talebe yönelik kararda geçen şablon gerekçeler, somut olaydan kopuk, ilgili hiç kimseyi tatmin etmeyen, hukuki anlamda değer biçilemeyecek gerekçelerdir.

4. ADLİ KONTROL YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN SÜRESİ VE İZLENMESİ

4.1. Adli Kontrol Yükümlülüklerinin Süresi

Adli kontrol koruma tedbirinin uygulanması bakımından CMK’da veya diğer kanunlarda bir üst sınır belirtilmemiş olunmakla birlikte, bir koruma tedbiri olması sebebiyle adli kontrol geçici olup, bunun verilmesini haklı kılan şartlar ortadan kalktığı anda veya muhakemenin hüküm ile sona erdiği anda tedbire son vermek gerekir.²²⁹

Bu konu başlığı altında adli kontrolün tanımını ve amacını tekrar etmekte fayda görüyoruz. Adli kontrol, tutuklama koruma tedbiri öncesinde uygulanan ve şüpheli veya sanığın kaçmasının veya delilleri karartmasının önüne geçilmesiyle tutuklanarak hürriyetinden yoksun kılınmasının önüne geçilmesine neden olan koruma tedbiridir.²³⁰ Bu hali ile adli kontrol bir koruma tedbiridir. Adli kontrolün amacı ise tutuklamaya seçenek bir tedbir olmakla birlikte tutuklama koruma

²²⁸ Aldemir, s.275.

²²⁹ Şahin, s.318.

²³⁰ Çulha/Demirağ/Nuhoğlu/Oktar/Tezcan, s.164.

tedbirinin amacında olduğu gibi Şüpheli veya sanığın kaçmasını engellemek ve delilleri karartmasını önlemektir.²³¹

Hemen yukarıda tanımını ve amacı belirtilen adli kontrol koruma tedbiri, temel hak ve özgürlükleri sınırladığı için adli kontrolden beklenen amaç gerçekteŐinde ortadan kalkması gerekir.²³² Adli kontrolün temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahalesinin olmasına rağmen kanunda tedbire ilişkin üst sınır limiti veya tedbirin gözden geçirilmesi konularına değinilmemiştir.²³³

Kanaatimizce, temel hak ve özgürlüklere yönelik kısıtlama içeren adli kontrol koruma tedbiri bakımından üst sınırın belirlenmemesi yerindedir. Zaten, tutuklama tedbirindeki yoğun özgürlüklere müdahalenin alternatifini olan adli kontrolün, üst sınıra kadar gelip bittiğinde halen beklenen amaç gerçekteŐmemiŐ olabilir. Yani adli kontrole üst sınır koymak alternatifin alternatifini getirecektir. Bu durumda da ceza muhakemesinin amacına ulaşmak imkansız hale gelebilir.

Bununla birlikte, adli kontrol temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahale içerdiiğinden belirli süreler halinde gözden geçirilmesine ilişkin düzenlemenin olması kanaatindeyiz. Kovuşturma aşamasında her celse adli kontrolün gözden geçirilmesi yapılabilecek olsa da kanuni düzenleme ile belirli aralıklar ile gözden geçirilmesi netleŐtirilmelidir. Böylelikle, bireylerin hak ve özgürlükleri güvence altına alınmiŐ olur.

4.2. Adli Kontrol Yükümlülüklerinin İzlenmesi

Adli kontrol altına alınan Şüpheli veya sanığın yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirip getirmediğini izleme görevi Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü'ne veya büroya aittir.²³⁴

---

²³¹ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemın/Tok, s.488.

²³² Yılmaz, s.83.

²³³ Özen, s.592.

²³⁴ Şahin, s.318.

Şüphelinin yakalanması veya teslim olması anından başlayarak yargılamanın sonunda verilen hükmün infazının tamamlanmasına, hatta infaz sonrası dahi belli bir süreye kadar uygulama bulan denetimli serbestlik, şüpheli, sanığın veya hükümlünün özgürlüğünden yoksun bırakılmadan gözetim ve denetim altında tutulması olarak ifade edilir.²³⁵

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'ne göre denetimli serbestlik: “Mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim planı doğrultusunda suça sürüklenen çocuk, şüpheli, sanık veya hükümlünün topluma bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulamayı” ifade eder. Aynı yönetmeliğe göre büro: “Şube müdürlüğü bulunmayan ilçelerde denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerini yürütmek üzere şube müdürlüğüne bağlı olarak kurulan büroyu” ifade eder.

Denetimli serbestlik uygulaması, suça eğilim göstermiş kişilerin rehabilite edilerek topluma yeni baştan kazandırılmasını sağlamak²³⁶, ceza ve tedbirlerin bireyselleştirilmesi yolunu açmak²³⁷ ve suçu önlemek amaçlarıyla ortaya çıkan bir ceza verme pratiğidir.²³⁸

Denetimli Hizmetler Yönetmeliği Kanunu'nun 12. maddesindeki düzenlemeye bakıldığında, adli kontrol tedbiri kararlarının uygulanması Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nün görevleri arasında ilk sırada yerini almıştır.²³⁹

CMK'nın 109. maddesi ile ÇKK'nın 20. maddesinde düzenlenen adli kontrol yükümlülüklerine karar verilmesi halinde, alınan tedbir kararlarının yerine

---

²³⁵ Külçür, Erdem İzzet, “Denetimli Serbestlik Sistemi”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 133-134, İstanbul, Eylül-Ekim, 2015, s.54-55.

²³⁶ Cihan, Erol; Cankurt, Ezgi; Kitapçioğlu, Tülay, “Denetimli Serbestlik”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 3, İstanbul, Haziran, 2016, s.51.

²³⁷ Usta, İbrahim; Öztürk, Hakan, “Denetimli Serbestlik”, Ceza Hukuku Dergisi, Ankara, C. 5, S. 13, Ağustos, 2010, s.10.

²³⁸ Ertan, Cihan; Demez, Gül, “İçerideki Ses: Suça Yönelmiş Bireylerin Gözünden Denetimli Serbestlik Uygulamaları”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, C.21, S.1, Nisan, 2018, s.42.

²³⁹ Tabak, Bahadırhan, “Tutuklamaya Alternatif Bir Koruma Tedbiri ‘Adli Kontrol’”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 89, S. 2, İstanbul, Mart, 2015, s.497.

getirilmesinin usul ve esasları Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 19-33. maddeleri arasında düzenlenmiştir.²⁴⁰

Adli kontrol tedbiri kararları, kararı veren hakimce ya da mahkemece Cumhuriyet başsavcılığına tevdi edilerek, Cumhuriyet Başsavcılığında adli kontrol kayıtlarına ilişkin deftere kaydedilmesi gerekmektedir. Kararların infazı için, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüklerine veya büroya kararın bildirilmesi ve adli kontrol defterine kaydedilmesi suretiyle, infaz işlemleri başlamış olacaktır. Bunun yanı sıra, verilen adli kontrol kararından bilgi sahibi olabilmeleri için söz konusu karar kolluğa gönderilir.²⁴¹

Adli kontrol kararının kaydından sonra, infaz işlemleri için karar doğrudan yükümlülük altına alınan kişiye tevdi edilir. Adli kontrol tedbiri altına alınan şüpheli veya sanığa gönderilen tebligatta, adli kontrol yükümlülüğünün türü, yükümlülüğün hangi şekilde ve hangi zaman diliminde yerine getirilmesi gerektiği, uyulması istenen kurallar, yükümlülükler aykırı davranmanın neticeleri ve uygulanacak yükümlülüğün gereklerine derhal uyması gerektiği hususları açıklayıcı şekilde yer alır. Kararın niteliğine göre gerekiyorsa ilgi kurum ve kuruluşlara yazı yazılarak adli kontrolün içeriği hakkında açıklama yapılır, şüpheli ve sanığın hakkındaki adli kontrol tedbiri yükümlülüğünde istenen davranışları zamanında yerine getirip getirmediği ve yükümlülüğe uygun olacak şekilde davranıp davranmadığı konularında bilgi istenir. Tebligata rağmen uyarıları yerine getirmeyen şüpheli ve sanık uyarılmaksızın hakkında karar verilmesi için dosya Cumhuriyet savcılığına veya mahkemesine tevdi edilir.²⁴²

---

²⁴⁰ Aldemir, s.286.

²⁴¹ Özgüven, s.36.

²⁴² Özbek/Doğan/Bacaksız, s.304.

5. VERİLEN ADLİ KONTROL YÜKÜMLÜLÜKLERİN DEĞİŞTİRİLMESİ

Soruşturma ve kovuşturma evresinde hakim veya mahkeme adli kontrol kararında şüpheli veya sanığı bir veya birden fazla yükümlülük altına alabilir, kontrolün konusunu oluşturan yükümlülüklerin tamamını veya bir kısmını kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheli veya sanığın bunlardan bazılarını uymaktan geçici olarak muaf tutabilir. CMK'nın 109. maddesine göre belirlenecek adli kontrol yükümlülükleri hakim veya mahkemenin kararında belirtilmelidir.²⁴³ Bu husus CMK'nın 110/2. maddesinde düzenlenmiştir ve hukukumuzda uygulanmaktadır.²⁴⁴

Adli kontrol tedbirine yönelik kararın değiştirilmesi talebi, kavuşturma evresinin her aşamasında ileri sürülebilir. Bu talep bakımından tedbirin değiştirilip değiştirilmeyeceği hakkında bir karar verilmesi gerekir ve verilen karara karşı itiraz mümkündür.²⁴⁵

Adli kontrol yükümlülüğü ölçülülük ilkesi ve somut olayın özelliği nazara alınarak verilen hükmedilecek yükümlülüğün şüpheli veya sanığın ekonomik, sosyal ve şahsi hayatı açısından telafisi zor zararlara yol açacağı öngörülmesi halinde adli kontrol yükümlülüklerinden daha uygun olanına hükmedilmelidir.²⁴⁶ Ancak, uygun tedbire dahi hükmedilse adli kontrole ilişkin bir üst sınır veya gözden geçirme olmadığından²⁴⁷ bir süre uygulanan yükümlülükte telafisi güç zararların oluşma ihtimali olabilir. Örneğin, yaz aylarında mevsimlik işçi olarak çalışan bir kimse hakkında uygulanan belirlenen belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek adli kontrol tedbiri, kişinin kendisinin veya ailesinin geçimini engel hal ortaya çıkarır ve bu durum telafisi güç zararlara sebebiyet verirse anılan yükümlülük ortadan kaldırılabilir, değiştirilebilir veya bu yükümlülük altına alınan kişi bundan geçici olarak muaf kılınabilir.

---

²⁴³ Şahin, s.311.

²⁴⁴ CMK m. 110/2: "Hâkim, Cumhuriyet savcısının istemiyle, adli kontrol uygulamasında şüpheliyi bir veya birden çok yeni yükümlülük altına koyabilir; kontrolün içeriğini oluşturan yükümlülükleri bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheliyi bunlardan bazılarını uymaktan geçici olarak muaf tutabilir."

²⁴⁵ Ünver/Hakeri, s.368.

²⁴⁶ Aldemir, s.254.

²⁴⁷ Özen, s.592.

6. VERİLEN ADLİ KONTROL KARARINA UYMAMANIN YAPTIRIMI

Usulüne uygun bir şekilde karar kılınmış ve infaz edilmiş adli kontrol tedbiri yükümlülüklerini bilerek ve isteyerek uyulmaması ağır yaptırıma bağlanmıştır.²⁴⁸ Şöyle ki, CMK'nın 112. maddesi²⁴⁹ uyarınca adli kontrol tedbiri kararının gereğini kasten yerine getirmeyen şüpheli veya sanık, hükmedilecek hapis cezasının süresi ne olursa olsun yetkili ve görevli yargı merciince hemen tutuklanabilir.²⁵⁰ Bu düzenleme ile vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenen suçlar hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırının iki yıldan fazla olmayan suçlar için belirlenen tutuklama yasağı etkisiz hale gelmiştir.²⁵¹ Ayrıca, kanaatimizce de madde içinde geçen “*isteyerek*” ibaresi muğlak kaldığından bu ibarenin kasten şeklinde anlaşılmalıdır. Hakim tarafından yükümlülüğe kasten uyulmadığı açıkça belirtilmeksizin tutuklama kararı verilmemelidir.²⁵²

Adli kontrol tedbiri, tutuklama koşullarının gerçekleştiği bir suçta şüpheli veya sanığa verilen bir şans olduğundan, bu şansı iyi kullanmayan, kendisine yüklenen yükümlülükleri bilerek ve isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanığın tutuklanmasına yönelik karar verilecektir.²⁵³ Tutuklama kararı verilebilmesi için CMK'da adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalmış olması şartı arandığından, şüpheli veya sanığın adli kontrol yükümlülüklerine uymadığı takdirde bu kişi hakkında adli kontrol tedbirinin yetersiz ve etkisiz kaldığını ortaya çıkacaktır ve tedbire uymama neticesinde kişinin tutuklanması sonucunu doğuracaktır.²⁵⁴

Şüpheli veya sanığın kendisine sağlanan bu iyi imkanı kötüye kullanmış olmasını göz önünde bulunduran kanun koyucu, tutuklama yaptırımını öngörmekle birlikte burada verilen tutuklama kararına yönelik tutuklamada uygulanan itiraz usulü geçerli olacaktır. Yükümlülüğe uymadığı için hakkında tutuklama kararı verilen

---

²⁴⁸ Aldemir, s.254.

²⁴⁹ CMK m. 112/1: “*Adli kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında, hükmedilebilecek hapis cezasının süresi ne olursa olsun, yetkili yargı merci hemen tutuklama kararı verebilir.*”.

²⁵⁰ Toroslu/Feyzioğlu, s.272.

²⁵¹ Centel/Zafer, s.429.

²⁵² Özbek/Doğan/Bacaksız, s.295.

²⁵³ Yurtcan, Erdener, CMK Şerhi, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s.377.

²⁵⁴ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.420.

şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturma evresinin her safhasında salıverilmesini talep etme hakkına sahiptir.²⁵⁵

Azami tutukluluk süresinin dolması sebebiyle verilen adli kontrol tedbiri yükümlülüğünün kasten ihlali durumunda tutuklama karar verilebilir.²⁵⁶ Ancak, böyle bir durumda tutuklama altında geçecek süre “*ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde dokuz aydan, diğer işlerde iki aydan fazla olamayacağı*”²⁵⁷ düzenlenmiştir.²⁵⁸ 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun ile eklenen bu düzenleme sayesinde uygulamada yaşanan tereddütler giderilmiş ve azami tutukluk süresi sonunda salıverilen kişilerin kontrol altında kalmaları amaçlanmıştır.²⁵⁹

Öğretide, adli kontrol yükümlülüklerine uymamanın yaptırımı olarak tutuklamanın uygulanacağına dair kanuni düzenleme eleştirilmektedir. Bir görüşe göre, tutuklama kararı verilebilmesi için CMK’da adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalmış olması şartı arandığından, şüpheli veya sanığın adli kontrol yükümlülüklerine uymadığı takdirde bu kişi hakkında adli kontrol tedbirinin yetersiz ve etkisiz kaldığını ortaya çıkacaktır ve tedbire uymama neticesinde kişinin tutuklanması isabetlidir.²⁶⁰ Diğer görüşe göre ise, yükümlülüğe uymamamın yaptırımı olarak tutuklama tedbirinin uygulanması adli kontrolün işlevini artırmayacağı, bu işlevin artması, tutuklama güvencesi ihlal edilmeden adli kontrol tedbirlerinden daha ağır olan bir veya birkaç farklı yükümlülüğün artırılmasıyla sağlanacağı ileri sürülmüştür.²⁶¹

Kanaatimizce, verilen adli kontrol tedbirine uyulmaması neticesinde tutuklama kararının verilebilmesi gayet uygun bir düzenlemedir. Şöyle ki, adli kontrol tutuklamaya alternatif olan, özgürlükleri tutuklamaya nazaran daha az kısıtlayan bir koruma tedbiri olduğu için şüpheli veya sanığa tanınan bu imkanın güzel değerlendirilmemesinin bir yaptırımı olmalıdır. Aksi takdirde, adli kontrol

---

²⁵⁵ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.420.

²⁵⁶ CMK m. 109/7: “*Kanunlarda öngörülen tutukluluk sürelerinin dolması nedeniyle salıverilenler hakkında adli kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir.*”.

²⁵⁷ CMK m. 112/2: “*Birinci fıkra hükmü, azami tutukluluk süresinin dolması nedeniyle verilen adli kontrol tedbirinin ihlali hâlinde de uygulanabilir. Ancak, bu durumda tutuklama süresi ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde dokuz aydan, diğer işlerde iki aydan fazla olamaz.*”.

²⁵⁸ Şahin, s.318.

²⁵⁹ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.421.

²⁶⁰ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.420.

²⁶¹ Özgüven, s.36.

kurumunun işlerliği azalmış olacaktır. Yükümlülüğü ihlal eden şüpheli veya sanığa başka yükümlülüklerin uygulanması da o kişi üzerinde caydırıcılığı sağlamayacaktır. Bununla birlikte, tutuklama nedenleri üzerinde belirmiş şüpheli veya sanık hakkında adli kontrol tedbirinin yeterli olacağı kanaatiyle verilen adli kontrol tedbirine uymama bu kişi hakkında verilen adli kontrolün yetersiz kaldığının göstergesi olmaktadır.

CMK'nın 141/1-f bendi²⁶² uyarınca işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın yalnızca para cezası olması sebebiyle zorunlu olarak para cezasıyla cezalandırılan kişilere tazminat ödenmesi gerektiği düzenlendiği için, adli para cezası ile sonuçlanacak bir suçun soruşturulması ve kovuşturulması sırasında başvuru adli kontrol tedbirine uyulmaması halinde tutuklama kararı verilmesi uygun değildir.²⁶³

ÇKK'nın 20/2. fıkrasına göre, öngörülen adli kontrol yükümlülüklerinden beklenen menfaate erişilememesi, menfaate erişilememesinin anlaşılması ya da uygulanan yükümlülüğe uyulmaması halinde suça sürüklenen çocuk hakkında tutuklama kararı verilebilir.²⁶⁴

Adli kontrol yükümlülüklerine uymama üzerine verilecek tutuklama kararına hükmedecek yetkili merci, tedbiri vermiş hakim veya mahkemedir. Soruşturma aşamasında, sulh ceza hakimince verilmiş bir tedbir kararı ise, tedbire uymamadan kaynaklı bu sulh ceza mahkemesince incelenir. Kovuşturma aşamasında ise, yargılamayı yapan ve adli kontrol tedbirine hükmeden mahkemece tedbire uymamadan kaynaklı inceleme yapılır. Ayrıca, gıyabi tutuklama kararı CMK'da yer almadığından, adli kontrol tedbirine uymayan şüpheli veya sanığa ulaşılamıyorsa, yetkili yargı merciince önce yakalama emri verilmesi ve yakalanan şüpheli veya

---

²⁶² CMK m. 141/1-f: "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; ...f) Mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu ceza ile cezalandırılan... Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

²⁶³ Benzer konuda bkz, Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin/Tok, s.494., Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.420., Centel/Zafer, s.429.

²⁶⁴ Centel/Zafer, s.429.

sanık hakkında aynı merciin yüze karşı²⁶⁵ ve müdafii eşliğinde tutuklama kararı vermesi gerekir.²⁶⁶

7. VERİLEN ADLİ KONTROLÜN SONA ERMESİ

Adli kontrol tedbiri yükümlülüklerinin uygulanma süresi bakımından kanunda herhangi bir üst sınır belirlenmemiş olunmakla birlikte²⁶⁷, adli kontrol tedbiri sonsuza kadar devam etmez. Adli kontrolün koruma tedbiri olma özelliği, geçici olmasını ve bu tedbire başvurulmasını gerekli kılan şartların ortadan kalkması veya muhakemenin sona ermesi hallerinde alınan adli kontrol tedbiri kararına da son verilmesi gerekir.²⁶⁸

Soruşturma evresinde sulh ceza hakimince, kovuşturma evresinde ise suç konusu olaya bakan mahkemece, adli kontrol tedbirinin uygulanması sırasında Cumhuriyet savcısının veya şüpheli ya da sanığın talebi üzerine adli kontrolün içeriğini oluşturan yükümlülükleri bütünüyle ya da kısmen kaldırılabilir, değiştirilebilir veya şüpheli ya da sanığı bunlardan bazılarını uymaktan geçici olarak muaf tutulabilir.²⁶⁹

Cumhuriyet savcısı, şüpheli veya sanık tüm safhalarda adli kontrol tedbirinin kaldırılmasını isteyebileceklerdir.²⁷⁰ Böyle bir talep sunulduğunda hakim veya mahkeme beş günlük süre içerisinde adli kontrolün ihtivasını teşkil eden yükümlülükleri tümüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir, veya şüpheli veya sanığı bunlardan bazılarını uymaktan geçici olarak geçici olarak muaf tutabilir.²⁷¹ Adli kontrol talebinin şüpheli veya sanıktan gelmesi halinde, hakim veya mahkeme bu hususta karar vermeden önce kanunda açıkça yazılmamış olursa da, Cumhuriyet

---

²⁶⁵ Şentuna, s.162.

²⁶⁶ Şahin, s.319.

²⁶⁷ Centel/Zafer, s.429.

²⁶⁸ Bıçak, s.648.

²⁶⁹ Öztürk, Bahri; "Adli Kontrol", Fasikül Hukuk Dergisi, C. 3, S. 15, Ankara, Şubat, 2011, s.7.

²⁷⁰ Toroslu/Feyzioğlu, s.251.

²⁷¹ Şahin, s.319.

savcısının görüşünü alması gerekecektir.²⁷² Kanunda belirlenen beş günlük süre düzenleyici süre olup emredici süre değildir.²⁷³

Tutuklamadan farklı olarak adli kontrol tedbirine yönelik kararın uygulanabileceği azami süre kanunda öngörülmemiş ve bu nedenle adli kontrol tedbiri kararında süre yönünden bir karar yazılamaz.²⁷⁴ Şüpheli hakkında verilmiş olan kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar ile birlikte CMK'nın 103/2. maddesi uyarınca adli kontrol kendiliğinden ortadan kalkması gerekmektedir. Ancak, bu durumun denetimlik serbestlik şube müdürlüğüne ve kolluğa hemen bildirilmesi lazımdır.²⁷⁵

Bununla birlikte, soruşturma evresinde verilen adli kontrol tedbiri kararı, şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesi veya iddianamenin kabulü ile ortadan kalkmamakla birlikte burada yetkili ve görevli mahkemenin duruşma hazırlığı aşamasında adli kontrol tedbirinin devam edip etmeyeceği hususunda karar vermek üzere değerlendirme yapması gerekmektedir.²⁷⁶

CMK'daki düzenlemelerde açıkça beraat, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığına dair kararları bakımından adli kontrol tedbirinin sona ereceğine dair belirleme olmasa da, bizce de bu karar türlerinde sanık derhal serbest bırakılmalıdır.²⁷⁷

Soruşturma evresinde adli kontrol tedbiri altına alınan şüphelinin Cumhuriyet savcısınca resen serbest bırakılıp bırakılmayacağı hususu öğretide tartışmalıdır. Bu hususta, CMK'nın 103/2. maddesinde "*Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı adli kontrol veya tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, şüpheliyi re'sen serbest bırakır. Kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verildiğinde şüpheli serbest kalır.*" şeklindeki düzenleme mevcuttur. Bu madde nazara alındığında öğretideki birçok görüş Cumhuriyet savcısının adli kontrol tedbirini resen

---

²⁷² Yenisey/Nuhoğlu, s.344.

²⁷³ Özen, s.591.

²⁷⁴ Ünver/Hakeri, s.369.

²⁷⁵ Centel/Zafer, s.429.

²⁷⁶ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.419.

²⁷⁷ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemın/Tok, s.493.

kaldırabileceği yönündedir.²⁷⁸ Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün bu husus ile ilgili 13.07.2006 tarihli ve 46856 sayılı görüşünde, CMK'nın 103/2. maddesinde tutuklu bulunan şüphelinin serbest bırakılmasıyla ilgili bir düzenleme olduğunu, madde hükmünün Cumhuriyet savcısının adli kontrol tedbirini kaldırmaya yönelik yetki vermediğini ileri sürmüştür.

Tarafsız, bağımsız ve usulüne uygun kurulmuş hakimlik tarafından verilen adli kontrol kararının yine bu sığata sahip yerce kaldırılması daha hukukidir. Bu düşünce hukuk devleti düşüncesi ile örtüşüyor olsa dahi ceza muhakemelerinin ve koruma tedbirlerinin amacı birlikte düşünöldüğünde ve ayrıca şüphelinin özgürlüklerinin en az nasıl sınırlandırılır yahut sınırlandırılmadan suç olayının aydınlatılması nasıl sağlanır düşüncesi ile hareket edildiğinde Cumhuriyet savcısının soruşturma evresinde adli kontrolün artık gereksiz olacağı kanaatine vardığı anda şüpheliyi resen serbest bırakması gerektiği kanaatindeyiz.

8. VERİLEN ADLİ KONTROL KARARI ALTINDA GEÇEN SÜRENİN MAHSUBU

8.1. Genel Olarak

Mahsup, ceza hukuku sisteminde, kişi hakkındaki bir mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden önce, o kişinin temel hak ve özgürlüğünün sınırlandırıldığı sürelerin, verilen mahkûmiyetten indirilmesi anlamını taşımaktadır.²⁷⁹

TCK'nın 63. maddesinde mahsup “*Hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilir*” şeklinde düzenlenmiş olunmakla birlikte, 765 sayılı mülga TCK'da var olan “*mevkufiyet (tutukluluk hali)*” tabiri

²⁷⁸ Benzer konuda bkz. Centel/Zafer, s.429., Göçmen, s.1808., Özen, s.591., Ünver/Hakeri, s.369., Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemın/Tok, s.493.

²⁷⁹ Kaşka, Hakan, “Tutuklama – Mahsup – Erteleme Müesseselerinin Birlikte Uygulanma Hâlleri Üzerine Bir İnceleme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, S. 3-4, Ankara, Haziran, 2014, s.722.

yerine, öğretide de kabul gördüğü şekilde “*şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün haller*” tabiri kullanılarak muğlak olan bu ifade açıklığa kavuşturulmuştur.²⁸⁰

TCK'nın 63. maddesindeki düzenlemeden yola çıktığımızda hukuk düzenimiz, talep sahibi bakımından hak oluşturan “*zorunlu mahsup*” sistemini benimsemiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple mahsuba ilişkin koşulların var olup olmadığının incelenmesi neticesinde, mahsuba ilişkin koşulların var olduğu tespit edilmişse mahsuba yönelik işlemlerin gereğinin yapılması hâkim tarafından kendiliğinden ve hak sahibinin talebi aranmaksızın uygulanması gerekmektedir.²⁸¹ Ayrıca, mahsup konusu her ne kadar TCK'daki düzenlemede yer almış olsa da aslında infaz hukukunun konusunu oluştur mahiyettedir.²⁸²

Şahsi hürriyetin sınırlandırıldığı tutuklama, yakalama, gözlem altında bulundurma gibi koruma tedbirleri mahsup kapsamında kalmakla birlikte, hürriyetin sınırlandırıldığı yerin neresi olduğunun bir önemi yoktur. Kollukta, adli tıp gözetiminde, hastanede, kolluk marifetiyle götürülürken yolda geçen süreler şahsi hürriyeti sınırlayan hal olarak görülür.²⁸³

8.2. Verilen Adli Kontrol Kararı Altında Geçen Sürenin Mahsubu

CMK'nın 109/6. maddesinde “*Adli kontrol altında geçen süre, şahsi hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak cezadan mahsup edilemez. Bu hüküm, maddenin üçüncü fıkrasının (e) bendinde belirtilen hallerde uygulanmaz.*” şeklindeki düzenleme uyarınca, kural olarak, adli kontrol muhakeme sonunda hükmedilecek cezadan mahsup edilemez.²⁸⁴

²⁸⁰ Dursun, Hasan, “Türk Ceza Hukukunda Mahsup Kurumu”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 7, Ankara, Haziran, 2016, s.510.

²⁸¹ Dursun, s.547.

²⁸² Hakeri, s.720.

²⁸³ Hakeri, s.720.

²⁸⁴ Şahin, s.318.

Adli kontrol tedbiri kişinin özgürlüğüne tamamen değil de kısmen kısıtlayan, birtakım haklardan mahrum eden bir tedbirdir.²⁸⁵ Hürriyeti bir şekilde kısıtlamasına rağmen, uygulamada farklılıklar olmaması adına, kanun koyucu CMK'nın 109/6. maddesindeki düzenleme ile konuya açıklık getirmiştir. Öğreti de söz konusu düzenlemeye yönelik eleştiriler vardır. İlk görüşe göre, adli kontrol tedbirinin tutuklamanın alternatifi olsa da özgürlükleri tutuklama kadar kısmamakta olduğundan ve adli kontrol tedbirinde tedbir altına alınan kişinin hareketlerini kısıtlamış olsa da bu özgürlüğü tümüyle kısıtlanmadığından bahisle adli kontrolde mahsubun uygulanmaması gerektiği ileri sürülmüştür.²⁸⁶ Diğer görüşe göre ise, TCK'nın 63.maddesinde “*şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün haller*”de mahsubun tatbik edileceğinin işaret edilmesine rağmen, CMK'nın 109/6. maddesinde bu genel ve emredici düzenlemeye istisna getirildiğinden, adli kontrol yükümlülüklerinin tutuklama veya gözaltının etkisinden daha az olmadığından, şahsi hürriyetin sınırlandığı yerin cezaevi veya nezarethane olması ile hastane veya ev olması arasında herhangi bir farklılık olmadığından bahisle insan hakları hukukunun esasını oluşturan ulusal ve milletlerarası hükümlere aykırı olarak mahsup konusunun uygulanmamasının yanlış olduğu ileri sürülmüştür.²⁸⁷

Bireyin hak ve özgürlükleri, hukuk devletinde anayasal güvence altına alınır. Bu hak ve özgürlüklere gelebilecek en küçük müdahale dahi koruma altına alınması gerekmektedir. Adli kontrol tedbirinin hangi yükümlülüğü olursa olsun özgürlüklere müdahale içermektedir. Az bir müdahaleye karşı dahi mahsup kurumunun uygulanmasının daha hukuki olacağı kanaatindeyiz.

Adli kontrolde geçen süreden mahsup edilemez kuralının istisnası, CMK'nın 109/3-e bendinde geçmekte olan “*uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene*

---

²⁸⁵ Soyaslan, Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Yetkin Basımevi, 2014, s.332.

²⁸⁶ Koca, Mahmut, “Tutuklamada Oranlık İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının Adli Kontrol Tedbirinin Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2, İzmir, 1 Nisan-30 Haziran, 2003, s. 137.

²⁸⁷ Dursun, s.528.

*tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek” adli kontrol yükümlülüğüdür*²⁸⁸ ve bu yükümlülük kapsamında geçen süre mahsup edilir.²⁸⁹

CMK'nın 109/3-e bendinde geçmekte olan yükümlülük ile şüphelinin veya sanığın, kendisi hakkında bu maddelerden arınmak maksadıyla hakim veya mahkeme kararında belirtilen usul ve esaslar kapsamında hastaneye yatmak da dahil, koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici tedbirlere tabi olması ve ayrıca bunu kabul ettiğini bildirmesi gerekmektedir.²⁹⁰Söz konusu yükümlülüğün kişi üzerinde uygulanması ile birlikte kişinin beden ve fizik özgürlüğüne müdahale edilmektedir. Hareket serbestisinin engellenmesi ve özgürlüğünden yoksun bırakılması hakkın sınırlandırılması anlamına gelmektedir.²⁹¹ Bu yükümlülük çerçevesinde şüphelinin veya sanığın gündüzlü ve geceli olarak bir sağlık kurumunda kalmasında geçen süre, şüpheli veya sanığın cezasından mahsup edilir.

9. ADLİ KONTROLDE KANUN YOLU

9.1. Genel Olarak

Yargı mekanizması içerisinde yer alan, karar veren, kararı etkileyen, karara muhatap olan temel süje olan insan, ne kadar yeterli eğitim almış olursa olsun, ne kadar donanıma sahip olursa olsun hata yapma ihtimali vardır. Hata yapılma ihtimalinden yola çıkarak hakim veya mahkemelerin maddi vakıaları değerlendirmelerinde, hukuki konularda değerlendirme yapmalarında ve kanunu uygulamalarında hatalı davranabilecekleri açıktır.²⁹² Bu sebeple yargılama makamlarınca verilen kararların başkaları tarafından denetlenebilmesi hukukun

---

²⁸⁸ CMK m. 109/6: “*Adli kontrol altında geçen süre, şahsî hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak cezadan mahsup edilemez. Bu hüküm, maddenin üçüncü fıkrasının (e) bendinde belirtilen hallerde uygulanmaz.*”.

²⁸⁹ Centel/Zafer, s.430.

²⁹⁰ Şentuna, s.155.

²⁹¹ Yılmaz, s.96.

²⁹² Özkes, Muhammet, “Sorularla Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sorularla Hukuk Dizisi-6, Ankara, Şubat, 2008, s.1.

doğru uygulanabilmesi için elzemdir²⁹³ ve bu da insan hakları ve adil yargılanma ilkesi bakımından önem taşıyan kanun yolu ile olur.²⁹⁴ Kanun yoluna başvurma hakkı, adil yargılanma hakkı kapsamında kalan alt başlıklardan biri olarak uluslar arası insan haklarına ilişkin temel belgelerde düzenlenerek güvence altına alınmıştır.²⁹⁵

Adalet mekanizması içinde kişisel ve kamusal yönden önemli bir ihtiyacı karşılayan kanun yolu, yargılanan kişilere hem daha güvenceli bir yargılanma imkanını sağlamayı hem de yargı mekanizmasının daha iyi işler olmasını sağlamayı amaçlar.²⁹⁶

CMK'nın 260-323. maddeleri arasında düzenlenen kanun yolu, olağan ve olağan üstü kanun yolu olarak tasnif edilmekle birlikte²⁹⁷, itiraz müessesesi olağan kanun yolu içerisinde yer almaktadır.²⁹⁸ Verilmiş bir yargı kararının henüz kesinleşmeden yargısal denetime tabi olmasına olağan kanun yolu denir.²⁹⁹ Herhangi bir şekilde kesinleşen karar ya da hükümlerdeki hukuka aykırılıkları gidermeye yarayan yola olağanüstü kanun yolu denir.³⁰⁰ İtiraz, bir hakim veya kanunda belirtildiği hallerde mahkeme kararına yönelik kanunda yazılı kişilerce yedi gün içinde kararı veren mercie yapılacak başvuru üzerine kararın yeniden incelenmesine ilişkin olağan kanun yoludur.³⁰¹

---

²⁹³ Aydın, Devrim, "Ceza Muhakemesi Kanunu'nda İtiraz", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 65, 2006, s. 61-72.

²⁹⁴ Uğurlubay, Gülsün Ayhan Aygörmez, "Güncel Tartışmalar ve Gelişmeler Işığında Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, İzmir, Temmuz, 2014, s.4000.

²⁹⁵ Talas, Serdar, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Başsavcılığın İtirazı", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 70, S. 1, İstanbul, Mayıs, 2012, s.154.

²⁹⁶ Özkes, s.2.

²⁹⁷ Antakyalı, Yasemin, "Ceza Yargılaması Hukuku'nda İstinaf Kanun Yolu-Bölge Adliye Mahkemeleri", Ceza Hukuku Dergisi, C. 3, S. 6, Ankara, Nisan, 2008, s.170.

²⁹⁸ Alan, Bayram Volkan, "Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz Kanun Yolu", Fasikül Hukuk Dergisi, C. 8, S. 74, Ankara, Ocak, 2016, s.14.

²⁹⁹ Özbek, Veli Özer, "Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar", Ceza Hukuku Dergisi, C. 11, S. 30, Ankara, Nisan, 2016, s.8.

³⁰⁰ Eşitli, Ezgi Aygün, "Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kanun Yararına Bozma", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 29, S. 122, Ankara, Ocak, 2016, s.200.

³⁰¹ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.742.

CMK'nın 267. maddesi uyarınca³⁰² Cumhuriyet savcılığınca verilen kararlar madde kapsamı dışında kalmak kaydıyla, tüm hakim kararlarına yönelik itiraz ile kanunda belirtilen hallerde mahkeme kararlarına karşı itiraz mümkündür.³⁰³ Kanunda aksi belirtilmedikçe, soruşturma evresinde sulh ceza hakiminin kararları, mahkeme naibi veya istinabe olunan hakimin kararları ve mahkeme başkanı sıfatıyla verilen kararlar hakimlik kararıdır.³⁰⁴

CMK'daki itiraza ilişkin düzenlemelerde hangi mahkeme kararlarına karşı itiraz kanun yoluna gidilebileceği ilgili maddelerde belirtilmiştir; ancak bu durum bakımından tek tek sayılma yöntemi uygulanmamıştır.³⁰⁵ Örneğin, mahkemelerin vermiş olduğu görevsizlik kararlarına karşı itiraz yoluna başvurulabileceği CMK'nın 5/2. maddesinde yer almıştır.

CMK'da öngörülen itirazı mümkün kararlardan biri de adli kontrol koruma tedbiri kararlarıdır. CMK'nın 111/2. maddesinde³⁰⁶ adli kontrol kararlarına yönelik itiraz hakkı düzenlenmiştir.³⁰⁷ Yargıtay kararlarına bakıldığında, adli kontrol koruma tedbirinin itiraza tabi olduğu ve tedbire yönelik temyiz başvurusunda bulunulamayacağı yönünde kararları olmakla³⁰⁸ birlikte, kanun yararına bozma yoluyla Yargıtay incelemesinin söz konusu olduğu durumlarda Yargıtay tarafından adli kontrol tedbirinin hukukilik ve yerindelik denetiminin yapıldığı görülmektedir.³⁰⁹

Adli kontrol kararlarına karşı itiraz mümkün olmakla birlikte; soruşturma ve kovuşturma evresinde hakim veya mahkeme adli kontrol kararında sanığı bir veya birden fazla yükümlülük altına alabilir, kontrolün konusunu oluşturan yükümlülüklerin tamamını veya bir kısmını kaldırabilir, değiştirebilir veya sanığın bunlardan bazılarını uymaktan geçici olarak muaf tutabilir³¹⁰ şekilde hüküm

---

³⁰² CMK m. 267: "*Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.*".

³⁰³ Albayrak, s.686.

³⁰⁴ Parlar, Ali, s.267.

³⁰⁵ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.742.

³⁰⁶ CMK m. 111/2: "*Adli kontrole ilişkin kararlara itiraz edilebilir.*".

³⁰⁷ Özen, s.591.

³⁰⁸ Yargıtay 2. C.D., 16.04.2008 T., 2008/1572 E., 2008/7202 K. numaralı ilamı, UYAP.

³⁰⁹ Yargıtay 9. C.D., 20.02.2014 T., 2014/1494 E., 2014/2310 K. numaralı ilamı, UYAP, Yargıtay 11. C.D., 07.05.2009 T., 2009/22588 E., 2009/6948 K. numaralı ilamı, UYAP.

³¹⁰ Şahin, s.311.

düzenleyebileceğinden, adli kontrol tedbirine yönelik kararın değiştirilmesi, yükümlülüklerin kaldırılması, bazı yükümlülüklerden geçici olarak muaf bırakılması talebi, soruşturma ve kavuşturma evresinin her aşamasında ileri sürülebilir. Bu talep bakımından tedbire yönelik bir karar verilmesi gerekir ve verilen karara karşı itiraz mümkündür.³¹¹

Adli kontrol koruma tedbirinin bir kimse üzerinde uygulanması neticesinde, o kimsenin hem altına alınan yükümlülükler itibari ile temel hak ve özgürlükleri kısıtlanacak hem de yüklenen yükümlülüklerin yerine getirilmesi sebebiyle dolaylı olarak bir diğer temel hak ve özgürlükleri de etkilenebilecektir.³¹² Anayasanın 19/8. fıkrasında: *“Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir”* düzenlemesinin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, AİHS'nin 5/4. fıkrasında: *“Özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.”* şeklindeki düzenleme de mevcuttur. Anayasa ve AİHS'den yola çıkarak, hak ve özgürlüklere kısıtlama getiren her türlü kanuna ve hukuka uygun olarak veya uygun olmayarak verilen kararlara karşı kanun yoluna başvurabileceğinde olduğu gibi adli kontrol kararına karşı da kanun yoluna başvurma hakkı yok ise bu durum Anayasaya ve AİHS'e aykırılık teşkil edecektir. Dolayısıyla, adli kontrol kararına karşı itiraz yolunun Anayasa ve kanunla güvence altına alınması adli kontrol kurumu bakımından adaletli sonuçlar almaya sevk edecektir.

9.2. İtiraza Yetkili Kişiler

Verilen adli kontrol kararına karşı CMK'nın 111/2. maddesi uyarınca itiraz edilebileceği açıkça düzenlenmiş olunmasına rağmen, itiraza kimlerin başvurabileceği düzenlenmemiştir. Bu yüzden itiraza yetkili kişilerin kim olduğu

---

³¹¹ Ünver/Hakeri, s.368.

³¹²Göçmen, s.1756.

hususuna CMK'nın genel hükümleri kapsamında bakmak gerekmektedir.³¹³ CMK'nın 260-263. maddeleri arasında hakim ya da mahkeme kararlarına karşı kimlerin başvurabileceği düzenlenmiştir ve bizce de CMK'da özel bir düzenleme olmadığı için anılan maddelerdeki hükümlerin, adli kontrol kararlarına yönelik itiraz edebilecek kişiler olarak belirlenmelidir.³¹⁴

Kanun yoluna başvurmada; Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık, CMK'ya göre katılan sıfatını almış olanlar, katılan isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek şekilde suçtan zarar görmüş bulunanlar³¹⁵, müdafiliğini ve vekilliğini üstlendiği kişilerin açık arzusuna aykırı olmamak kaydı ile avukatlar³¹⁶, yasal temsilci, şüpheli veya sanığın eşi³¹⁷, tutuklu olarak bulunan şüpheli veya sanığın³¹⁸ hakkı vardır.³¹⁹

Kanun yoluna tümüyle başvuramamakla birlikte hakim veya mahkeme tarafından verilen kararlar neticesinde menfaati ihlal edilen olayın tanığının, dosyanın bilirkişisinin ve diğer üçüncü kişilerin de itiraz yoluna başvurma hakkı vardır. Bir örnek vermek gerekirse, bir suç konusu eyleme yönelik delil elde etmek amacıyla mağdurun veya çocuğun DNA testine ihtiyaç duyulması halinde çocuğun bedeni üzerinde tıbbî muayene yapılabilmesi veya kan gibi numuneler alınabilmesi, sağlığında tehlike oluşturmamak şartıyla, Cumhuriyet Savcısı'nın talebiyle ya da hâkim veya mahkeme tarafından kendiliğinden karar verilmesi halinde, buna yönelik hâkim veya mahkeme kararlarına itiraz edilebilir.³²⁰

İtiraz etme hakkına sahip olanlar adli kontrol kararından menfaati ihlal edilmiş kişiler olduğuna göre şüpheli veya sanık, hakkında verilen adli kontrol

---

³¹³ Yılmaz, s.145.

³¹⁴ Özgüven, s.32.

³¹⁵ CMK m. 260: "*Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır.*"

³¹⁶ CMK m. 261: "*Avukat, müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiği kişilerin açık arzusuna aykırı olmamak koşuluyla kanun yollarına başvurabilir.*"

³¹⁷ CMK m. 262: "*Şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi, şüpheli veya sanığa açık olan kanun yollarına süresi içinde kendiliklerinden başvurabilirler.*"

³¹⁸ CMK m. 262: "*Tutuklu bulunan şüpheli veya sanık, zabıt kâtibine veya tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürüne beyanda bulunmak suretiyle veya bu hususta bir dilekçe vererek kanun yollarına başvurabilir.*"

³¹⁹ Albayrak, s.663.

³²⁰ Aydın, s.67.

kararına karşı tutuklama kararı verilebilmesi yönündeki itirazı kendi menfaati bulunmadığından yapamazlar.³²¹ Ayrıca, Cumhuriyet savcısı ve katılan kovuşturma evresinde verilen adli kontrolün kaldırılması ile içeriğinin değiştirilmesine yönelik itirazı kendilerine kanunda açıkça yetki verilmediğinden edemezler.³²²

9.3. İtirazın Süresi, Yapılış Yöntemi ve Etkisi

Verilen adli kontrol kararına yönelik CMK'nın 111/2. maddesi uyarınca itiraz edilebileceği açıkça düzenlenmiş olunmasına rağmen, itirazın süresi düzenlenmemiştir. Bu yüzden itirazın süresi hususuna CMK'nın genel hükümleri kapsamında bakmak gerekmektedir.³²³ Hakim tarafından verilen kararlara karşı veya mahkemece verilen kararlara karşı ilgililer,³²⁴ kararın öğrenilmesinden itibaren yedi gün içerisinde itiraz edebilirler.³²⁵

İtiraz, kararı veren mercie verilecek bir dilekçe ile veya zabıt katibine bulunulacak sözlü beyanın tutanağa çevrilmesi şartı ile yapılabilir.³²⁶ Zabıt katibinin sözlü beyanı tutanağa çevirmesi üzerine tutanakta yer alan beyan ve imza hakim veya mahkeme başkanı tarafından onaylanır. Şüphesiz burada söz konusu olan karara yönelik sözlü beyanda bulunulacak zabıt katibi, itiraza konu olan kararı veren makam nezdindeki zabıt kâtibidir.³²⁷

İtiraz dilekçesi harca tabi olmamakla birlikte kararı veren merciiin bulunduğu yere ya da bu mercie gönderilmek üzere ikamet ettiği yerdeki hakim veya mahkemeye verilebilir. İtiraz merciiin yanlış gösterilmesi de itiraz hakkını ortadan kaldırmaz.³²⁸

CMK'da itiraz gerekçelerinin belirtilip belirtilmemesi konusunda bir düzenlenme yer almamaktadır. Öğretide, itiraz dilekçesinde itiraz sebeplerinin

---

³²¹ Özen, s.591.

³²² Toroslu/Feyzioğlu, s.272.

³²³ Yılmaz, s.146.

³²⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.742.

³²⁵ Aldemir, s.281.

³²⁶ Parlar, s.643.

³²⁷ Aydın, s.67.

³²⁸ Aldemir, s.281.

belirtilmesinin itirazın incelemesini kolaylaştırması açısından faydalı olabileceği vurgulanmıştır.³²⁹ Dilekçede gösterilecek itiraz sebepleri her ne kadar faydalı olacaksa da itiraz mercii, itiraz sebepleri ile bağı olmaması nedeniyle itiraz sebeplerinde bildirilmeyen başka bir sebepten dolayı itirazın kabulü ile adli kontrol tedbiri kararının kaldırılmasına, değiştirilmesine veya içeriğinin değiştirilmesine karar verebilir.³³⁰

CMK'nın 269. maddesi gereğince, verilen karara itiraz edilmesi, o kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması neticesini, yani kararın yerine getirilmesine engel olamaz, ancak kararına itiraz edilen makam veya kararı değerlendirecek merci, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılmasına karar verebilir. Kararın geri bırakılması için ilgililer istemde bulunabileceği gibi, kararı inceleyecek merci de icranın geri bırakılmasına kendiliğinden karar verebilir.³³¹

İtiraza konu kararı veren makam, yapılan itirazı değerlendirerek kararını hukuka aykırı bulur ise doğru olan kararı verebileceği gibi itirazı yerinde görmez ise itiraz başvurusunu itirazı incelemeye yetkili mercie gönderebilir. Görüldüğü üzere, itiraz incelemesinin, kararına itiraz edilen merciden başka bir merci tarafından incelenmesine denilen aktarma etkisi burada bulunmaz.³³²

Uygulamada, adli kontrol kararını veren hakim veya mahkemede görevli hakimlerin yokluğunda itiraz incelemesinin yapılabildiği görülmektedir. Yani hangi yetkili merci kararı verdiyse hakimlik veya mahkeme anlamında o yere inceleme için giden itiraz, yetkili görevli hakim dışında başkaca hakimler tarafından değerlendirilme yapılabiliyor. Tabi bu duruma sebep olan unsurlar hakimlerin tayini, izin durumları gibi hallerdir. Hukuki anlamda en etkili yol, vicdani kanaati hasıl olan kararı veren aynı hakim veya mahkemede aynı hakim tarafından itiraz incelemesinin yapılması, itirazın yerinde bulunmaması halinde itiraz merciine gönderilmesidir.

---

³²⁹ Çağlayan, Muhtar, “Yargıtay İçtihatlarının Işığı Altında İtiraz Üzerine Bir İnceleme”, Adalet Dergisi, Y. 62, S.1, Ankara, Ocak, 1971, s. 17.

³³⁰ Aldemir, s.281.

³³¹ Aydın, s.68.

³³² Özbek/Doğan/Bacaksız, s.744.

9.4. İtiraz Mercii

CMK'nın 268/2. fıkrasında³³³ gereğince, kararına itiraz edilen hakim veya mahkeme, itirazı hukuka uygun bulursa kararını değiştirebilir; yerinde bulmaz ise en çok üç gün içinde itirazı incelemeye kanun tarafından yetkili kılınan mercie gönderir.³³⁴ Buna göre CMK'nın 268/3. fıkrasındaki düzenlemeye bakıldığında, soruşturma ve kovuşturma evrelerinde itirazın hangi merciler tarafından inceleneceğine dair yetkili merciler sayılmıştır.

İtirazı incelemeye yetkili merciler: “*Sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, o yerde birden fazla sulh ceza hâkimliğinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen hâkimliğe; son numaralı hâkimlik için bir numaralı hâkimliğe; ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine; ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine; asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesin; naip hâkim kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları ağır ceza mahkemesi başkanına, istinabe olunan mahkeme kararlarına karşı yukarıdaki bentlerde belirtilen esaslara göre buldukları yerdeki mahkeme başkanı veya mahkemeye aittir ve bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları ile Yargıtay ceza dairelerinin esas mahkeme olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlara yapılan itirazlarda; üyenin kararını görevli olduğu dairenin başkanı, daire başkanı*

³³³ CMK m. 268/2: “Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.”.

³³⁴ Yılmaz, s.147.

ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceler."³³⁵

Hakimlik veya mahkeme makamınca verilen kararların itirazı ancak itiraza konu kararı veren hakim ya da mahkemenin verdiği kararı hukuka uygun bulması, başka bir anlatımla yapılan itirazı reddetmesi halinde hemen yukarıda belirtilen itirazı incelemeye yetkili merciler tarafından incelenebilir. Yani itirazı incelemeye asıl yetkili merci, itiraza konu kararı veren hakim veya mahkemedir.³³⁶

9.5. İtirazın İncelenmesi Usulü ve Kararları

CMK'nın 270. maddesi³³⁷ uyarınca itirazı incelemeye yetkili merci lüzumu dahilinde yazı ile cevap verilmek üzere itirazı Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebilir; keşif yapılması, tanık bildirmesi, bilirkişi görüşünün alınması gibi eksik gördüğü soruşturma işlemlerinin yapılmasını hem isteyebilir hem de bunları kendi yapabilir.³³⁸ Anılan madde düzenlemesindeki haberdar etmeden anlaşılacağı üzere bu konu mahkemenin takdirindedir. Muhakemede yer alan süjelerin yaptığı her işlemde dava ile ilgili kişilerin de haberinin olması, iddia ve savunma hakkının doğal bir sonucu olarak adil yargılanma ilkesi ile bağlantılıdır. İlgili kişilerin ve Cumhuriyet savcısının itirazdan haberdar olması ile birlikte, itiraz hakkındaki savunma ve görüşlerini merciin kararını etkileyebilecek şekilde ileri sürebilirler ve bu durum itiraz kanun yolunun sağlıklı işleyişi için önemlidir.³³⁹

CMK'nın 270/2. fıkrası uyarınca, yine kanunun 101 ve 105. maddeleri gereğince yapılan itiraz üzerine Cumhuriyet savcısının görüşü alındığı takdirde bu görüş şüpheli, sanık veya müdafilere bildirilir ve bildirilen kişiler üç gün içinde iddia ve savunmaya yönelik görüşünü bildirebilirler.

---

³³⁵ Albayrak, s.687.

³³⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.742.

³³⁷ CMK m. 270/1: "*İtirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebilir. Mercii, inceleme ve araştırma yapabileceği gibi gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebilir.*"

³³⁸ Albayrak, s.689-690.

³³⁹ Parlar, s.644.

İtiraz mercii, adli kontrol tedbirine yönelik yapılan itirazı dosya üzerinden inceleyerek adli kontrol kararına gerekçe kılınan sebeplerin kanuni olmadığı veya adli kontrol tedbirinin ölçülü olmadığı kanaatine varırsa itirazın kabulü ile adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına; adli kontrol tedbirinin şartlarının oluştuğu ve itiraz nedenlerinin yerinde olmadığına kanaat getirirse itirazın reddi ile adli kontrol tedbirinin devamına karar verir.³⁴⁰ İtiraza yönelik inceleme, duruşma yapılmaksızın verilecekse de gerekli görüldüğü takdirde duruşma yapılarak Cumhuriyet savcısı ve sonra müdafii veya vekil dinlenebilir.

İtirazı incelemeye yetkili merci, kararını “*mümkün olan en kısa sürede*” vermelidir. Bu duruma göre, maddi ve hukuki denetim yapan itiraz mercii, mümkün olan en kısa sürede itiraza yönelik bir karar vererek suç soruşturması veya kovuşturmasının devam etmesini sağlamalıdır.³⁴¹

Kural olarak itiraz üzerine verilen kararlar kesindir.³⁴² Ancak, kanunun açık olarak belirttiği hallerde itiraz üzerine verilen karara karşı yeniden itiraz edilebilir. Buna göre, ilk defa merci tarafından karar verilen tutuklama tedbiri kararlarına karşı itiraz yoluna başvurulabilir. Merci tarafından ilk defa adli kontrol kararı verilmişse öğretilde, tutuklama koruma tedbiri dışında kalan diğer tedbirler bakımından itiraz üzerine verilen karara karşı yeniden itiraz edilmesinin mümkün olmadığı ileri sürülemeyeceği³⁴³ ve itiraz kanun yoluna başvurulamayacağı savunulmuştur. Bununla birlikte, Yargıtay ise ilk defa hakkında tahliye veya adli kontrole ilişkin karar verildiyse, kararın itiraza tabi olduğuna yönelik karar vermiştir.³⁴⁴

---

³⁴⁰ Aldemir, s.285.

³⁴¹ Aydın, s.71.

³⁴² CMK m. 271/4: “*Merciiin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.*”.

³⁴³ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.746.

³⁴⁴ Yargıtay 5. C.D., 16.07.2008 T., 2008/9466 E., 2008/7622 K. numaralı ilamı, UYAP: “*Asliye Ceza Mahkemesinin 17/04/2008 tarihli kararına Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan itirazın, Asliye Ceza Mahkemesinin kararının kesin olduğundan bahisle reddine dair Ağır Ceza Mahkemesince karar verilmiş ise de; 5237 sayılı Ceza Muhakemesinin 271/2. maddesindeki <itiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir>, 4. fıkrasındaki <merciin, itiraz üzerine verdiği kararlar kesindir; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir> ve yine anılan kanunun 111/2. maddesindeki <adli kontrole ilişkin kararlara itiraz edilebilir> şeklindeki düzenlemeler karşısında, Asliye Ceza Mahkemesince ilk defa şüpheli hakkında tahliye ve adli kontrole ilişkin karar verildiği cihetle, Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan 18/04/2018 tarihli itiraz üzerine bir karar verilmesi gerektiği dikkate alınmaksızın, yazılı şekilde gerekçeyle itirazın reddine karar verilmesinde isabet görülemediğinden bahisle bozulmasına karar verildi.*”.

Kanaatimizce, adli kontrole ilişkin kararlar temel hak ve özgürlüklere müdahale içerdiğinden bahisle ilk defa merci tarafından verilen adli kontrol tedbirine yönelik itiraz kanun yoluna gidilebileceğine dair kanuni düzenleme yapılması yerinde olacaktır. Bu durumda, ilk defa merci tarafından verilen adli kontrol kararına karşı itiraz olunup olunmayacağına dair bir kanuni düzenlemenin açıkça kanunda yer almamış olması, aynı zamanda itiraz mercii tarafından verilen kararın kesin mahiyette olduğuna dair kanun hükmünün olması nazara alınarak ilk defa merci tarafından verilen adli kontrol tedbirine yönelik itiraz kanun yoluna gidilemeyeceği düşüncesindeyiz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADLI KONTROL TEDBİRİNİN HUKUKA AYKIRI UYGULANMASINDAN KAYNAKLANAN ZARARIN TAZMİNİ

1. GENEL OLARAK

Hukuk devletinin en temel görevlerinden biri, insanın temel hak ve özgürlüğünü korumak ve güvence altına tutmaktır.³⁴⁵ Bunun gerçekleşmesi ise, bireyin özgürlüğünü sınırlandıran kuralların Anayasa ve diğer kanunlarla çerçevesinin en iyi ve açık bir şekilde belirlenmesiyle mümkündür.³⁴⁶ Kişi hak ve özgürlüklerinin kısıtlamasına sebep olacak kurumlardan biri de koruma tedbirleridir. Koruma tedbirleri kurumunun kişinin temel hak ve özgürlüklerine her an müdahale edebilecek durumda olması sebebiyle bu tedbirlerin uygulanabilmesi için başvurma koşullarının hukuk devleti ilkesi doğrultusunda insan haklarına dayalı olarak ele alınıp kanunlarda yer edinmesi gerekir.³⁴⁷

Ceza muhakemesinde başvuru koruma tedbirlerinin amacı Anayasanın 36. ve AİHS'nin 6. maddesinde belirtilen adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan yargılamanın makul sürede nihayetlenmesi, hükmün infaz edilmesi³⁴⁸, tedbir konusu vakiya ilişkin delilin sağlanması ve istenen bu delilin muhafaza edilmesidir.³⁴⁹

Yetkili merciler, koruma tedbirini hukuka uygun olarak ve bu tedbirlerin kanunda gösterilen şekillerine uyarak uygulamak zorundadırlar. Söz konusu merciler koruma tedbirlerinin hukuka ve kanuna uygun olarak tatbik etseler de bir başka

---

³⁴⁵ Alan, Nuri, "Demokratik Hukuk Devleti ve Anayasa", Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi, C. 58, S.1, Ankara, Ocak, 2003, s.1.

³⁴⁶ Aşkın, Uğur, "Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminatta Rücu Sorunu", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.2, Malatya, Aralık, 2018. s.24.

³⁴⁷ Baytar, Serdal, "Koruma Tedbirlerinden Doğan Zararın Karşılanması", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 61, Ankara, Mart, 2005, s.359.

³⁴⁸ Çelik, s.12.

³⁴⁹ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.254.

anlatımla azami önemi gösterecek de mercide yer alan kişilerin insan olmalarından dolayı hata yapma ihtimalleri her zaman vardır ve bu durum kaçınılmazdır.³⁵⁰

Koruma tedbirlerinin hukuka aykırı olarak tatbik edilmesi neticesinde kişilerin maddi ve manevi zararı oluşabilmektedir.³⁵¹ Kişiler bu haksız uygulamadan kaynaklı uğradıkları maddi ve manevi her türlü zararı devletten isteyebilir.³⁵² Kişilerin uğradıkları zararın giderilebilmesi ve bu zararı talep edebilmesi hukuk devletinin gereğidir.³⁵³ Hukuk devletinde devlet ve devletin kurumlarının koruma tedbirlerine ilişkin kurallara öncelikle riayet etmeleri ve ortaya çıkan zararı karşılamaları gerekmektedir.³⁵⁴

Kişinin uğrayacağı zarara ilişkin 1982 Anayasasının “*Kişi hürriyeti ve güvenliği*” başlıklı 19. maddesinde de düzenlenmiş, aynı maddenin son fıkrasındaki, “*Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.*” hükmü yer almıştır.³⁵⁵ Buradan yola çıkarak, Anayasanın 19. maddesinde yazılı esaslar dışında kişinin başına gelebilecek zararların tazmini, tazminatın genel esaslarına göre giderileceği belirlendiğinden koruma tedbirinin haksız uygulamasından kaynaklı oluşan zararın giderilmesinin dayanağı Anayasaya bağlanmıştır.

Koruma tedbirlerinin hukuka aykırı uygulanmasından kaynaklı tazminat hususu, CMK’nın yedinci bölümünde “*Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat*” ana başlığı altında 141 ile 144. maddeleri arasında düzenlenmiş ve tazminat isteme şartları ve sonuçları teferruatlı bir şekilde yer almıştır.³⁵⁶

CMK’nın 141 ile 144. maddeleri arasındaki düzenlemeye bakıldığında tutuklama, gözaltı, arama, yakalama ve elkoymaya yönelik haksız tatbikten kaynaklı

---

³⁵⁰ Aşkın, s.24.

³⁵¹ Baytar, s.360.

³⁵² Kızılkaya, Ezgi, “Türk Hukuku ve Karşılaştırmalı Hukukta Arama, Elkoyma ve Gözaltı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 89, Ankara, Ağustos, 2010, s.539.

³⁵³ Aldemir, Hüsnü, “Koruma Tedbirlerinden Dolayı Tazminat Davaları”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 7, S. 70, Ankara, Haziran, 2012, s.71.

³⁵⁴ Aşkın, Uğur, s.24.

³⁵⁵ Yalvaç, Gürsel, “Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat”, Ceza Hukuku ve Kriminolojisi Dergisi, C. 3, S. 2, İstanbul, Ağustos, 2015, s.268.

³⁵⁶ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.518.

kişilerin zararlarının giderilmesine ilişkin tahdidi haller sayılmıştır.³⁵⁷ Söz konusu düzenleme karşısında yakalama, tutuklama, arama ve el koyma dışındaki koruma tedbirlerinin haksız tatbikinden kaynaklı bir zarar söz konusu olduğunda bu zararların CMK’da yazılı hükümlere göre değil, imkan verdiği takdirde genel kurallara göre bu zararın tazmin edilmesi gerekir.³⁵⁸

Adli kontrol tedbiri de bir koruma tedbiridir. Adli kontrol yükümlülükleri tatbik edildiğinde ilgilinin temel hak ve özgürlüklerine kısıtlama getirmekte ise de CMK’nın 141. maddesinde adli kontrol kararının hukuka aykırı olarak tatbik edilmesi durumunda ilgiliye tazminat ödeneceğine ilişkin açık bir düzenleme yoktur.³⁵⁹

Adli kontrol tedbirinin yükümlülüklerinin uygulanması neticesinde kişinin temel hak ve özgürlüklerini, tutuklama tedbiri kadar olmasa da kısıtlamaktadır. Adli kontrolün haksız olarak uygulanması neticesinin doğal bir sonucu olarak kişinin özgürlüğü de hukuka ve kanuna aykırı olarak kısıtlanacaktır ve bu sebeple ortaya bir zararın çıkma ihtimali vardır. CMK’nın 141/1. fıkrasında tahdidi olarak sayılan zararın giderilmesine yönelik durumlarda adli kontrolün haksız uygulamasına değinilmemiştir. Bu bölüm içerisinde, adli kontrolün haksız uygulanması nedeniyle tazminat konusunun anlaşılabilmesi için önce sadece genel hatlarıyla koruma tedbirlerinin haksız uygulanmasından doğan zararın tazmini, sonra ise adli kontrolün haksız uygulanmasından oluşan zararın tazmini konusu incelenecektir.

---

³⁵⁷ Epözdemir, Rezan, “Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 12, S. 135, Ankara, Kasım, 2017, s.16.

³⁵⁸ Baytar, s.362.

³⁵⁹ Güleç, s.69.

2. KORUMA TEDBİRLERİNİN HUKUKA AYKIRI UYGULANMASINDAN KAYNAKLANAN ZARAR

2.1. Genel Olarak

Ceza soruşturması ve kovuşturması esnasında şüpheli veya sanıklara hukuka aykırı olarak verilen zararın giderilmesi hukukumuzda ilk defa 1961 Anayasasının 30. maddesinde³⁶⁰ yer edinmiş ve bu düzenleme 1964 tarihli 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun'unun alt yapısını oluşturmuştur.³⁶¹ 1982 Anayasasının 19. maddesinde aynı düzenleme sürdürüldü ve 2001 tarihli 4709 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle *"Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir."* hükmü doğrultusunda Anayasanın 19. maddesi son şeklini almış oldu.³⁶²

CMK'nın, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte koruma tedbirleri nedeniyle tazminata ilişkin bu kanunun yedinci bölümünde *"Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat"* ana başlığı altında 141 ile 144. maddeleri arasındaki düzenlemeler uygulanır. 1 Haziran 2005 tarihinden önceki zararların tazmini için ise 466 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaya devam edecektir.³⁶³

Bununla birlikte, ülkemizin taraf olduğu İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 5. maddesinin³⁶⁴ de kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin hangi durumlarda kısıtlanılabileceği belirlenmiş ve aynı maddenin son fıkrasında da belirlenen durumlara ve şartlara aykırı davranılması durumunda mağdur olan herkesin tazminat isteme hakkı olduğu düzenlenmiştir.³⁶⁵

---

³⁶⁰ 1961 Anayasası m. 30/son: *"Bu esaslar dışında işleme tabi tutulan kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar kanuna göre Devletçe ödenir."*

³⁶¹ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.478.

³⁶² Yenisey/Nuhoğlu, s.371.

³⁶³ Aşkın, s.25.

³⁶⁴ AİHS m. 5/5: *"Bu Maddenin hükümlerine aykırı olarak gözaltına alınmanın ya da gözaltında/(tutuklu olarak) alıkonmanın mağduru olan her kişi, icra edilebilir bir tazminat alma hakkına sahip olacaktır."*

³⁶⁵ Ünver, Yener; Hakeri, Hakani, a.g.e., s.470.

CMK kapsamında kalan koruma tedbirlerine haksız şekilde maruz kalan kişiler veya bunların dışında kalan koruma tedbirlerine maruz kalan kişiler, ortaya çıkan zararın tazminine yönelik iç hukuk yollarını tükettikten sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurabilirler.³⁶⁶

2.2. Tazminat Nedenleri

5271 sayılı CMK'nın 141. maddesinin 1. fıkrasında koruma tedbirleri nedeniyle tazminata hükmedilebilecek durumlar belirtilmiş ve şu şekilde sıralanmıştır:

“Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

-Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

- Kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan,

-Kanunî hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan,

-Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

-Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen,

-Mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu ceza ile cezalandırılan,

---

³⁶⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız, s.479.

-Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan,

-Yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen,

- Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen,

-Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen,

-Yakalama veya tutuklama işlemine karşı Kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan,

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.”³⁶⁷

Koruma tedbirlerinin haksız uygulanmasından kaynaklı oluşan zararın giderimi kanun metni içerisinde tahdidi olarak sayılmış³⁶⁸ ve görüldüğü üzere adli kontrolün haksız uygulanmasından kaynaklı ortaya çıkan zararın tazmini hususunda hüküm ihtiva eden bir düzenleme yoktur. Ancak bu hususu bir sonraki başlık altında inceleyeceğiz.

CMK'nın 144. maddesinde ise koruma tedbirinin haksız uygulamasından kaynaklı tazminat engelleri sayılmıştır³⁶⁹ ve şu şekilde sıralanmıştır.

“Kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden aşağıda belirtilenler tazminat isteyemezler:

- Tazminata hak kazanmadığı hâlde, sonradan yürürlüğe giren ve lehte düzenlemeler getiren kanun gereği, durumları tazminat istemeye uygun hâle dönüşenler,

³⁶⁷ Yalvaç, s.271.

³⁶⁸ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.519.

³⁶⁹ Ünver/Hakeri, s.482.

- Genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler,

-Kusur yeteneğinin bulunmaması nedeniyle hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilenler,

-Adli makamlar huzurunda gerçek dışı beyanla suç işlediğini veya suça katıldığını bildirerek gözaltına alınmasına veya tutuklanmasına neden olanlar.”³⁷⁰

2.3. Zararın Tazmininin İstemi, İstemın Kabulü ve Karar Verecek Mercı

İlk olarak, tazminat hakkı olan kişi CMK'nın 141/2. fıkrası uyarınca bu hakkını CMK'nın 142/3. fıkrasındaki açık kimlik bilgilerini, adresini, zarara uğradığı işlemi, maddi ve manevi tazminat miktarını gösterir şekilde dilekçe ile başvuru yapmak zorundadır.³⁷¹

Tazminatın kabulü için bir diğer şart ise tazminat talep edecek kişi hakkında verilmiş bir kararın ya da hükmün kesinleşmiş olması gerekmektedir. Ayrıca bu istemde bulunabilmek için, kararın veya hükmün kesinleştiğinin muhatabına tebliğinden itibaren üç ay ve her halde karar veya hükmün kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılması gerekmektedir.³⁷²

CMK'nın 142/2. fıkrası gereğince, tazminata yönelik talep, “zarara uğrayan kişinin oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa, en yakın yer ağır ceza mahkemesince” incelenecek ve bu talebe karar verilecektir. “Birden fazla ağır ceza dairesinin bulunması halinde ise, numara olarak takip eden,

³⁷⁰ Albayrak, Mustafa, “Koruma Tedbirlerinden Zarar Görenlerden, Tazminat İsteyemeyecek Kişiler”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, S. 7, Ankara, Temmuz, 2015, s.31.

³⁷¹ Yenisey/Nuhoğlu, s.471-373.

³⁷² Toroslu/Feyzioğlu, s.303.

işlemi yapan son numaralı ağır ceza ise bir numaralı ağır ceza mahkemesi” yetkili ve görevli olacaktır.³⁷³ Görevli ve yetkili ağır ceza mahkemesi, istemi duruşmalı olarak karara bağlar ve bunun için duruşma açıp tazminat talebinde bulunanı veya vekilini, Cumhuriyet savcısını ve hazine temsilcisini dinleyip tazminat isteğini hüküm ile neticelendirir.³⁷⁴

CMK’nın 143. maddesi gereğince, “kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararı sonradan kaldırılarak hakkında kamu davası açılan ve mahkum edilenlerle yargılamanın aleyhte yenilenmesi ile beraat kararı kaldırılıp mahkum edilenlere ödenmiş tazminatların, mahkumiyet süresine ilişkin kısmı, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine aynı görevli ve yetkili mahkemeden alınacak kararlar kamu alacaklarının tahsiline ilişkin mevzuat hükümleri doğrultusunda geri alınır. Yetkili ve görevli ağır ceza mahkemesinin bu hususta verdiği karara karşı itiraz kanun yolu açıktır.”³⁷⁵

İftira veya yalan tanıklık sebebiyle gözaltına alınarak ya da tutuklanarak mağdur olan kişiler, Devlet aleyhine tazminat davası açabilirler. Devlet ise, CMK’nın 143/3. fıkrası gereğince mağdur olan kişilere ödediği tazminat miktarını iftira eden veya yalan tanıklıkta bulunan kişiye rücu eder.³⁷⁶

3. ADLİ KONTROLÜN HUKUKA AYKIRI UYGULANMASINDAN KAYNAKLANAN ZARARIN TAZMİNİ

3.1. Genel Olarak

Yukarıda bahsettiğimiz üzere, koruma tedbirine hükmetmeye yetkili merciler her ne kadar hukuka ve kanuna uygun olarak karar vermiş olsalar da insan olmaları

---

³⁷³ Yalvaç, s.275.

³⁷⁴ Yenisey/Nuhoğlu, s.480.

³⁷⁵ Baytar, s.371.

³⁷⁶ Aşkın, s.36.

hasebiyle hata yapma ihtimalleri kaçınılmazdır.³⁷⁷ Koruma tedbirlerinin haksız uygulanmasından dolayı zarara maruz kalanlar ortaya çıkan maddi ve manevi zarara yönelik tazminat miktarını devletten isteyebilirler.³⁷⁸

Anayasanın 19. maddesinde zararın devletçe giderileceği yer almış, CMK'nın 141 ile 144. maddeleri arasında koruma tedbirlerinin hukuka aykırı bir şekilde tatbik edilmesinden doğan tazminatı isteme koşulları tahdidi olarak sayılarak kapsamlı bir şekilde düzenlenmiştir.³⁷⁹ Bu düzenlemeye bakıldığında, tutuklama, gözaltı, arama, yakalama ve elkoymaya yönelik haksız tatbikten kaynaklı kişilerin zararlarının giderilmesine ilişkin tahdidi hallerin dışındaki koruma tedbirlerinin haksız tatbikinden kaynaklı bir zararın giderilmesi düzenlenmemiştir.³⁸⁰

Adli kontrol tedbiri bir koruma tedbiri olmasına rağmen CMK'nın 141. maddesinde adli kontrol kararının hukuka aykırı olarak tatbik edilmesi durumunda muhataba tazminat ödeneceğine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır.³⁸¹

Burada adli kontrolün haksız uygulanmasından kaynaklı ortaya çıkan zararın nasıl giderileceğine yönelik yasal dayanaklar, zararın tazmini ve tazmininde uygulanacak usulü anlatarak öğretide de tartışmalı olan bu konu incelenecektir.

3.2. Yasal Dayanaklar

1982 Anayasasının 19. maddesinin son fıkrası uyarınca *“Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.”* biçimindeki hüküm ile ortaya çıkan zararın Devletçe giderilmesi anayasal koruma altına alınmıştır.³⁸² Ayrıca, Anayasanın 40. maddesinin son fıkrasında ise *“Kişinin, Resmî görevliler tarafından vaki haksız*

---

³⁷⁷ Aşkın, s.24.

³⁷⁸ Kızılkaya, s.539.

³⁷⁹ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.518.

³⁸⁰ Baytar, s.362.

³⁸¹ Güleç, s.69.

³⁸² Aydın, Hüseyin, “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 7, S. 18, Ankara, Nisan, 2012, s.77.

işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.” düzenlenmiştir.

Anayasanın 90. maddesi gereğince usulüne uygun yürürlüğe girmiş, temel hak ve özgürlükleri esas alan milletler arası anlaşmalar kanun hükmündedir ve bu madde ile milletler arası anlaşmalar Türk normlar hiyerarşisinde kanunlardan üstün bir seviyeye çıkmıştır.³⁸³ Türkiye, AİHS’e taraf olması sebebiyle AİHS’teki düzenlemeler ile kanunlar arasındaki çatışmada AİHS hükümleri üstündür ve Türkiye aleyhine açılan davalara bakıldığında da ülkemizde sözleşmenin etkisi fazladır.³⁸⁴

Yukarıda yapılan izah doğrultusunda kişiyi hareket serbestliğinden alıkoyan her türlü tedbir özgürlükten yoksunluk kavramı olarak ifade edilir ve bunun sonucunu doğuran en temel sebep kişinin fiilen hareket özgürlüğünün kamu makamlarınca sınırlandırılmasıdır. Taraf olduğumuz AİHS’in 5. maddesi kişi özgürlüğünün devlet makamlarınca sınırlandırılması halinde uygulanan bir hükümdür.³⁸⁵

Adli kontrol tedbiri de bir koruma tedbiri olarak, ihtiva etmiş olduğu yükümlülüklerin kişi üzerinde tatbik edilmesi neticesinde o kişinin temel hak ve özgürlüklerini az veya çok kısıtlamaktadır. Konu başlığı altında, devlet organlarının kişiye verdiği zararlardan kaynaklı olarak dayanak olacak Anayasa ve uluslar arası antlaşmalar anlatılmıştır. Bu düzenlemelerden yola çıkarak, adli kontrolün haksız uygulanmasından kaynaklı ortaya çıkan zararlar, CMK’nın 141 ile 144. maddeleri arasında tahdidi olarak sayılan durumlardan biri olmadığı için tazminatın genel hükümleri çerçevesinde giderilmesi gerekmektedir.³⁸⁶

---

³⁸³ Bilir, Faruk, “Anayasanın 90. Maddesinde Yapılan Değişiklik Çerçevesinde Milletlerarası Andlaşmaların İç Hukuktaki Yeri”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 1, Konya, Haziran, 2005, s.82.

³⁸⁴ Bilgin, Ahmet Burak, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin İç Hukuktaki Yeri”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 1, İstanbul, Mart, 2017, 83.

³⁸⁵ Kartal, Cansu Büşra, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.21, S.2, Konya, Aralık, 2013, s.65.

³⁸⁶ Baytar, s.362.

3.3. Zararın Tazmini

Adli kontrolün haksız uygulanmasından kaynaklı oluşan zararın tazmini tazminatın genel hükümleri çerçevesinde çözümlenecektir. Esasında bu konuda zararın tazminine yönelik hukuk yollarının olması hukuk devleti ilkesinin gereğine uygun düşmektedir. CMK'nın 141. maddesinde tahdidi olarak sayılan kalemlerin dışındaki koruma tedbirlerine ilişkin haksız şekilde zarar gören kişiler, iç hukuk yollarını tükettikten sonra AİHM'e başvuru yaparak zararlarının giderilmesini isteyebilirler.³⁸⁷ Ancak, iç hukuk yollarında açılan tazminat davalarında da Yargıtay kararları mevcuttur.

Yargıtayın vermiş olduğu bir kararda: *“somut olayda, hakkında 3 yıl 6 ay 18 gün süre ile uygulanan adli kontrol tedbirinden dolayı davacının (sanığın) maddi ve manevi olarak zarar gördüğü ve görmesi hayatın olağan akışına göre, tartışmasız ve aşıkardır, davacı hakkında uygulanan adli kontrol tedbiri nedeniyle oluştuğu anlaşılan zararın CMK'nın 141/1. maddesi kapsamında açıkça lafzi olarak belirtilmediği, ancak 18/06/2014 tarih ve 6546 sayılı kanunun 70. maddesiyle CMK'nın 141. maddesine eklenen 3. fıkradaki <Birinci fıkrada yazan hâller dışında, suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler nedeniyle tazminat davaları ancak Devlet aleyhine açılabilir> şeklindeki düzenleme nazara alındığında, davacı (sanık) hakkında uzun süre uygulanan adli kontrol tedbiri açısından tutuklama ile serbest bırakma arasında düşünülen ve serbest bırakmanın oluşturabileceği zararları gidermek için uygulanan adli kontrolün bir aşamadan sonra seyahat özgürlüğünün sınırlandırıldığı, bu sınırlama ile kişi özgürlüğünün kısıtlanması olan tutuklama ile arasında bir derece ve yoğunluk farkı olduğu, davacıya uygulanan tedbirin seyahat özgürlüğünü kısıtlama tedbirini aştığı ve davacıyı özgürlükten yoksun bıraktığı, oranlılık ilkesinin ihlal edildiği ve kanun ile belirlenen amacın dışına çıkıldığı, zira aşamalarda ilgili tedbire yönelik olarak adli kontrol kararının kaldırılmasına ilişkin itirazlarda bulunulmasına karşın, hakim veya mahkemece oranlılık ilkesi bağlamında*

³⁸⁷ Özbek, Veli Özer; Kanbur, Mehmet Nihat; Doğan, Koray; Bacaksız, Pınar; Tepe, İlker,a.g.e., s.549.

adli kontrol tedbiri uygulamasına devam edilip edilemeyeceği adli kontrol tedbiri ile öngörülen yükümlülüklerden sonuç alınıp alınmadığı tedbirin değiştirilip değiştirilmeyeceği veya daha hafif bir tedbirin uygulanması yoluyla amaçlanan hedefin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya geçici olarak adli kontrol tedbirinden muafiyet konusunda etkin (veya etkili) bir değerlendirmenin yapılmadığı ve uygulanan tedbirin ölçüsüz hale geldiğinin anlaşılması karşısında, davacı hakkında ilk kararın verildiği 15/04/2010 tarihinden sonra uygulanmaya devam edilen adli kontrol tedbiri nedeniyle davacı yararına (hak ve nasafet ilkelerine uygun) makul oranda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi”³⁸⁸ şeklindeki ilamıyla, adli kontrole yönelik haksız uygulamayı hak ihlali saymıştır ve tazminata hükmedilmesine karar kılmıştır.

Yargıtay’ın vermiş olduğu karara baktığımızda CMK’nın 141/1 fıkrasında yazılı olan koruma tedbirlerinin haksız uygulanmasından kaynaklı halleri tahdidi olarak görmektedir ve adli kontrolün haksız uygulanmasından kaynaklı meydana gelen zararın giderilmesini CMK’nın 141/3. fıkrasına dayandırmıştır.³⁸⁹ Yani bu konuyu tazminatın genel esasları çerçevesinde inceleyerek karar vermiştir. Tahdidi olarak sayılan hallerde, adli kontrol gibi tazminat istenmesi mümkün olmayan bir tedbir, ölçülülük ilkesi nazara alınmaksızın uygulanırsa hakkaniyete uygun olarak makul oranda maddi ve manevi tazminata hükmedilebilir.³⁹⁰

Uygulamada, “uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tabi olma ve bunları kabul etme yükümlülüğü” altına alınmış kişi, yargılama neticesinde beraat almışsa ve hukuka aykırı olarak yükümlülük altına alınmışsa ortaya çıkan zararının giderilmesi için ağır ceza mahkemelerinde dava açmaktadırlar. Bu kişiler lehine de tazminata hükmedilmektedir. Ancak, diğer yükümlülükler bakımından ise genel olarak tazminat talebi, kanunda sayılı tahdidi hallerden olmadığından reddedilmektedir.

³⁸⁸ Yargıtay 12. C.D., 16.02.2015 T., 2014/13444 E., 2015/2705 K. numaralı ilamı, UYAP.

³⁸⁹ Albayrak, Mustafa, “Son Yargıtay Kararları Işığında Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Verilmesi Kabul Edilen Haller”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 11, S. 118, Ankara, Haziran, 2016, s.82.

³⁹⁰ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.518.

Verilen adli kontrolün tazminine ilişkin kanunda düzenleme bulunmaması CMK'nın 141-144. maddeleri arasındaki düzenlemenin amacına ters düşmekte ve öğretide de haksız olarak tatbik edilen bir adli kontrol tedbiri neticesinde ortaya çıkan zararın idarenin genel sorumluluğuna ilişkin kurallar kapsamında tazminin mümkün olması gerekliliği³⁹¹ haklı olarak ifade edilmektedir.³⁹² Çünkü ortaya çıkan hukuka aykırı olarak ortaya çıkan zararın bir şekilde giderilmesi için yöntem bulunmalıdır.

Kanaatimizce, temel hak ve özgürlüklere müdahale içeren adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olarak uygulanmasından kaynaklı meydana gelen zararın giderilmesi, CMK'da yer edinerek güvence altına alınması gerekmektedir. Çünkü kişinin temel hak ve özgürlüğüne en az olacak bir müdahale dahi korumasız kalmamalıdır. Bununla birlikte, kişilere bu hukuka aykırı tedbir sebebiyle zararlarının giderilmesi için iç hukuk yollarında kolay yollar belirlenmelidir. Her ne kadar AİHM'e başvuru yolu açık olsa da, başvurmak için önce iç hukuk yollarının tüketilmesi de düşünüldüğünde talebin neticelenmesinde geçecek süre uzundur ve geçen bu uzun süre sonunda gecikmiş adalet olgusunun meydana gelme ihtimali vardır. Bu sebeplerle, adli kontrolün haksız uygulanmasından kaynaklı oluşan zararın giderilmesi için, kanuni düzenlemelerin yorum yoluyla ve her olaya göre belirlenecek olayın niteliği ve oluş şekli nazara alınarak zararın giderilmesi yerine, zararın tazmininde izlenecek yolların belirli olması bakımından kanuni düzenleme yapılması gerekmektedir.

---

³⁹¹ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemın/Tok, s.495.

³⁹² Göçmen, s.1772.

SONUÇ

Adli kontrol kurumu, CMK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte hukuk sistemimizde yer edinmiştir. Tutuklama koruma tedbirlerinin hak ve özgürlüklere olan müdahalesi değerlendirilerek, ceza muhakemesinin amacına ulaşmada ölçülü, başka bir anlatımla tutuklamaya alternatif, bir yol getirilmiştir. Tutuklama koruma tedbirinin araç olarak kullanılmasıyla beklenen menfaat arasında açıkça ölçüsüzlük olduğu takdirde, telafisi imkansız zararların doğma ihtimali vardır. İşte, adli kontrol tedbiri sayesinde kişinin temel hak ve özgürlüklerine tutuklamadaki ciddi şekilde müdahale yerine, Anayasamızda ve kanunlarımızda var olan ölçülülük ilkesi doğrultusunda daha az müdahale ile beklenen menfaatin sağlanması amaçlanır.

Adli kontrol tedbiri her ne kadar tutuklama koruma tedbirine göre temel hak ve özgürlüklere daha az müdahale etse de ne olursa olsun yine de temel hak ve özgürlüklere kısıtlama olduğundan karar verilirken azami dikkat ve özenin gösterilmesi gerekmektedir. Adli kontrolde, hareket serbestisinin az oranda kısıtlandığı ve tedbirlerin esasında bir ödül olduğu ileri sürülse de adli kontrol kurumunun masumiyet karinesi çerçevesinde değerlendirilerek alınan kararların hukuka ve kanununa tam uygunluğu sağlanmalıdır.

Adli kontrolün yükümlülüklerinden birinin veya birkaçının uygulanması neticesinde kişinin temel hak ve özgürlüklerinden de birinin veya birkaçının etkilendiği açıktır. Kişinin etkilenmiş temel hak ve özgürlüğü, o kişinin hareket serbestisini engelleyeceği malum olsa da, hayatında ne derece yüksek bir zarar oluşturacağı her zaman bilinmeyebilir. Örneğin, konutu terk etmemek adli kontrol yükümlülüğü altında olan bir kimsenin, tutukevinde geçireceği günlere nispeten konutu terk etmemek yaptırımını daha iyi görünse de sonuçta hareket serbestisine yönelik ciddi bir kısıtlama olduğundan tutuklama boyutunda bir tedbire hükmedilmiştir ve uygulanan kişi üzerinde ciddi bir etkide bulunur. İşte bu sebeplerle, adli kontrol tedbiri kararı verilirken hukuk devleti prensibiyle hareket edilip ölçülülük ilkesi doğrultusunda hukuka ve kanuna uygun olarak karar vermek çok önemlidir.

Adli kontrol kararı verilirken, adli kontrolün şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmakla birlikte uygulanacak olan yükümlülüğün kişinin şahsi, ekonomik, sosyal ve ailevi özellikleri nazara alınarak suçun işlenişi ve mağdurun suçun soruşturulması veya kovuşturulmasından beklediği menfaat gözetilerek uygun yükümlülük belirlenmeli ve bireyselleştirilmelidir. Yetkili merciler tedbire ilişkin kararlarını muhakkak hukuka uygun ve doyurucu şekilde gerekçelendirmelidirler. Hakkında adli kontrol tedbirinin neden uygulandığını bilmeyen şüpheli veya sanık, kendisini savunmaktan da aciz kalır.

Verilen adli kontrol kararına karşı, itiraz kanun yolu CMK'da düzenlenmiştir. İtiraz kanun yolunun açık olması hukuk devleti ilkesi ile uygun düşmektedir. Bu kanun yolu uygulamasını, yine masumiyet karinesi çerçevesinde ele alarak sürecin en hızlı ve en sağlıklı şekilde işlemesi için yeni yollar aranmalıdır ve kanunlarda düzenlenerek bunlar güvence altına alınmalıdır. İtiraz mercilerince, itiraza ilişkin incelemede gerekçeli karar hakkı kapsamında muhakkak değerlendirme yapılmalıdır.

Biraz önce bahsettiğimiz üzere, adli kontrol kişinin temel hak ve özgürlüklerine müdahale içerdiğinden ortaya bir zarar çıkmaktadır. Eğer bu zarar, adli kontrolün hukuka aykırı uygulanmasından kaynaklanmış ise ortaya çıkan zararın giderilmesi yine hukuk devletinin gereklerindedir. Anayasanın 19. maddesi, AİHS'nin 5. maddesi uyarınca, hukuka aykırı uygulamalar neticesinde ortaya çıkan zararın Devletçe giderileceği düzenlenmiştir. Adli kontrolün hukuka aykırı uygulanmasından dolayı ortaya çıkan zararın tazmini bakımından, CMK'nın 141. maddesinde düzenlenen haller tahdidi olarak sayıldığından CMK'daki düzenleme doğrultusunda zararın tazmini sağlanamaz. Bu hususta, tazminata ilişkin genel düzenlemelere gitmek gerekmektedir.

Verilen adli kontrol kararının açıkça ölçsüz olduğu gözetilerek hakkaniyet doğrultusunda makul olacak seviyede maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerekir. Yargıtay, vermiş olduğu kararlarla bu haksız uygulamadan kaynaklı zararın giderilmesine karar vermiştir. Ancak, olayın niteliği ve oluş şekli üzerinden değerlendirme yapmıştır.

Şunu diyebiliriz ki, adli kontrolün haksız uygulanmasından kaynaklı zararın tazmini tam bir güvence altına alınmamıştır. Oysa ki, temel hak ve özgürlüklere yapılacak her türlü haksız sınırlandırmadan doğan zararın giderilmesi hukuk devletinin gereğidir. Bu sebeple, CMK’da adli kontrolün hukuka aykırı uygulanmasından kaynaklı zararın giderilmesine yönelik hüküm bulunmamasını büyük bir eksiklik olarak görüyoruz. Özgürlüklerin daha fazla güvence altına alınması, ölçülük ilkesinin daha fazla işlerliği için bu hususun kanuni düzenlemede yer edinmesi son derece önemlidir.

Son olarak şunları söylemek gerekirse, adli kontrol tedbiri hukuk sistemimize yeni giren bir kurumdur. Tutuklamaya alternatif olduğu da değerlendirildiğinde karar mekanizmasının, itiraz mekanizmasının, kanun yolu mekanizmasının ve haksız uygulanmasından kaynaklı zararın giderilmesine yönelik mekanizmanın daha da güçlendirilmesi ve işlevsel hale getirilmesinin önü açıktır. Tüm bu güçlendirme ve işlevsel hale getirme çabasında esas alınacak temel kriterlerden birisi hak ve özgürlüklerin en iyi ve hukuka uygun olarak korunması ve bir diğeri mağdurun suçun soruşturulması ve kovuşturulmasından beklediği menfaatin sağlanmasıdır.

KAYNAKÇA

Akbulut, Berrin, “Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, 2013, s.541-586.

Alan, Bayram Volkan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz Kanun Yolu”, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 8, S. 74, Ankara, Ocak, 2016, s.13-18.

Alan, Nuri, “Demokratik Hukuk Devleti ve Anayasa”, Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi, C. 58, S.1, Ankara, Ocak, 2003, s.1-9.

Albayrak, Mustafa, “Koruma Tedbirlerinden Zarar Görenlerden, Tazminat İsteyemeyecek Kişiler”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, S. 7, Ankara, Temmuz, 2015, s.28-40.

Albayrak, Mustafa, “Son Yargıtay Kararları Işığında Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Verilmesi Kabul Edilen Haller”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 11, S. 118, Ankara, Haziran, 2016, s.76-98.

Aldemir Hüsni, Hürriyeti Kısıtlayan Koruma Tedbirleri Yakalama Gözaltına Alma Tutuklama ve Adli Kontrol, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014.

Aldemir, Hüsni, “Koruma Tedbirlerinden Dolayı Tazminat Davaları”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 7, S. 70, Ankara, Haziran, 2012, s.69-91.

Aldemir, Hüsni, “Tutuklama”, Terazi Hukuk Dergisi, S.100, Ankara, Aralık, 2014, s.441-460.

Antakyalı, Yasemin, “Ceza Yargılaması Hukuku’nda İstinaf Kanun Yolu-Bölge Adliye Mahkemeleri”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 3, S. 6, Ankara, Nisan, 2008, s.159-212.

Arslan, Onur Kahan, “İnsan Onuru Kavramı ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 28, S. 120, Ankara, Eylül, 2015, s.155-172.

Aşkın, Uğur, “Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminatta Rücu Sorunu”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.2, Malatya, Aralık, 2018. s.23-48.

Aydın, Hüseyin, “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 7, S. 18, Ankara, Nisan, 2012, s.75-112.

Balcı, Murat, “Delillerin, Suçun İşlendiği Hususunda Yeterli Şüphe Oluşturması”, Terazi Hukuk Dergisi, C.7, S.72, Ankara, Ağustos, 2012, s.10-15.

Başbüyük, İsa, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m.6/3-c) Kapsamında Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, C.19, S.2, Aralık, 2013, s.1339-1371.

Bayraktar, Tuğba/Koyuncu, Nuran, “Adil Yargılanma Hakkı”, 2 nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS),19-22 Mayıs, 2017, s.161-177.

Baytar, Serdal, “Koruma Tedbirlerinden Doğan Zararın Karşılanması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 61, Ankara, Mart, 2005, s.359-373.

Bekri, Nedim, “Gerekçeli Karar Hakkı”, Ankara Barosu Dergisi, S. 3, Ankara, Temmuz, 2014, s.203-228.

Bıçak, Vahit, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Bilir, Faruk, “Anayasanın 90. Maddesinde Yapılan Değişiklik Çerçevesinde Milletlerarası Andlaşmaların İç Hukuktaki Yeri”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 1, Konya, Haziran, 2005, s.77-107.

Bilgilioğlu, Özlem, “Müdafinin ve Vekilin Hukuki Yardımı, Sınırları ile Uygulamada Karşılaşılan Sorunların AİHM İçtihatları Işığında Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 20, S. 69, Ankara, Mart, 2007, s.211-240.

Bilgin, Ahmet Burak, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin İç Hukuktaki Yeri”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 1, İstanbul, Mart, 2017, 81-130.

Centel, Nur/Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2018.

Centel, Nur, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklama Hukukuna Eleştirel Yaklaşım”, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 17, S. 1-2, İstanbul, Şubat, 2011, s.49-93.

Centel, Nur, “Tutuklama Uygulamasında Sorunlar”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 71, S. 1, İstanbul, Ocak, 2013, s. 193-206.

Centel, Nur, “Yeni Ceza Muhakemesi Yasası’nda Adli Kontrol-Tutuklama-Yakalama ve Haksızlıkların Tazminatla Giderilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Armağan Özel Sayısı İstanbul, 2006, s.841-878.

Cihan, Erol/Cankurt, Ezgi/Kitapçioğlu, Tülay, “Denetimli Serbestlik”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 3, İstanbul, Haziran, 2016, s.51-75.

Çağlayan, Muhtar, “Yargıtay İçtihatlarının Işığı Altında İtiraz Üzerine Bir İnceleme”, Adalet Dergisi, Y. 62, S.1, Ankara, Ocak, 1971, s.13-21.

Çelik, İsa, Postada El Koyma, 2. Baskı, Ankara, Ajans Yayıncılık, 2016.

Çiftçioğlu, Cengiz Topel, “Temel Hak ve Özgürlüklerin Kötüye Kullanılması Yasağı”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.2, İstanbul, Temmuz, 2012, s.177-205.

Çolak, Haluk, “Fransız Hukukunda Adli Kontrol”, Adalet Dergisi, S. 10, Ocak, 2002, s.7-10.

Çulha, Rıfat, “Müdafinin İnsan Haklarını Koruma Görevi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 14, S. 1, Ankara, Ocak, 2002, s.129-155.

Demirkol, Mustafa, “Kişi Hak ve Hürriyetlerinin Korunması Karşısında Anayasa Madde. 13, Bu Hükme Aykırı Yasal Düzenleme ve Faaliyetlerin Anayasa Madde 11 Açısından Değerlendirilmesi”, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, ICOMEP 2017 Özel Sayısı, Tekirdağ, Aralık, 2017, s.17-27.

Dursun, Hasan, “Türk Ceza Hukukunda Mahsup Kurumu”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 7, Ankara, Haziran, 2016, s.507-558.

Dursun, İsmail, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Taşınmazlara, Hak ve Alacaklara Elkoyma”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.21, S.2, İstanbul, Ocak, 2016, s .535-558.

Engin, Murat, “Tutuklama Tedbiri Üzerine Bir Deneme”, Bursa Barosu Dergisi, C. 34, S. 87, Bursa, Ekim, 2009, s.21-26.

Epözdemir, Rezan, “Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 12, S. 135, Ankara, Kasım, 2017, s.14-28.

Ercan, İsmail, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Kocaeli, Kuram Kitap, 2018.

Ertan, Cihan/Demez, Gül, “İçerideki Ses: Suça Yönelmiş Bireylerin Gözünden Denetimli Serbestlik Uygulamaları”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, C.21, S.1, Nisan, 2018, s.42-70.

Eşitli, Ezgi Aygün, “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Kanun Yararına Bozma”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 29, S. 122, Ankara, Ocak, 2016, s.193-234.

Feyzioğlu, Metin, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.62, Ankara, Ocak, 2006, s.27-61.

Gezer, Özge Sırma/Kırıt, Yasemin F. Saygılar, “Adli Kontrol”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 1-2, İstanbul, Şubat, 2016, s.705-717.

Göçmen, Özen Kaya, “Adli Kontrol Koruma Tedbirinin İnsan Hakları Işığında Değerlendirilmesi” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 65, Ankara, Aralık, 2016, s.1749-1814.

Gökçen, Ahmet/Balcı Murat/Alşahin, M. Emin/Çakır, Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.

Güleç, Sesim Soyer, “Tutuklamaya İlişkin Temel Sorunlar Ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Güncel Kararları Çerçevesinde Adli Kontrol Konusunda Bazı Tespit Ve Değerlendirmeler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.98, 2012, s.25-74.

Hakeri, Hakan, Ceza Hukuku, 18. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015.

İçten, Muhammet Polat, “Tutuklama ve Türkiye’deki Tutuklama Kararlarının Gereksizliği Sorunu”, Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi, C. 3, S. 5, Diyarbakır, Eylül, 2019, s.46-81.

Kartal, Cansu Büşra, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.21, S.2, Konya, Aralık, 2013, s.63-87.

Kaşka, Hakan, “Tutuklama – Mahsup – Erteleme Müesseselerinin Birlikte Uygulanma Hâlleri Üzerine Bir İnceleme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, S. 3-4, Ankara, Haziran, 2014, s.721-736.

Katoğlu, Tuğrul, “Tutuklama Tedbirine İlişkin Sorunlar”, Ankara Barosu Dergisi, S.4, Ankara, Temmuz, 2011, s.17-33.

Keskin, İbrahim, “Yurt Dışına Çıkış Yasağı”, Adalet Dergisi, Mayıs, 2008, S.31, s.138-165.

Kızılkaya, Ezgi, “Türk Hukuku ve Karşılaştırmalı Hukukta Arama, Elkoyma ve Gözaltı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 89, Ankara, Ağustos, 2010, s.507-542.

Koca, Mahmut, “Tutuklamada Oranlilik İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının Adli Kontrol Tedbirinin Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2, İzmir, 1 Nisan-30 Haziran, 2003, s.109-142.

Koparan, Mehmet Reşat, “Bir Koruma Tedbiri Olarak Tutuklama”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.65, Ankara, Temmuz, 2006, s.154-172.

Korkmaz, Fulya, “Adli Kontrol”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.6, S.3, Malatya, Temmuz, 2015, s.521-542.

Külçür, Erdem İzzet, “Denetimli Serbestlik Sistemi”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 133-134, İstanbul, Eylül-Ekim, 2015, s.53-81.

Öncü, Mehmet, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Tutuklama: ‘Gerekçeli Karar Hakkı’”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 131-132, İstanbul, Temmuz-Ağustos, 2015, s.83-144.

Öztürk, Bahri; “Adli Kontrol”, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 3, S. 15, Ankara, Şubat, 2011, s.7.

Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Gezer, Özge Sırma/Saygılar, Yasemin F./Akcan, Esra Alan/Özaydın, Özdem/Tütüncü, Efser Erden/Villemin, Derya Altınok/Tok, Mehmet Can, Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Özekes, Muhammet, “Sorularla Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sorularla Hukuk Dizisi:6, Ankara, Şubat, 2008, s.1-204.

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019.

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Meraklı, Serkan/Başbüyük, İsa, Açıklamalı-Şematik Pratik Çalışma Kitabı -II- Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019.

Özbek, Veli Özer, “Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 11, S. 30, Ankara, Nisan, 2016, s.7-28.

Özgüven, A. Duygu, “Ceza Muhakemesi Kanunu Çerçevesinde Adli Kontrol”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi”, S. 81, Ankara, Mart, 2009, s.1-42.

Parlar, Ali, İstinaf Sistemi Ve Diğer Yeniliklere Göre CMK El Kitabı, 3. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2017.

Soyaslan, Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Yetkin Basımevi, 2014.

Soyaslan, Doğan, “Adli Kontrol”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 71, S. 1, İstanbul, Ocak, 2013, s. 1109 – 1117.

Sunay, Zühal Aysun, “Gerekçeli Karar Hakkı ve Temel İlkeleri”, Danıştay Dergisi, S. 143, Ankara, 2016, s.7-54.

Şahin, Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku I, 8. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017.

Şentuna, Mustafa Tarık, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Tutuklama ve Adli Kontrol, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2007.

Şentuna, Mustafa Tarık, Öğreti ve Yargı Kararları Işığında Ulusal ve Ulus Üstü İnsan Hakları, Anayasa ve Ceza Yargılaması Hukuku Açısından Tutuklama ve Adli Kontrol, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014.

Şirin, Osman, “Türkiye’de Tutuklama Uygulamaları ve Tutuklamada Savunanın Rolü”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 125-126, İstanbul, Ocak-Şubat, 2015, s.141-150.

Tabak, Bahadırhan, “Tutuklamaya Alternatif Bir Koruma Tedbiri ‘Adli Kontrol’”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 89, S. 2, İstanbul, Mart, 2015, s.470-501.

Talas, Serdar, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Başsavcılığın İtirazı”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 70, S. 1, İstanbul, Mayıs, 2012, s.153-176.

Tan, İbrahim, “Adil Yargılanma Hakkı ve Adil Yargılanma Hakkının İhlali Halinde Gidilebilecek Yasal Yollar”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, İstanbul, Aralık, 2018, s.115-159.

Toroslu, Nevzat/Feyzioğlu, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2018.

Türk Dil Kurumu Sözlük, (Erişim) <http://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi 14.07.2019.

Uğurlubay, Gülsün Ayhan Aygörmez, “Güncel Tartışmalar ve Gelişmeler Işığında Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, İzmir, Temmuz, 2014, s.3999-4042.

Usta, İbrahim/Öztürk, Hakan, “Denetimli Serbestlik”, Ceza Hukuku Dergisi, Ankara, C. 5, S. 13, Ağustos, 2010, s.7-46.

UYAP Sistemi.

Yaşar, Osman, Yeni İçtihatlarla Uygulamalı Ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, 7.Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017.

Yayla, Mehmet, “Ceza Yargılamasında İspat İçin Yenilmesi Gereken Şüphe; Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Sistemlerinin İncelenmesi”, Ankara Barosu Dergisi, S.3, Ankara, Mayıs, 2013, s.289-313.

Yalvaç, Gürsel, “Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat”, Ceza Hukuku ve Kriminolojisi Dergisi, C. 3, S. 2, İstanbul, Ağustos, 2015, s.267-306.

Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Yıldırım, Akif, “Gerekçeli Karar Taraflara Tebliğ Edilmeden Dosyanın Üst Yargı Mercilerine Gönderilmesi, Hak İhlallerine Neden Olabilir mi?”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 12, S. 136, Ankara, Aralık, 2017, s.104-105.

Yıldız, Ferhat, Ceza Değil Koruma Tedbiri; Gözaltı-Arama-Elkoyma, Ceza Hukuku Dergisi, S.13, 2010, s.197-221

Yıldız, Volkan, “5271 Sayılı CMK Kapsamında Adli Kontrol ve Şartları”, Ceza Hukuku Dergisi, S.15, Ankara, Nisan, 2015, s.131-148.

Yılmaz, İnan, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Adli Kontrol, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016.

Yılmaz, Zekeriya, “Adli Kontrol”, Ankara Barosu Dergisi, S.1, 2006, s.33-62.

Yüksel, Metin, “Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke Midir?”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.1, Isparta, Aralık, 2017, s.1-74.

